

પ્રકરણ – 5

માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

- 5.1 પ્રસ્તાવના
- 5.2 અભિપ્રાયાવલિની સામાન્ય માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.3 અભિપ્રાયાવલિ દ્વારા પ્રાપ્ત અન્ય માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.4 ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
 - 5.4.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
 - 5.4.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
 - 5.4.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
 - 5.4.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
 - 5.4.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
 - 5.4.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
 - 5.4.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
 - 5.4.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
 - 5.4.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
 - 5.4.10 ડાંગ જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો

- 5.5 તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.5.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.5.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.5.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.5.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.5.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.5.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.5.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.5.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.5.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.5.10 તાપી જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો
- 5.6 નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.6.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.6.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

- 5.6.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.6.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.6.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.6.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.6.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.6.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.6.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.6.10 નર્મદા જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો
- 5.7 નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.7.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.7.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.7.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.7.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.7.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

- 5.7.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.7.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.7.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.7.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.7.10 નવસારી જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો
- 5.8 ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.8.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.8.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.8.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.8.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.8.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.8.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.8.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.8.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.8.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.8.10 ભરૂચ જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો

- 5.9 વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.9.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.9.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.9.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.9.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.9.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.9.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.9.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.9.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.9.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.9.10 વલસાડ જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો
- 5.10 સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.10.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.10.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

- 5.10.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.10.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.10.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.10.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.10.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.10.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.10.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.10.10 સુરત જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો
- 5.11 દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.11.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.11.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.11.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.11.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.11.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

- 5.11.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.11.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.11.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.11.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.11.10 દક્ષિણ ગુજરાતના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો
- 5.12 પ્રશ્નાવલિ દ્વારા પ્રાપ્ત માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.13 ડાંગ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.14 તાપી જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.15 નર્મદા જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.16 નવસારી જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.17 ભરૂચ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.18 વલસાડ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.19 સુરત જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.20 દક્ષિણ ગુજરાતના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.21 સાક્ષ્ય પત્રક દ્વારા પ્રાપ્ત માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન
- 5.22 દસ્તાવેજી સાહિત્યને આધારે પ્રાપ્ત માહિતી : પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રકરણ – 5

માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

5.1 પ્રસ્તાવના

અગાઉના પ્રકરણ ચારમાં સંશોધનની આધારશિલા અને સંશોધન યોજનાની વિસ્તૃત ચર્ચા હાથ ધરવામાં આવી. જે અંતર્ગત વિષયનો ઉદ્ભવ, સંશોધન માટે અપનાવેલ પ્રયુક્તિ, નમૂના પસંદગી અને વ્યાપવિશ્વ, સંશોધનનાં ઉપકરણો, માહિતીનું એકત્રીકરણ અને પૃથક્કરણ વગેરેની વિસ્તૃત માહિતી આપવામાં આવી.

હવે સંશોધનના હૃદય સમાન પ્રસ્તુત પ્રકરણ-5 માં દસ્તાવેજી સાહિત્યને આધારે પ્રાપ્ત દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર તથા સંસ્કૃત વિષયનાં પરિણામોની માહિતી તથા અભિપ્રાયાવલિ, પ્રશ્નાવલિ અને સાક્ષ્યપત્રક ઉપકરણોને આધારે પ્રાપ્ત માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરવામાં આવનાર છે.

5.2 અભિપ્રાયાવલિની સામાન્ય માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોમાં સંસ્કૃત વિષયનું અધ્યાપન કરતા શિક્ષકોની શૈક્ષણિક લાયકાત, શૈક્ષણિક અનુભવ, જાતીયતા અને જાતિ વિશેની માહિતી પ્રાપ્ત કરવા સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિમાં શિક્ષકોની સામાન્ય માહિતીની રચના કરી હતી.

અભિપ્રાયાવલિની સામાન્ય માહિતીમાં દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોમાં સંસ્કૃત વિષયનું અધ્યાપન કરતા શિક્ષકોની શૈક્ષણિક લાયકાત, શૈક્ષણિક અનુભવ, જાતીયતા અને જાતિ વિશેની પ્રાપ્ત થયેલ માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન અનુક્રમે સારણી 5.1 થી 5.4 માં દર્શાવેલ છે.

ઉપર્યુક્ત સારણી 5.1 માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે દક્ષિણ ગુજરાતમાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી ડાંગ જિલ્લામાં 15 (1.81%) તાપી જિલ્લામાં 65 (7.83%) નર્મદા જિલ્લામાં 53 (6.39%) નવસારી જિલ્લામાં 107 (12.89%) ભરૂચ જિલ્લામાં 135 (16.27%) વલસાડ જિલ્લામાં 117 (14.10%) તથા સુરત જિલ્લામાં 338 (40.72%) શિક્ષકો બી.એ.ની લાયકાત ધરાવતા હતા. એટલે કે નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા તમામ 830 (100%) શિક્ષકો બી.એ.ની લાયકાત ધરાવતા હતા. એ જ રીતે નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી 569 (68.55%) શિક્ષકો એમ.એ. ની લાયકાત ધરાવતા હતા. ડાંગ જિલ્લામાં 12 (2.11%) તાપી જિલ્લામાં 49 (8.61%) નર્મદા જિલ્લામાં 27 (4.75%) નવસારી જિલ્લામાં 76 (13.36%) ભરૂચ જિલ્લામાં 85 (14.94%) વલસાડ જિલ્લામાં 83 (14.59%) તથા સુરત જિલ્લામાં 237 (41.65%) શિક્ષકોનો સમાવેશ થતો હતો. વળી, દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી 813 (97.95%) શિક્ષકો બી.એડ્. ની લાયકાત ધરાવતા હતા. જે માં ડાંગ જિલ્લામાં 15 (1.85%) તાપી જિલ્લામાં 63 (7.75%) નર્મદા જિલ્લામાં 53 (6.52%) નવસારી જિલ્લામાં 103 (12.67%) ભરૂચ જિલ્લામાં 133 (16.36%) વલસાડ જિલ્લામાં 117 (14.39%) તથા સુરત જિલ્લામાં 329 (40.47%) શિક્ષકો સમાવિષ્ટ થતા હતા. આ ઉપરાંત નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતાં 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી કુલ 18 (2.17%) શિક્ષકો એમ.એડ્. ની લાયકાત ધરાવતા હતા. જે માં નવસારી જિલ્લામાં 1 (5.56%) ભરૂચ જિલ્લામાં 4 (22.22%) વલસાડ જિલ્લામાં 6 (33.33%) તથા સુરત જિલ્લામાં 7 (38.89%) શિક્ષકો સમાવિષ્ટ થતા હતા. ડાંગ, તાપી તથા નર્મદા જિલ્લામાં એમ.એડ્. ની લાયકાત ધરાવતા શિક્ષકોનું પ્રમાણ શૂન્ય હતું. વળી, નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી કુલ 11 (1.33%) શિક્ષકો એમ.ફિલ. ની લાયકાત ધરાવતા હતા. જે માં તાપી જિલ્લામાં 1 (9.09%) નવસારી જિલ્લામાં 3 (27.27%) વલસાડ જિલ્લામાં 1 (9.09%) તથા સુરત જિલ્લામાં 6 (54.54%) શિક્ષકો સમાવિષ્ટ થતા હતા. ડાંગ, નર્મદા તથા ભરૂચ જિલ્લામાં એમ.ફિલ. ની લાયકાત ધરાવતા શિક્ષકોનું પ્રમાણ શૂન્ય હતું. એ જ રીતે નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી કુલ 19 (2.29%)

શિક્ષકો અન્ય લાયકાત ધરાવતા હતાં. જેમાં તાપી જિલ્લામાં 3 (15.79%) નવસારી જિલ્લામાં 3 (15.79%) ભરૂચ જિલ્લામાં 1 (5.26%) વલસાડ જિલ્લામાં 2 (10.53%) તથા સુરત જિલ્લામાં 10 (52.63%) શિક્ષકો સમાવિષ્ટ થતા હતા. ડાંગ તથા નર્મદા જિલ્લામાં અન્ય લાયકાત ધરાવતા શિક્ષકોનું પ્રમાણ શૂન્ય હતું તથા નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી પીએચ.ડી. ની લાયકાત ધરાવતા શિક્ષકોનું પ્રમાણ પણ શૂન્ય હતું.

આમ, દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી તમામ શિક્ષકો એટલે 830 (100%) શિક્ષકો બી.એ. 569 (68.55%) શિક્ષકો એમ.એ. તથા 813 (97.95%) શિક્ષકો બી.એડ્. ની લાયકાત ધરાવતા હતા. આ ઉપરાંત કુલ 18 (2.17%) શિક્ષકો એમ.એડ્. કુલ 11 (1.33%) શિક્ષકો એમ.ફિલ. તથા કુલ 19 (2.29%) શિક્ષકો અન્ય લાયકાત પણ ધરાવતા હતા. પીએચ.ડી. ની લાયકાત ધરાવનાર શિક્ષકોનું પ્રમાણ દક્ષિણ ગુજરાતમાં શૂન્ય હતું.

આ રીતે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા શિક્ષકોમાં મોટા ભાગના શિક્ષકો શિક્ષકની જરૂરી શૈક્ષણિક લાયકાત સાથે સંસ્કૃતનું શિક્ષણ કાર્ય કરાવી રહ્યા છે. વળી, કુલ 48 શિક્ષકો શિક્ષકની જરૂરી શૈક્ષણિક લાયકાત સિવાયની વધુ લાયકાત પણ ધરાવતા હતા. જે સંસ્કૃત શિક્ષણ માટે આવકાર્ય બાબત ગણાવી શકાય.

ઉપર્યુક્ત સારણી 5.2 માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે દક્ષિણ ગુજરાતમાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી ડાંગ જિલ્લામાં 2 (0.64%) તાપી જિલ્લામાં 30 (9.58%) નર્મદા જિલ્લામાં 21 (6.71%) નવસારી જિલ્લામાં 31 (9.90%) ભરૂચ જિલ્લામાં 40 (12.78%) વલસાડ જિલ્લામાં 26 (8.31%) તથા સુરત જિલ્લામાં 163 (52.08%) શિક્ષકો શિક્ષક તરીકેનો 1 થી 5 વર્ષનો અનુભવ ધરાવતા હતા. એટલે કે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી 313 (37.71%) શિક્ષકો 1 થી 5 વર્ષના અનુભવી હતા. એજ રીતે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 શિક્ષકો પૈકી 158 (19.04%) શિક્ષકો 6 થી 10 વર્ષના અનુભવી હતા. જે માં તાપી જિલ્લામાં 9 (5.70%) નર્મદા જિલ્લામાં 8 (5.06%) નવસારી જિલ્લામાં 28 (17.72%) ભરૂચ જિલ્લામાં 31 (19.62%) વલસાડ જિલ્લામાં 23 (14.56%) તથા સુરત જિલ્લામાં 59 (37.34%) શિક્ષકોનો સમાવેશ થતો હતો. ડાંગ જિલ્લામાં 6 થી 10 વર્ષના અનુભવી શિક્ષકોનું પ્રમાણ શૂન્ય હતું. એ જ રીતે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી 109 (13.13%) શિક્ષકો 11 થી 15 વર્ષના અનુભવી હતા. જે માં ડાંગ જિલ્લામાં 4 (3.67%) તાપી જિલ્લામાં 8 (7.34%) નર્મદા જિલ્લામાં 8 (7.34%) નવસારી જિલ્લામાં 18 (16.51%) ભરૂચ જિલ્લામાં 20 (18.35%) વલસાડ જિલ્લામાં 12 (11.01%) તથા સુરત જિલ્લામાં 39 (35.78%) શિક્ષકોનો સમાવિષ્ટ થતો હતો. એ જ રીતે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી 106 (12.77%) શિક્ષકો 16 થી 20 વર્ષના અનુભવી હતા. જે માં ડાંગ જિલ્લામાં 5 (4.72%) તાપી જિલ્લામાં 11 (10.38%) નર્મદા જિલ્લામાં 5 (4.72%) નવસારી જિલ્લામાં 11 (10.38%) ભરૂચ જિલ્લામાં 23 (21.70%) વલસાડ જિલ્લામાં 12 (11.32%) તથા સુરત જિલ્લામાં 39 (36.79%) શિક્ષકો સમાવિષ્ટ થતા હતા. વળી, દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી 71 (8.55%) શિક્ષકો 21 થી 25 વર્ષના અનુભવી હતા. જે માં તાપી જિલ્લામાં 4 (5.63%) નર્મદા જિલ્લામાં 6 (8.45%) નવસારી જિલ્લામાં 5 (7.04%) ભરૂચ જિલ્લામાં 10 (14.08%) વલસાડ જિલ્લામાં 24 (33.80%) તથા સુરત જિલ્લામાં 22 (30.99%) શિક્ષકોનો સમાવિષ્ટ થતો હતો. 21 થી 25 વર્ષના અનુભવી શિક્ષકોનું પ્રમાણ ડાંગ જિલ્લામાં શૂન્ય હતું. એ જ રીતે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી 64 (7.71%) શિક્ષકો 26 થી 30 વર્ષના અનુભવી હતા. જે માં ડાંગ જિલ્લામાં 4 (6.25%) તાપી જિલ્લામાં 3 (4.69%)

નર્મદા જિલ્લામાં 5 (7.81%) નવસારી જિલ્લામાં 13 (20.31%) ભરૂચ જિલ્લામાં 7 (10.94%) વલસાડ જિલ્લામાં 18 (28.13%) તથા સુરત જિલ્લામાં 14 (21.88%) શિક્ષકો સમાવિષ્ટ થતા હતા. એ જ રીતે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી 9 (1.08%) શિક્ષકો 31 થી 35 વર્ષના અનુભવી હતા. જે માં નવસારી જિલ્લામાં 1 (11.11%) ભરૂચ જિલ્લામાં 4 (44.44%) વલસાડ જિલ્લામાં 2 (22.22%) તથા સુરત જિલ્લામાં 2 (22.22%) શિક્ષકો સમાવિષ્ટ થતા હતા. ડાંગ, તાપી તથા નર્મદા જિલ્લામાં 31 થી 35 વર્ષના અનુભવી શિક્ષકોનું પ્રમાણ શૂન્ય હતું.

આમ, દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી 313 (37.71%) શિક્ષકો 1 થી 5 વર્ષ 158 (19.04%) શિક્ષકો 6 થી 10 વર્ષ 109 (13.13%) શિક્ષકો 11 થી 15 વર્ષ 106 (12.77%) શિક્ષકો 16 થી 20 વર્ષ 71 (8.55%) શિક્ષકો 21 થી 25 વર્ષ 64 (7.71%) શિક્ષકો 26 થી 30 વર્ષ તથા 9 (1.08%) શિક્ષકો 31 થી 35 વર્ષનો અનુભવ ધરાવતા હતા. દક્ષિણ ગુજરાતમાં આટલાં વર્ષોના અનુભવી શિક્ષકો સંસ્કૃત શિક્ષક માટે આવકાર્ય બાબત ગણાવી શકાય.

ઉપર્યુક્ત સારણી 5.3 માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે દક્ષિણ ગુજરાતમાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી ડાંગ જિલ્લામાં 5 (1.04%) તાપી જિલ્લામાં 33 (6.89%) નર્મદા જિલ્લામાં 15 (3.13%) નવસારી જિલ્લામાં 66 (13.78%) ભરૂચ જિલ્લામાં 67 (13.99%) વલસાડ જિલ્લામાં 73 (15.24%) તથા સુરત જિલ્લામાં 220 (45.93%) શિક્ષકો જાતીયતા અંતર્ગત સ્ત્રી શિક્ષકો હતા. એટલે કે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી 479 (57.71%) સ્ત્રી શિક્ષકો હતા. એ જ રીતે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 શિક્ષકો પૈકી ડાંગ જિલ્લામાં 10 (2.85%) તાપી જિલ્લામાં 32 (9.12%) નર્મદા જિલ્લામાં 38 (10.83%) નવસારી જિલ્લામાં 41 (11.68%) ભરૂચ જિલ્લામાં 68 (19.37%) વલસાડ જિલ્લામાં 44 (12.54%) તથા સુરત જિલ્લામાં 118 (33.62%) શિક્ષકો જાતીયતા અંતર્ગત પુરુષ શિક્ષકો હતા. એટલે કે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી 351 (42.29%) પુરુષ શિક્ષકો હતા.

આમ, દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી 479 (57.71%) શિક્ષકો સ્ત્રી શિક્ષકો તથા 351 (42.29%) શિક્ષકો પુરુષ શિક્ષકો હતા.

ઉપર્યુક્ત સારણી 5.4 માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે દક્ષિણ ગુજરાતમાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી ડાંગ જિલ્લામાં 2 (3.92%) તાપી જિલ્લામાં 3 (5.88%) નર્મદા જિલ્લામાં 6 (11.76%) નવસારી જિલ્લામાં 10 (19.61%) ભરૂચ જિલ્લામાં 15 (29.41%) વલસાડ જિલ્લામાં 2 (3.92%) તથા સુરત જિલ્લામાં 13 (25.49%) શિક્ષકો એસ.સી. જાતિના હતા. એટલે કે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 સંસ્કૃત શિક્ષકો પૈકી કુલ 51 (6.14%) શિક્ષકો એસ.સી. જાતિના હતા. એ જ રીતે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 શિક્ષકો પૈકી 319 (38.43%) શિક્ષકો એસ.ટી. જાતિના હતા. જે માં ડાંગ જિલ્લામાં 12 (3.76%) તાપી જિલ્લામાં 37 (11.60%) નર્મદા જિલ્લામાં 25 (7.84%) નવસારી જિલ્લામાં 38 (11.91%) ભરૂચ જિલ્લામાં 35 (10.97%) વલસાડ જિલ્લામાં 50 (15.67%) તથા સુરત જિલ્લામાં 122 (38.24%) શિક્ષકો સમાવિષ્ટ થતા હતા. એ જ રીતે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 શિક્ષકો પૈકી 227 (27.35%) શિક્ષકો બક્ષીપંચ જાતિના હતા, જે માં તાપી જિલ્લામાં 15 (6.61%) નર્મદા જિલ્લામાં 6 (2.64%) નવસારી જિલ્લામાં 43 (18.94%) ભરૂચ જિલ્લામાં 39 (17.18%) વલસાડ જિલ્લામાં 28 (12.33%) તથા સુરત જિલ્લામાં 96 (42.29%) શિક્ષકો સમાવિષ્ટ થતા હતા. ડાંગ જિલ્લામાં બક્ષીપંચ જાતિના શિક્ષકોનું પ્રમાણ શૂન્ય હતું. એ જ રીતે દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 શિક્ષકો પૈકી 233 (28.07%) શિક્ષકો અન્ય જાતિના હતા. જે માં ડાંગ જિલ્લામાં 1 (0.43%) તાપી જિલ્લામાં 10 (4.29%) નર્મદા જિલ્લામાં 16 (6.87%) નવસારી જિલ્લામાં 16 (6.87%) ભરૂચ જિલ્લામાં 46 (19.74%) વલસાડ જિલ્લામાં 37 (15.88%) તથા સુરત જિલ્લામાં 107 (45.92%) શિક્ષકો સમાવિષ્ટ થતા હતા.

આમ, દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 830 શિક્ષકો પૈકી 51 (6.14%) શિક્ષકો એસ.સી. જાતિના હતા. 319 (38.43%) શિક્ષકો એસ.ટી. જાતિના હતા. 227 (27.35%) શિક્ષકો બક્ષીપંચ જાતિના હતા, તથા 233 (28.07%) શિક્ષકો અન્ય જાતિના હતા.

5.3 અભિપ્રાયાવલિ દ્વારા પ્રાપ્ત અન્ય માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સંશોધકે દક્ષિણ ગુજરાતનાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા સંસ્કૃત શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવા માટે અભિપ્રાયાવલિની સંરચના કરી હતી. જેના વિભાગ 'અ' માં કુલ 9 વિભાગમાં 82 વિધાનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યા હતાં તથા વિભાગ 'બ' માં 3 મુક્ત જવાબી પ્રશ્નો આપવામાં આવ્યા હતાં.

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં દક્ષિણ ગુજરાતના જિલ્લાઓ પ્રમાણે શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન અભિપ્રાયોની ટકાવારી, કાર્થવર્ગ મૂલ્ય, સરેરાશ ગુણભાર અને વિધાનોનો અગ્રતાક્રમ શોધીને કરવાના ઉપક્રમની સાથે જિલ્લાઓ પ્રમાણે સંસ્કૃત શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું અર્થઘટન કરવાનો પણ ઉપક્રમ સ્વીકાર્યો છે. જિલ્લાઓ પ્રમાણે સંસ્કૃત શિક્ષકોના અભિપ્રાયોના પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન બાદ દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોના પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરવાની સાથે દક્ષિણ ગુજરાતના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયોનું અર્થઘટન પણ કરવાનો ઉપક્રમ રાખવામાં આવ્યો છે.

5.4 ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ડાંગ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 12 તથા સંસ્કૃત શિક્ષકોની સંખ્યા 15 હતી. ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું અભિપ્રાયાવલિના વિભાગો પ્રમાણે પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરવાનો ઉપક્રમ સ્વીકાર્યો છે.

5.4.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પ્રથમ વિભાગમાં કુલ-10 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.5 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.5 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 15 (100%) અંશત: સંમત 0 તટસ્થ 0 અંશત : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 13 (86.67%) અંશત: સંમત 2 (13.33%) તટસ્થ 0 અંશત: અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 10 (66.67%) અંશત: સંમત 4 (26.67%) તટસ્થ 1 (6.67%) અંશત: અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. 4.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 13 (86.67%) અંશત: સંમત 0 તટસ્થ 1 (6.67%) અંશત: અસંમત 1 (6.67%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. 4.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 10 (66.67%) અંશત: સંમત 5 (33.33%) તટસ્થ 0 અંશત: અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 60.00 તથા સરેરાશ ભારાંક 5.00 હતો. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 42.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.87 હતો. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 24.00 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.87 હતો. 4.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 42 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.67 હતો. 4.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 26.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.67 હતો. આથી ડાંગ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ મેળવીને વિદ્યાર્થીઓ આપણી સંસ્કૃતિનો વારસો સમજે તે જરૂરી છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસ વ્યક્તિના ચારિત્ર્ય નિર્માણ માટે છે. સંસ્કૃત ભાષાના વ્યાકરણ શિક્ષણથી વિદ્યાર્થીઓની સંસ્કૃત મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે છે. આયુર્વેદ ચિકિત્સાના અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ ઉપયોગી છે. સંસ્કૃત ગદ્ય-પદ્ય અંડોનું અર્થગ્રહણ કરવા અર્થે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ ઉપકારકરૂપ બની શકે છે.

5.4.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના બીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.6 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.6 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 14 (93.33%) અંશતઃ સંમત 1 (6.67%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 11 (73.33%) અંશતઃ સંમત 4 (26.67%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 10 (66.67%) અંશતઃ સંમત 2 (13.33%) તટસ્થ 3 (20%) અંશતઃ અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 50.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.93 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 30.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.73 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 22.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.47 હતો. આથી ડાંગ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્તરને ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ રચતી વખતે અનુભવી શિક્ષકોના અભિપ્રાયો લેવાય છે તે યોગ્ય છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા અનુરૂપ છે.

5.4.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ત્રીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.7 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.7 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 14 (93.33%) અંશતઃ સંમત 1 (6.67%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 12 (80%) અંશતઃ સંમત 3 (20%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 11 (73.33%) અંશતઃ સંમત 4 (26.67%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 50.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.93 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 36.00 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.80 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 30.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.73 હતો. આથી ડાંગ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય ભણાવતી વખતે અનુવાદ વિધિ અપનાવાય છે. વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓ દ્વારા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ અપાય એ આવકારદાયક છે. વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થીઓની સંસ્કૃત મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે તે માટે ચર્ચા પદ્ધતિ ઉપયોગી છે.

5.4.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ચોથા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.8 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.8 માં દર્શાવ્યા મુજબ 1.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 10 (66.67%) અંશતઃ સંમત 5 (33.33%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. 1.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 12 (80%) અંશતઃ સંમત 2 (13.33%) તટસ્થ 1 (6.67%) અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 10 (66.67%) અંશતઃ સંમત 4 (26.67%) તટસ્થ 1 (6.67%) અંશતઃ અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. 1.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 26.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.73 હતો. 1.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 34.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.73 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 24.00 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.60 હતો. આથી ડાંગ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને રસપ્રદ બનાવવામાં ચાર્ટ્સ વિશેષ ઉપયોગી બને છે. એલ.સી.ડી. પ્રોજેક્ટરના ઉપયોગથી સંસ્કૃત વિષયના અધ્યાપનને અસરકારક બનાવી શકાય છે. સંસ્કૃત ભાષાના ઉચ્ચારણનું જ્ઞાન આપવા ટેલિવિઝન મહત્ત્વનો ફાળો આપે છે.

5.4.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પાંચમાં વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.9 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.9 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 14 (93.33%) અંશતઃ સંમત 1 (6.67%) તટસ્થ 0 અંશતઃ : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 13 (86.67%) અંશતઃ સંમત 2 (13.33%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 10 (66.67%) અંશતઃ સંમત 5 (33.33%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 50.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.93 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 42.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.86 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 26.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.66 હતો. આથી ડાંગ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્ય દરમિયાન અન્ય સંદર્ભ ગ્રંથોનો ઉપયોગ જરૂરી જણાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયને લગતા ગ્રંથો વસાવવા આવશ્યક જણાય છે. સંસ્કૃત વિષયને સમૃદ્ધ બનાવવા અર્થે સામયિકોની આવશ્યકતા જણાય છે.

5.4.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના છઠ્ઠા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.10 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.10 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 13 (86.67%) અંશતઃ સંમત 2 (13.33%) તટસ્થ 0 અંશતઃ : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 12 (80%) અંશતઃ સંમત 2 (13.33%) તટસ્થ 1 (6.67%) અંશતઃ : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 10 (66.67%) અંશતઃ સંમત 4 (26.67%) તટસ્થ 1 (6.67%) અંશતઃ : અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 42.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.86 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 34.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.60 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 24.00 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.33 હતો. આથી ડાંગ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં કંઠસ્થીકરણ માટેનું પણ સ્વાધ્યાયકાર્ય આપવું આવશ્યક જણાય છે. સંસ્કૃત વિષયના ગૃહકાર્ય દ્વારા વિદ્યાર્થીઓની ગ્રહણશક્તિમાં વૃદ્ધિ થાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય આપવાથી વિદ્યાર્થીઓની લેખન શક્તિ વિકસે છે.

5.4.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના સાતમાં વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.11 માં દર્શાવેલ છે. જેનું અર્થઘટન આ મુજબ છે.

સારણી 5.11 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 13 (86.67%) અંશતઃ સંમત 2 (13.33%) તટસ્થ 0 અંશતઃ : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 14 (93.33%) અંશતઃ સંમત 0 તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 1 (6.67%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 12 (80%) અંશતઃ સંમત 3 (20%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 42.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.86 હતો. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 50.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.80 હતો. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 36.00 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.80 હતો. આથી ડાંગ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત સાહિત્ય સર્જનને પ્રેરિત શિષ્યો ગોઠવાય તે આવશ્યક છે. શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય તો વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભાષામાં વધુ રસ જણાય છે. સમયાંતરે સંસ્કૃત વિષય સંદર્ભે શાળા કક્ષાએ પ્રદર્શનો યોજાય તે જરૂરી જણાય છે.

5.4.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના આઠમા વિભાગમાં કુલ- 12 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.12 માં દર્શાવેલ છે. જેનું અર્થઘટન આ મુજબ છે.

સારણી 5.12 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 5 (33.33%) અંશતઃ સંમત 6 (40%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 2 (13.33%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 2 (13.33%) હતા. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 2 (13.33%) અંશતઃ સંમત 3 (20%) તટસ્થ 1 (6.67%) અંશતઃ અસંમત 3 (20%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 6 (40%) હતા. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 3 (20%) અંશતઃ સંમત 1 (6.67%) તટસ્થ 1 (6.67%) અંશતઃ અસંમત 5 (33.33%) સંપૂર્ણ અસંમત 5 (33.33%) હતા. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 3 (20%) અંશતઃ સંમત 2 (13.33%) તટસ્થ 1 (6.67%) અંશતઃ અસંમત 3 (20%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 6 (40%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 8.00 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.66 હતો. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 4.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.53 હતો. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 5.33 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.53 હતો. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 4.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.66 હતો. આથી ડાંગ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં નામનાં રૂપો ઓળખવામાં વિદ્યાર્થીઓને મુશ્કેલી અનુભવાતી નથી. શાળા દ્વારા સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને સમૃદ્ધ બનાવવા પગલાં લેવાય છે. સંસ્કૃત વિષયને સરકાર તરફથી પ્રોત્સાહન મળે છે. સંસ્કૃત વિષયનું વ્યાકરણ શીખવવું સરળ છે.

5.4.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે ડાંગ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના નવમા વિભાગમાં કુલ- 8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.13 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.13 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 13 (86.67%) અંશત: સંમત 2 (13.33%) તટસ્થ 0 અંશત : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 12 (80%) અંશત: સંમત 2 (13.33%) તટસ્થ 0 અંશત: અસંમત 1 (6.67%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 10 (66.67%) અંશત: સંમત 4 (26.67%) તટસ્થ 1 (6.67%) અંશત: અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 42.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.86 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 34.67 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.66 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 24.00 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.06 હતો. આથી ડાંગ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે અન્ય વિષયોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓના વધુ ગુણ આવે છે. સંસ્કૃત વિષયના પ્રશ્નપત્રોનાં માળખાં યોગ્ય જણાય છે. ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણબોર્ડ દ્વારા લેવાતી સંસ્કૃત વિષયની જાહેર પરીક્ષાનાં પરિણામો સંતોષ જનક છે.

5.4.10 ડાંગ જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો

દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિની વિશેષ માહિતી પ્રાપ્ત કરવા માટે અભિપ્રાયાવલિના અંતે શિક્ષકો પાસેથી મુક્ત અભિપ્રાયો મેળવવા 3 મુદ્દાઓનો સમાવેશ કર્યો હતો. જેમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ સારાં પાસાં, સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ નબળાં પાસાં અને સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં ત્રણ સૂચનો જણાવવાનું હતું. આ મુદ્દાને લક્ષમાં રાખી ડાંગ જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોએ આપેલા અભિપ્રાયો મહંદશે એક સમાન હતા જે આ મુજબ છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સારાં પાસાં

- (1) ભારતીય સંસ્કૃતિનો વારસો સમજવામાં ઉપયોગી છે.
- (2) વ્યક્તિના ચારિત્ર્ય નિર્માણ માટે ઉપયોગી છે.
- (3) આયુર્વેદ ચિકિત્સાના અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા ઉપયોગી છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં નબળાં પાસાં

- (1) શાળામાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ માટેનો સમય ઓછો ફાળવવામાં આવે છે .
- (2) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય વૈકલ્પિક બનાવી દેવાયો છે .
- (3) સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા તથા રસ-રુચિ અનુરૂપ નથી.

સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં સૂચનો

- (1) સંસ્કૃત ભાષામાં બાળસાહિત્ય-બાળવાર્તા વગેરે મેગેઝીન-સામયિક પ્રદર્શિત કરી શકાય.
- (2) રેડિયો, ટી.વી., વર્તમાનપત્રો જેવા સાધનો દ્વારા પણ સંસ્કૃતનું જ્ઞાન મળે એવી યુક્તિઓ કરી શકાય.
- (3) સંસ્કૃત વિષયમાં તાલુકા, જિલ્લા, રાજ્ય, રાષ્ટ્ર કક્ષાએ સ્પર્ધાઓ યોજી શકાય.

5.5 તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં તાપી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 44 તથા સંસ્કૃત શિક્ષકોની સંખ્યા 65 હતી. તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું અભિપ્રાયાવલિના વિભાગો પ્રમાણે પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરવાનો ઉપક્રમ સ્વીકાર્યો છે .

5.5.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પ્રથમ વિભાગમાં કુલ-10 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.14 માં દર્શાવેલ છે .

સારણી 5.14 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 60 (92.31%) અંશતઃ સંમત 4 (6.15%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (1.54%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 56 (86.15%) અંશતઃ સંમત 4 (6.15%) તટસ્થ 5 (7.69%) અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 52 (80%) અંશતઃ સંમત 10 (15.38%) તટસ્થ 1 (1.54%) અંશતઃ અસંમત 1 (1.54%) સંપૂર્ણ અસંમત 1 (1.54%) હતા. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 50 (76.92%) અંશતઃ સંમત 12 (18.46%) તટસ્થ 1 (1.54%) અંશતઃ અસંમત 1 (1.54%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (1.54%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 213.23 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.87 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 179.38 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.78 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 150.92 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.71 હતો. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 138.61 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.68 હતો. આથી તાપી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ મેળવીને વિદ્યાર્થીઓ આપણી સંસ્કૃતિનો વારસો સમજે તે જરૂરી છે. આયુર્વેદ ચિકિત્સાના અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ ઉપયોગી છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસ વ્યક્તિના ચારિત્ર્ય નિર્માણ માટે છે. પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ કંડારવા માટે સંસ્કૃતના શ્લોકો, સૂક્તિઓ, વિધાનો ખૂબ ઉપયોગી થાય છે.

5.5.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના બીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.15 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.15 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 53 (81.54%) અંશતઃ સંમત 11 (16.92%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 1 (1.54%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 51 (78.46%) અંશતઃ સંમત 10 (15.38%) તટસ્થ 3 (4.62%) અંશતઃ અસંમત 1 (1.54%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 54 (83.08%) અંશતઃ સંમત 7 (10.77%) તટસ્થ 1 (1.54%) અંશતઃ અસંમત 1 (1.54%) સંપૂર્ણ અસંમત 2 (3.08%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 160.46 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.78 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 143.54 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.70 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 163.54 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.69 હતો. આથી તાપી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ રચતી વખતે અનુભવી શિક્ષકોના અભિપ્રાયો લેવાય છે તે યોગ્ય છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા અનુરૂપ છે. સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્તરને ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે.

5.5.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ત્રીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.16 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.16 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 58 (89.23%) અંશતઃ સંમત 5 (7.69%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 2 (3.08%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 51 (78.46%) અંશતઃ સંમત 11 (16.92%) તટસ્થ 1 (1.54%) અંશતઃ અસંમત 2 (3.08%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 51 (78.46%) અંશતઃ સંમત 5 (7.69%) તટસ્થ 4 (6.15%) અંશતઃ અસંમત 5 (7.69%) સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 196 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.83 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 144.77 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.70 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 140.15 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.56 હતો. આથી તાપી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓ દ્વારા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ અપાય એ આવકારદાયક છે. સંસ્કૃત વિષય ભણાવતી વખતે અનુવાદ વિધિ અપનાવાય છે. વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થીઓની સંસ્કૃત મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે તે માટે ચર્ચા પદ્ધતિ ઉપયોગી છે.

5.5.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ચોથા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.17 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.17 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 58 (89.23%) અંશતઃ સંમત 6 (9.23%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (1.54%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 44 (67.69%) અંશતઃ સંમત 19 (29.23%) તટસ્થ 2 (3.08%) અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 1 (1.54%) અંશતઃ સંમત 6 (9.23%) તટસ્થ 6 (9.23%) અંશતઃ અસંમત 17 (26.15%) સંપૂર્ણ અસંમત 35 (53.85%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 196.61 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.84 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 112 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.64 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 57.08 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.21 હતો. આથી તાપી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને રસપ્રદ બનાવવામાં ચાર્ટ્સ વિશેષ ઉપયોગી બને છે. એલ.સી.ડી. પ્રોજેક્ટરના ઉપયોગથી સંસ્કૃત વિષયના અધ્યાપનને અસરકારક બનાવી શકાય છે. શૈક્ષણિક ઉપકરણોના ઉપયોગ દ્વારા કરવામાં આવતું સંસ્કૃત અધ્યાપન કાર્ય ફળદાયી બને છે.

5.5.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પાંચમાં વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.18 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.18 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 59 (90.77%) અંશતઃ સંમત 3 (4.62%) તટસ્થ 0 અંશતઃ : અસંમત 1 (1.54) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 2 (3.08%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 50 (76.92%) અંશતઃ સંમત 11 (16.92%) તટસ્થ 3 (4.62%) અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (1.54%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 33 (50.77%) અંશતઃ સંમત 22 (33.85%) તટસ્થ 8 (12.31%) અંશતઃ અસંમત 1 (1.54%) સંપૂર્ણ અસંમત 1 (1.54%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 203.85 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.78 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 137.38 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.67 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 61.08 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.30 હતો. આથી તાપી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વિષયને લગતા ગ્રંથો વસાવવા આવશ્યક જણાય છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્ય દરમિયાન અન્ય સંદર્ભ ગ્રંથોનો ઉપયોગ જરૂરી જણાય છે. ગ્રંથાલયમાં ઉપલબ્ધ સંદર્ભ સામગ્રીનો સંસ્કૃતના અધ્યાપન દરમિયાન ઉપયોગ થાય છે.

5.5.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના છઠ્ઠા વિભાગમાં કુલ- 8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.19 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.19 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 61 (93.85%) અંશતઃ સંમત 1 (1.54%) તટસ્થ 3 (4.62%) અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 52 (80%) અંશતઃ સંમત 9 (13.85%) તટસ્થ 3 (4.62%) અંશતઃ અસંમત 1 (1.54) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 50 (76.92%) અંશતઃ સંમત 12 (18.46%) તટસ્થ 1 (1.54) અંશતઃ અસંમત 2 (3.08%) સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 222 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.89 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 150 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.72 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 138.77 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.69 હતો. આથી તાપી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં કંઈસ્થીકરણ માટેનું પણ સ્વાધ્યાયકાર્ય આપવું આવશ્યક જણાય છે. સંસ્કૃત વિષયના ગૃહકાર્ય દ્વારા વિદ્યાર્થીઓની ગ્રહણશક્તિમાં વૃદ્ધિ થાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય આપવાથી વિદ્યાર્થીઓની લેખન શક્તિ વિકસે છે.

5.5.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના સાતમાં વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.20 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.20 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 48 (73.85%) અંશતઃ સંમત 15 (23.08%) તટસ્થ 2 (3.08%) અંશતઃ : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 51 (78.46%) અંશતઃ સંમત 11 (16.92%) તટસ્થ 1 (1.54%) અંશતઃ : અસંમત 1 (1.54) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (1.54%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 46 (70.77%) અંશતઃ સંમત 14 (21.54%) તટસ્થ 3 (4.62) અંશતઃ : અસંમત 2 (3.08%) સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 129.85 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.70 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 144.61 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.69 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 113.85 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.60 હતો. આથી તાપી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વ્યાખ્યાનમાળા યોજાય તેવી જોગવાઈ થવી જોઈએ. શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય તો વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભાષામાં વધુ રસ પડે એવું જણાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત સાહિત્ય સર્જનને પ્રેરિત શિબિરો ગોઠવાય તે આવશ્યક છે.

5.5.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના આઠમા વિભાગમાં કુલ- 12 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.21 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.21 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 4 (6.15%) અંશતઃ સંમત 3 (4.62%) તટસ્થ 3 (4.62%) અંશતઃ : અસંમત 21 (32.31%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 34 (52.31%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 5 (7.69%) અંશતઃ સંમત 15 (23.08%) તટસ્થ 2 (3.08%) અંશતઃ અસંમત 10 (15.38%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 33 (50.77%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 22 (33.85%) અંશતઃ સંમત 23 (35.38%) તટસ્થ 1 (1.54%) અંશતઃ અસંમત 14 (21.54%) સંપૂર્ણ અસંમત 5 (7.69%) હતા. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 10 (15.38%) અંશતઃ સંમત 7 (10.77%) તટસ્થ 13 (20%) અંશતઃ અસંમત 24 (36.92%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 11 (16.92%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 60.46 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.20 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 46 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.78 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 30 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.66 હતો. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 13.08 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.29 હતો. આથી તાપી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનાં અધ્યાપન કાર્યમાં શુદ્ધ ઉચ્ચારણ માટે આગ્રહ રખાય છે. સંસ્કૃત વિષયનું વ્યાકરણ શીખવવું સરળ છે. સંસ્કૃત વિષયમાં નામનાં રૂપો ઓળખવામાં વિદ્યાર્થીઓને મુશ્કેલી અનુભવાતી નથી. શાળા દ્વારા સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને સમૃદ્ધ બનાવવા પગલાં લેવાય છે.

5.5.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે તાપી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના નવમા વિભાગમાં કુલ- 8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.22 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.22 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 58 (89.23%) અંશત: સંમત 6 (9.23%) તટસ્થ 1 (1.54%) અંશત : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 47 (72.31%) અંશત: સંમત 15 (23.08%) તટસ્થ 3 (4.62%) અંશત: અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 40 (61.54%) અંશત: સંમત 13 (20%) તટસ્થ 11 (16.92) અંશત: અસંમત 1 (1.54%) સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 196.61 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.88 તો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 122.92 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.67 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 80.46 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.41 હતો. આથી તાપી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે અન્ય વિષયોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓના વધુ ગુણ આવે છે. સંસ્કૃત વિષયના પ્રશ્નપત્રોનાં માળખાં યોગ્ય જણાય છે. ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણબોર્ડ દ્વારા લેવાતી સંસ્કૃત વિષયની જાહેર પરીક્ષાનાં પરિણામો સંતોષજનક છે.

5.5.10 તાપી જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો

દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિની વિશેષ માહિતી પ્રાપ્ત કરવા માટે અભિપ્રાયાવલિના અંતે શિક્ષકો પાસેથી મુક્ત અભિપ્રાયો મેળવવા 3 મુદ્દાઓનો સમાવેશ કર્યો હતો. જેમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ સારાં પાસાં, સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ નબળાં પાસાં અને સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં ત્રણ સૂચનો જણાવવાનું હતું. આ મુદ્દાને લક્ષમાં રાખી તાપી જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોએ આપેલા અભિપ્રાયો મહંદશે એક સમાન હતા જે આ મુજબ છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સારાં પાસાં

- (1) ભારતીય સંસ્કૃતિનો વારસો સમજવામાં ઉપયોગી છે.
- (2) વ્યક્તિના ચારિત્ર્ય નિર્માણ માટે ઉપયોગી છે.
- (3) આયુર્વેદ ચિકિત્સાના અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા ઉપયોગી છે.
- (4) પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ કંડારવા માટે ઉપયોગી છે.
- (5) શબ્દ ભંડોળ વધારવા માટે ઉપયોગી છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં નબળાં પાસાં

- (1) શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત સંદર્ભ ગ્રંથોનો અભાવ જોવા મળે છે .
- (2) સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા તથા રસ-રુચિ અનુરૂપ નથી.
- (3) સંસ્કૃત વિષયના પ્રવર્તમાન પાઠ્યપુસ્તકો અભ્યાસક્રમના બધા હેતુઓ સિદ્ધ કરતાં નથી.

સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં સૂચનો

- (1) સંસ્કૃત ભાષામાં બાળસાહિત્ય-બાળવાર્તા વગેરે મેગેઝીન-સામયિક પ્રદર્શિત કરી શકાય.
- (2) રેડિયો, ટી.વી., વર્તમાનપત્રો જેવા સાધનો દ્વારા પણ સંસ્કૃતનું જ્ઞાન મળે એવી યુક્તિઓ કરી શકાય.
- (3) સંસ્કૃત વિષયમાં તાલુકા, જિલ્લા, રાજ્ય, રાષ્ટ્ર કક્ષાએ સ્પર્ધાઓ યોજી શકાય.
- (4) સંસ્કૃતમાં તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓને ચંદ્રકો, પારિતોષિકો આપી જાહેરમાં ખિરદાવી શકાય.
- (5) તાલુકા તથા જિલ્લા કક્ષાએ સંસ્કૃત મંડળોની રચના કરી શકાય.

5.6 નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નર્મદા જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 40 તથા સંસ્કૃત શિક્ષકોની સંખ્યા 53 હતી. નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોવલિના અભિપ્રાયોનું અભિપ્રાયોવલિના વિભાગો પ્રમાણે પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરવાનો ઉપક્રમ સ્વીકાર્યો છે .

5.6.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયોવલિના પ્રથમ વિભાગમાં કુલ-10 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.23 માં દર્શાવેલ છે .

સારણી 5.23 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 47 (88.68%) અંશત: સંમત 5 (9.43%) તટસ્થ 1 (1.89%) અંશત: અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 45 (84.91%) અંશત: સંમત 8 (15.09%) તટસ્થ 0 અંશત: અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 44 (83.02%) અંશત: સંમત 3 (5.66%) તટસ્થ 6 (11.32%) અંશત: અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 38 (71.70%) અંશત: સંમત 9 (16.98%) તટસ્થ 5 (9.43%) અંશત: અસંમત 1 (1.89%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 157.85 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.87 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 146.85 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.85 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 133.89 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.72 હતો. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 93.32 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.58 હતો. આથી નર્મદા જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ મેળવીને વિદ્યાર્થીઓ આપણી સંસ્કૃતિનો વારસો સમજે તે જરૂરી છે. પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ કંડારવા માટે સંસ્કૃતના શ્લોકો, સૂક્તિઓ, વિધાનો ખૂબ ઉપયોગી થાય છે. આયુર્વેદ ચિકિત્સાના અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ ઉપયોગી છે. વિદ્યાર્થીઓ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણથી સંસ્કૃત ગદ્ય-પદ્ય ખંડોનો અનુવાદ કરવા સમર્થ બની શકે છે.

5.6.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના બીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.24 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.24 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 38 (71.70%) અંશત: સંમત 12 (22.64%) તટસ્થ 1 (1.89%) અંશત : અસંમત 2 (3.77%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 40 (75.47%) અંશત: સંમત 7 (13.21%) તટસ્થ 4 (7.55%) અંશત: અસંમત 2 (3.77%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 45 (84.91%) અંશત: સંમત 2 (3.77%) તટસ્થ 3 (5.66%) અંશત: અસંમત 1 (1.89%) સંપૂર્ણ અસંમત 2 (3.77%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 97.28 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.70 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 104.45 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.67 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 139.73 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.64 હતો. આથી નર્મદા જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા અનુરૂપ છે. સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્તરને ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ રચતી વખતે અનુભવી શિક્ષકોના અભિપ્રાયો લેવાય છે તે યોગ્ય છે.

5.6.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ત્રીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.25 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.25 માં દર્શાવ્યા મુજબ 1.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 43 (81.13%) અંશતઃ સંમત 4 (7.55%) તટસ્થ 4 (7.55%) અંશતઃ : અસંમત 1 (1.89%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (1.89%) હતા. 1.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 41 (77.36%) અંશતઃ સંમત 6 (11.32%) તટસ્થ 5 (9.43%) અંશતઃ અસંમત 1 (1.89%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 33 (62.26%) અંશતઃ સંમત 16 (30.19%) તટસ્થ 1 (1.89%) અંશતઃ અસંમત 2 (3.77%) સંપૂર્ણ અસંમત 1 (1.89%) હતા. 1.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 124.64 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.64 હતો. 1.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 111.43 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.64 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 74.45 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.47 હતો. આથી નર્મદા જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓ દ્વારા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ અપાય એ આવકારદાયક છે. સંસ્કૃત વિષય ભણાવતી વખતે અનુવાદ વિધિ અપનાવાય છે. રમત દ્વારા શિક્ષણ આપવાથી વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત વિષયમાં વધુ રસ પડે છે.

5.6.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ચોથા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.26 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.26 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 39 (73.58%) અંશત: સંમત 5 (9.43%) તટસ્થ 7 (13.21%) અંશત : અસંમત 1 (1.89%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (1.89%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 32 (60.38%) અંશત: સંમત 15 (28.30%) તટસ્થ 6 (11.32%) અંશત: અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 29 (54.72%) અંશત: સંમત 17 (32.08%) તટસ્થ 5 (9.43%) અંશત: અસંમત 1 (1.89%) સંપૂર્ણ અસંમત 1 (1.89%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 97.66 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.50 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 68.23 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.49 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 56.15 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.35 હતો. આથી નર્મદા જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને રસપ્રદ બનાવવામાં ચાર્ટ્સ વિશેષ ઉપયોગી બને છે. એલ.સી.ડી. પ્રોજેક્ટરના ઉપયોગથી સંસ્કૃત વિષયના અધ્યાપનને અસરકારક બનાવી શકાય છે. સંસ્કૃત ભાષાના ઉચ્ચારણનું જ્ઞાન આપવા ટેલિવિઝન મહત્ત્વનો ફાળો આપે છે.

5.6.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પાંચમાં વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.27 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.27 માં દર્શાવ્યા મુજબ 1.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 42 (79.25%) અંશતઃ સંમત 5 (9.43%) તટસ્થ 4 (7.55%) અંશતઃ : અસંમત 2 (3.77%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. 1.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 39 (73.58%) અંશતઃ સંમત 9 (16.98%) તટસ્થ 5 (9.43%) અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 37 (69.81%) અંશતઃ સંમત 10 (18.87%) તટસ્થ 6 (11.32%) અંશતઃ અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. 1.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 117.66 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.64 હતો. 1.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 100.49 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.64 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 88.96 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.58 હતો. આથી નર્મદા જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વિષયને લગતા ગ્રંથો વસાવવા આવશ્યક જણાય છે. શાળાકક્ષાએ વિદ્યાર્થીઓને સંદર્ભગ્રંથોનો ઉપયોગ કરવાની ફરજ પડે તેવો પાઠ્યક્રમ રચાય તે જરૂરી લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્ય દરમિયાન અન્ય સંદર્ભ ગ્રંથોનો ઉપયોગ જરૂરી જણાય છે.

5.6.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયોવલિના છઠ્ઠા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.28 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.28 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 40 (75.47%) અંશતઃ સંમત 8 (15.09%) તટસ્થ 3 (5.66%) અંશતઃ અસંમત 2 (3.77%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 41 (77.36%) અંશતઃ સંમત 6 (11.32%) તટસ્થ 3 (5.66%) અંશતઃ અસંમત 3 (5.66%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 42 (79.25%) અંશતઃ સંમત 5 (9.43%) તટસ્થ 2 (3.77%) અંશતઃ અસંમત 4 (7.55%) સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 105.21 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.62 હતો. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 110.68 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.60 હતો. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 117.66 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.60 હતો. આથી નર્મદા જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના ગૃહકાર્ય દ્વારા વિદ્યાર્થીઓની ગ્રહણશક્તિમાં વૃદ્ધિ થાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય આપવાથી વિદ્યાર્થીઓની લેખન શક્તિ વિકસે છે. સંસ્કૃત વિષયમાં કંઠસ્થીકરણ માટેનું પણ સ્વાધ્યાયકાર્ય આપવું આવશ્યક જણાય છે.

5.6.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના સાતમા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.29 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.29 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 41 (77.36%) અંશતઃ સંમત 8 (15.09%) તટસ્થ 4 (7.55%) અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 42 (79.25%) અંશતઃ સંમત 4 (7.55%) તટસ્થ 7 (13.21%) અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 38 (71.70%) અંશતઃ સંમત 9 (16.98%) તટસ્થ 3 (5.66%) અંશતઃ અસંમત 3 (5.66%) સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 113.13 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.69 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 119.55 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.66 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 92.57 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.54 હતો. આથી નર્મદા જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સમયાંતરે સંસ્કૃત વિષય સંદર્ભે શાળા કક્ષાએ પ્રદર્શનો યોજાય તે જરૂરી જણાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત વ્યાખ્યાનમાળા યોજાય તેવી જોગવાઈ થવી જોઈએ. શાળામાં સંસ્કૃત સાહિત્ય સર્જનને પ્રેરિત શિબિરો ગોઠવાય તે આવશ્યક છે.

5.6.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના આઠમા વિભાગમાં કુલ-12 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.30 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.30 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 6 (11.32%) અંશતઃ સંમત 13 (24.53%) તટસ્થ 2 (3.77%) અંશતઃ અસંમત 16 (30.19%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 16 (30.19%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 13 (24.53%) અંશતઃ સંમત 17 (32.08%) તટસ્થ 5 (9.43%) અંશતઃ અસંમત 7 (13.21%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 11 (20.75%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 17 (32.08%) અંશતઃ સંમત 12 (22.64%) તટસ્થ 7 (13.21%) અંશતઃ અસંમત 7 (13.21%) સંપૂર્ણ અસંમત 10 (18.87%) હતા. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 21 (39.62%) અંશતઃ સંમત 8 (15.09%) તટસ્થ 4 (7.55%) અંશતઃ અસંમત 14 (26.42%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 6 (11.32%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 15.02 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.43 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 8.60 તથા સરેરાશ ભારાંક 2.73 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 6.53 તથા સરેરાશ ભારાંક 2.64 હતો. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 18.04 તથા સરેરાશ ભારાંક 2.54 હતો. આથી નર્મદા જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનાં અધ્યાપન કાર્યમાં શુદ્ધ ઉચ્ચારણ માટે આગ્રહ રખાય છે. સંસ્કૃત વિષયનું વ્યાકરણ શીખવવું અઘરું છે. શાળા દ્વારા સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને સમૃદ્ધ બનાવવા કોઈ પગલાં લેવાતાં નથી. સંસ્કૃત વિષય ગોખણપટ્ટીને વિશેષ સ્થાન આપે છે.

5.6.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે નર્મદા જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના નવમા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.31 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.31 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 42 (79.25%) અંશત: સંમત 6 (11.32%) તટસ્થ 2 (3.77%) અંશત : અસંમત 2 (3.77%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (1.89%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 32 (60.38%) અંશત: સંમત 15 (28.30%) તટસ્થ 4 (7.55%) અંશત: અસંમત 2 (3.77%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 29 (54.72%) અંશત: સંમત 14 (26.42%) તટસ્થ 7 (13.21%) અંશત: અસંમત 3 (5.66%) સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 117.66 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.62 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 66.72 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.45 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 50.30 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.30 હતો. આથી નર્મદા જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે અન્ય વિષયોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓના વધુ ગુણ આવે છે. ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણબોર્ડ દ્વારા લેવાતી સંસ્કૃત વિષયની જાહેર પરીક્ષાનાં પરિણામો સંતોષપ્રદ છે. સંસ્કૃત વિષયના પ્રશ્નપત્રોનાં માળખાં યોગ્ય જણાય છે.

5.6.10 નર્મદા જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો

દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિની વિશેષ માહિતી પ્રાપ્ત કરવા માટે અભિપ્રાયાવલિના અંતે શિક્ષકો પાસેથી મુક્ત અભિપ્રાયો મેળવવા 3 મુદ્દાઓનો સમાવેશ કર્યો હતો. જેમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ સારાં પાસાં, સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ નબળાં પાસાં અને સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં ત્રણ સૂચનો જણાવવાનું હતું. આ મુદ્દાને લક્ષમાં રાખી નર્મદા જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોએ આપેલા અભિપ્રાયો મહંદશે એક સમાન હતા જે આ મુજબ છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સારાં પાસાં

- (1) ભારતીય સંસ્કૃતિનો વારસો સમજવામાં ઉપયોગી છે.
- (2) વ્યક્તિના ચારિત્ર્ય નિર્માણ માટે ઉપયોગી છે.
- (3) પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ કંડારવા માટે ઉપયોગી છે.
- (4) વિવિધ આતરિક ક્ષમતાઓના વિકાસ માટે ઉપયોગી છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં નબળાં પાસાં

- (1) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓનો અભાવ જોવા મળે છે.
- (2) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય વૈકલ્પિક બનાવી દેવાયો છે.
- (3) સંસ્કૃત વિષયના પ્રવર્તમાન પાઠ્યપુસ્તકો અભ્યાસક્રમના બધા હેતુઓ સિદ્ધ કરતાં નથી.

સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં સૂચનો

- (1) સંસ્કૃત ભાષામાં બાળસાહિત્ય-બાળવાર્તા વગેરે મેગેઝીન-સામયિક પ્રદર્શિત કરી શકાય.
- (2) સંસ્કૃતમાં તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓને ચંદ્રકો, પારિતોષિકો આપી જાહેરમાં ખિરદાવી શકાય.
- (3) તાલુકા તથા જિલ્લા કક્ષાએ સંસ્કૃત મંડળોની રચના કરી શકાય.
- (4) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં પહેલા સાહિત્ય પછી વ્યાકરણનો ક્રમ જાળવવો જોઈએ.

5.7 નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 73 તથા સંસ્કૃત શિક્ષકોની સંખ્યા 107 હતી. નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું અભિપ્રાયાવલિના વિભાગો પ્રમાણે પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરવાનો ઉપક્રમ સ્વીકાર્યો છે.

5.7.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પ્રથમ વિભાગમાં કુલ-10 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.32 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.32 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 90 (84.11%) અંશતઃ સંમત 16 (14.95%) તટસ્થ 1 (0.93%) અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 102 (95.33%) અંશતઃ સંમત 4 (3.74%) તટસ્થ 1 (0.93%) અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 93 (86.92%) અંશતઃ સંમત 10 (9.35%) તટસ્થ 4 (3.74%) અંશતઃ અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 83 (77.57%) અંશતઃ સંમત 19 (17.76%) તટસ્થ 3 (2.80%) અંશતઃ અસંમત 1 (0.93%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.93%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 283.51 તથા સરેરાશ ભારાંક 5.00 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 379.96 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.94 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 302.58 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.83 હતો. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 232.30 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.70 હતો. આથી નવસારી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણથી વિદ્યાર્થીઓનું શબ્દભંડોળ વધે છે. સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ મેળવીને વિદ્યાર્થીઓ આપણી સંસ્કૃતિનો વારસો સમજે તે જરૂરી છે. આયુર્વેદ ચિકિત્સાના અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ ઉપયોગી છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસ વ્યક્તિના ચારિત્ર્ય નિર્માણ માટે છે.

5.7.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના બીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.33 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.33 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 98 (91.59%) અંશત: સંમત 3 (2.80%) તટસ્થ 4 (3.74%) અંશત : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 2 (1.87%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 89 (83.18%) અંશત: સંમત 12 (11.21%) તટસ્થ 4 (3.74%) અંશત: અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 2 (1.87%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 80 (74.77%) અંશત: સંમત 17 (15.88%) તટસ્થ 4 (3.74%) અંશત: અસંમત 2 (1.87%) સંપૂર્ણ અસંમત 4 (3.74%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 343.14 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.82 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 271.27 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.73 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 207.25 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.56 હતો. આથી નવસારી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્તરને ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ રચતી વખતે અનુભવી શિક્ષકોના અભિપ્રાયો લેવાય છે તે યોગ્ય છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા અનુરૂપ છે.

5.7.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ત્રીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.34 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.34 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 87 (81.31%) અંશતઃ સંમત 14 (13.08%) તટસ્થ 4 (3.74%) અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 2 (1.87%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 80 (74.77%) અંશતઃ સંમત 17 (15.88%) તટસ્થ 9 (8.41%) અંશતઃ અસંમત 1 (0.93%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 79 (73.83%) અંશતઃ સંમત 17 (15.88%) તટસ્થ 4 (3.74%) અંશતઃ અસંમત 4 (3.74%) સંપૂર્ણ અસંમત 3 (2.80%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 256.78 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.71 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 209.40 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.64 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 200.06 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.54 હતો. આથી નવસારી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓ દ્વારા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ અપાય એ આવકારદાયક છે. સંસ્કૃત વિષય ભણાવતી વખતે અનુવાદ વિધિ અપનાવાય છે. વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થીઓની સંસ્કૃત મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે તે માટે ચર્ચા પદ્ધતિ ઉપયોગી છે.

5.7.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ચોથા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.35 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.35 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 82 (76.64%) અંશત: સંમત 19 (17.76%) તટસ્થ 5 (4.67%) અંશત : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.93%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 76 (71.03%) અંશત: સંમત 16 (14.95%) તટસ્થ 12 (11.21%) અંશત: અસંમત 1 (0.93%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 2 (1.87%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 0 અંશત: સંમત 11 (10.28%) તટસ્થ 11 (10.28%) અંશત: અસંમત 24 (22.43%) સંપૂર્ણ અસંમત 61 (57.01%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 221.48 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.69 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 181.83 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.41 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 105.10 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.26 હતો. આથી નવસારી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને રસપ્રદ બનાવવામાં ચાર્ટ્સ વિશેષ ઉપયોગી બને છે. એલ.સી.ડી. પ્રોજેક્ટરના ઉપયોગથી સંસ્કૃત વિષયના અધ્યાપનને અસરકારક બનાવી શકાય છે. શૈક્ષણિક ઉપકરણોના ઉપયોગ દ્વારા કરવામાં આવતું સંસ્કૃત અધ્યાપન કાર્ય ફળદાયી બને છે.

5.7.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પાંચમાં વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.36 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.36 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 102 (95.33%) અંશતઃ સંમત 3 (2.80%) તટસ્થ 2 (1.87%) અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 92 (85.98%) અંશતઃ સંમત 9 (8.41%) તટસ્થ 5 (4.67%) અંશતઃ અસંમત 1 (0.93%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 72 (67.29%) અંશતઃ સંમત 23 (21.49%) તટસ્થ 9 (8.41%) અંશતઃ અસંમત 3 (2.80%) સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 379.78 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.93 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 293.51 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.79 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 164.17 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.53 હતો. આથી નવસારી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વિષયને લગતા ગ્રંથો વસાવવા આવશ્યક જણાય છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્ય દરમિયાન અન્ય સંદર્ભ ગ્રંથોનો ઉપયોગ જરૂરી જણાય છે. ગ્રંથાલયમાં ઉપલબ્ધ સંદર્ભ સામગ્રીનો સંસ્કૃતના અધ્યાપન દરમિયાન ઉપયોગ થાય છે.

5.7.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના છઠ્ઠા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.37 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.37 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 93 (86.92%) અંશતઃ સંમત 8 (7.48%) તટસ્થ 4 (3.74%) અંશતઃ અસંમત 2 (1.87%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 84 (78.50%) અંશતઃ સંમત 18 (16.82%) તટસ્થ 5 (4.67%) અંશતઃ અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 89 (83.18%) અંશતઃ સંમત 13 (12.15%) તટસ્થ 4 (3.74%) અંશતઃ અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.93%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 301.08 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.79 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 239.03 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.73 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 271.83 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.67 હતો. આથી નવસારી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં કંઠસ્થીકરણ માટેનું પણ સ્વાધ્યાયકાર્ય આપવું આવશ્યક જણાય છે. સંસ્કૃત વિષયના ગૃહકાર્ય દ્વારા વિદ્યાર્થીઓની ગ્રહણશક્તિમાં વૃદ્ધિ થાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય આપવાથી વિદ્યાર્થીઓની લેખન શક્તિ વિકસે છે.

5.7.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના સાતમા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.38 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.38 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 89 (83.18%) અંશતઃ સંમત 11 (10.28%) તટસ્થ 6 (5.61%) અંશતઃ અસંમત 1 (0.93%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 87 (81.31%) અંશતઃ સંમત 11 (10.28%) તટસ્થ 6 (5.61%) અંશતઃ અસંમત 2 (1.87%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.93%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 82 (76.64%) અંશતઃ સંમત 17 (15.89%) તટસ્થ 7 (6.54%) અંશતઃ અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.93%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 270.52 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.75 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 254.26 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.69 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 223.05 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.67 હતો. આથી નવસારી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વ્યાખ્યાનમાળા યોજાય તેવી જોગવાઈ થવી જોઈએ. શાળામાં સંસ્કૃત શ્લોકની સ્પષ્ટતાઓમાં વિદ્યાર્થી ઉત્સાહથી ભાગ લે છે. શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય તો વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભાષામાં વધુ રસ પડશે.

5.7.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના આઠમા વિભાગમાં કુલ-12 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.39 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.39 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 6 (5.61%) અંશત: સંમત 17 (15.88%) તટસ્થ 5 (4.67%) અંશત : અસંમત 21 (19.63%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 58 (54.21%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 11 (10.28%) અંશત: સંમત 15 (14.02%) તટસ્થ 5 (4.67%) અંશત: અસંમત 13 (12.15%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 63 (58.88%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 13 (12.15%) અંશત: સંમત 15 (14.02%) તટસ્થ 18 (16.82%) અંશત: અસંમત 21 (19.63%) સંપૂર્ણ અસંમત 40 (37.38%) હતા. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 24 (22.43%) અંશત: સંમત 40 (37.38%) તટસ્થ 8 (7.48%) અંશત: અસંમત 20 (18.69%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 15 (14.02%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 87.17 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.14 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 103.70 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.95 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 21.92 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.56 હતો. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 26.88 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.35 હતો. આથી નવસારી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનું વ્યાકરણ શીખવવું સરળ છે. સંસ્કૃત વિષયનાં અધ્યાપન કાર્યમાં શુદ્ધ ઉચ્ચારણ માટે આગ્રહ રખાય છે. બધા સંસ્કૃત શિક્ષકોની વિષય સજ્જતા બરાબર નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં નામનાં રૂપો ઓળખવામાં વિદ્યાર્થીઓને મુશ્કેલી અનુભવાતી નથી.

5.7.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે નવસારી જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના નવમા વિભાગમાં કુલ- 8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.40 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.40 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 96 (89.72%) અંશત: સંમત 10 (9.35%) તટસ્થ 0 અંશત: અસંમત 1 (0.93%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 81 (75.70%) અંશત: સંમત 15 (14.02%) તટસ્થ 8 (7.48%) અંશત: અસંમત 1 (0.93%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 2 (1.87%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 76 (71.03%) અંશત: સંમત 21 (19.63%) તટસ્થ 6 (5.61%) અંશત: અસંમત 3 (2.80%) સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.93%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 328.37 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.88 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 213.33 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.60 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 185.66 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.57 હતો. આથી નવસારી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે અન્ય વિષયોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓના વધુ ગુણ આવે છે. ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણબોર્ડ દ્વારા લેવાતી સંસ્કૃત વિષયની જાહેર પરીક્ષાનાં પરિણામો સંતોષપ્રદ છે. સંસ્કૃત વિષયના પ્રશ્નપત્રોનાં માળખાં યોગ્ય જણાય છે.

5.7.10 નવસારી જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો

દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિની વિશેષ માહિતી પ્રાપ્ત કરવા માટે અભિપ્રાયાવલિના અંતે શિક્ષકો પાસેથી મુક્ત અભિપ્રાયો મેળવવા 3 મુદ્દાઓનો સમાવેશ કર્યો હતો. જેમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ સારાં પાસાં, સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ નબળાં પાસાં અને સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં ત્રણ સૂચનો જણાવવાનું હતું. આ મુદ્દાને લક્ષમાં રાખી નવસારી જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોએ આપેલા અભિપ્રાયો મહંદશે એક સમાન હતા જે આ મુજબ છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સારાં પાસાં

- (1) ભારતીય સંસ્કૃતિનો વારસો સમજવામાં ઉપયોગી છે.
- (2) વ્યક્તિના ચારિત્ર્ય નિર્માણ માટે ઉપયોગી છે.
- (3) મૌખિક અભિવ્યક્તિના વિકાસ માટે ઉપયોગી છે.
- (4) વાક્યચાર્તુય કેળવવા માટે ઉપયોગી છે.
- (5) સંસ્કૃત વિષયનો પ્રવર્તમાન અભ્યાસક્રમ પ્રવર્તમાન વૈશ્વિક પ્રગતિના સંદર્ભે યોગ્ય છે.
- (6) સંસ્કૃત વિષયને સરકાર તરફથી પ્રત્સાહન મળે છે.
- (7) આધુનિક સમયમાં કોમ્પ્યુટરને પણ વધુ ઉપયોગી છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં નબળાં પાસાં

- (1) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય વૈકલ્પિક બનાવી દેવાયો છે .
- (2) શાળામાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ માટેનો સમય ઓછો ફાળવવામાં આવ્યો છે .
- (3) સંપૂર્ણ ભાષાંતર પર આધારિત સંસ્કૃત વિષયની પ્રવર્તમાન પરીક્ષા પદ્ધતિ સંસ્કૃત વિષયનું નબળું પાસું ગણી શકાય.
- (4) શાળાના ગ્રંથાલયોમાં સંસ્કૃત સંદર્ભ ગ્રંથોનો અભાવ છે .

સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં સૂચનો

- (1) રેડિયો, ટી.વી., વર્તમાનપત્રો જેવા સાધનો દ્વારા પણ સંસ્કૃતનું જ્ઞાન મળે એવી યુક્તિઓ કરી શકાય.
- (2) સંસ્કૃત વિષયમાં તાલુકા, જિલ્લા, રાજ્ય, રાષ્ટ્ર કક્ષાએ સ્પર્ધાઓ યોજી શકાય.
- (3) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય ફરજિયાત બનાવી શકાય.
- (4) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત દિવસ, કાલિદાસ જયંતિ, ગીતા જયંતિ વગેરે દિવસો ઉજવી શકાય.
- (5) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત તજ્જ્ઞોના વ્યાખ્યાનો યોજી શકાય.
- (6) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત બાહ્ય પરીક્ષાઓનું આયોજન કરી શકાય.
- (7) સંસ્કૃતમાં કંઠસ્થી કરણ મુશ્કેલ છે . એવા વિદ્યાર્થીઓના ભ્રમનું નિરસન કરવું જોઈએ.

5.8 ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ભરૂચ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 95 તથા સંસ્કૃત શિક્ષકોની સંખ્યા 135 હતી. ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું અભિપ્રાયાવલિના વિભાગો પ્રમાણે પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરવાનો ઉપક્રમ સ્વીકાર્યો છે .

5.8.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પ્રથમ વિભાગમાં કુલ-10 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.41 માં દર્શાવેલ છે .

સારણી 5.41 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 129 (95.56%) અંશત: સંમત 1 (0.74%) તટસ્થ 5 (3.70%) અંશત : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 108 (80%) અંશત: સંમત 22 (16.30%) તટસ્થ 5 (3.70%) અંશત: અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 113 (83.70%) અંશત: સંમત 10 (7.41%) તટસ્થ 10 (7.41%) અંશત: અસંમત 0 સંપૂર્ણ અસંમત 2 (1.48%) હતા. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 107 (79.26%) અંશત: સંમત 21 (15.56%) તટસ્થ 4 (2.96%) અંશત: અસંમત 1 (0.74%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 2 (1.48%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 482.29 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.92 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 315.86 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.76 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 345.48 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.72 હતો. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 306.14 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.70 હતો. આથી ભરૂચ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ મેળવીને વિદ્યાર્થીઓ આપણી સંસ્કૃતિનો વારસો સમજે તે જરૂરી છે. પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ કંડારવા માટે સંસ્કૃતના શ્લોકો, સૂક્તિઓ, વિધાનો ખૂબ ઉપયોગી થાય છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસ વ્યક્તિના ચારિત્ર્ય નિર્માણ માટે છે. સંસ્કૃતના ગદ્ય-પદ્ય ખંડોનું અર્થગ્રહણ કરવા અર્થે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ ઉપકારકરૂપ બની શકે છે.

5.8.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના બીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.42 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.42 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 102 (75.56%) અંશતઃ સંમત 19 (14.07%) તટસ્થ 5 (3.70%) અંશતઃ અસંમત 3 (2.22%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 6 (4.44%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 95 (70.37%) અંશતઃ સંમત 22 (16.30%) તટસ્થ 9 (6.67%) અંશતઃ અસંમત 4 (2.96%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 5 (3.70%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 72 (53.33%) અંશતઃ સંમત 49 (36.30%) તટસ્થ 6 (4.44%) અંશતઃ અસંમત 3 (2.22%) સંપૂર્ણ અસંમત 5 (3.70%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 266.29 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.54 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 221.71 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.47 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 148.52 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.34 હતો. આથી ભરૂચ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્તરને ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ રચતી વખતે અનુભવી શિક્ષકોના અભિપ્રાયો લેવાય છે તે યોગ્ય છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા અનુરૂપ છે.

5.8.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ત્રીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.43 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.43 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 101 (74.81%) અંશતઃ સંમત 27 (20%) તટસ્થ 5 (3.70%) અંશતઃ : અસંમત 1 (0.74%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.74%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 96 (71.11%) અંશતઃ સંમત 27 (20%) તટસ્થ 11 (8.15%) અંશતઃ અસંમત 1 (0.74%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 93 (68.89%) અંશતઃ સંમત 35 (25.93%) તટસ્થ 5 (3.70%) અંશતઃ અસંમત 1 (0.74%) સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.74%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 270.8 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.67 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 237.84 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.63 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 231.69 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.61 હતો. આથી ભરૂચ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓ દ્વારા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ અપાય એ આવકારદાયક છે. વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થીઓની સંસ્કૃત મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે તે માટે ચર્ચા પદ્ધતિ ઉપયોગી છે. સંસ્કૃત વિષય ભણાવતી વખતે અનુવાદ વિધિ અપનાવાય છે તે યોગ્ય છે.

5.8.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ચોથા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.44 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.44 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 107 (79.26%) અંશતઃ સંમત 19 (14.07%) તટસ્થ 2 (1.48%) અંશતઃ : અસંમત 3 (2.22%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 4 (2.96%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 98 (72.59%) અંશતઃ સંમત 21 (15.56%) તટસ્થ 9 (6.67%) અંશતઃ અસંમત 4 (2.96%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 3 (2.22%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 92 (68.15%) અંશતઃ સંમત 23 (17.04%) તટસ્થ 6 (4.44%) અંશતઃ અસંમત 7 (5.19%) સંપૂર્ણ અસંમત 7 (5.19%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 303.48 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.65 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 240.95 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.54 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 203.02 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.38 હતો. આથી ભરૂચ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને રસપ્રદ બનાવવામાં ચાર્ટ્સ વિશેષ ઉપયોગી બને છે. એલ.સી.ડી. પ્રોજેક્ટરના ઉપયોગથી સંસ્કૃત વિષયના અધ્યાપનને અસરકારક બનાવી શકાય છે. સંસ્કૃત ભાષાના ઉચ્ચારણનું જ્ઞાન આપવા ટેલિવિઝન મહત્ત્વનો ફાળો આપે છે.

5.8.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પાંચમાં વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.45 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.45 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 115 (85.19%) અંશતઃ સંમત 11 (8.15%) તટસ્થ 7 (5.19%) અંશતઃ : અસંમત 1 (0.74%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.74%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 112 (82.96%) અંશતઃ સંમત 10 (7.41%) તટસ્થ 5 (3.70%) અંશતઃ અસંમત 3 (2.22%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 5 (3.70%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 90 (66.67%) અંશતઃ સંમત 25 (18.52%) તટસ્થ 9 (6.67%) અંશતઃ અસંમત 3 (2.22%) સંપૂર્ણ અસંમત 8 (5.93%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 361.16 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.76 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 335.48 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.64 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 193.85 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.34 હતો. આથી ભરૂચ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્ય દરમિયાન અન્ય સંદર્ભ ગ્રંથોનો ઉપયોગ જરૂરી જણાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયને લગતા ગ્રંથો વસાવવા આવશ્યક જણાય છે. સંસ્કૃત વિષયને સમૃદ્ધ બનાવવા અર્થે સામયિકોની આવશ્યકતા જણાય છે.

5.8.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના છઠ્ઠા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.46 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.46 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 100 (74.07%) અંશતઃ સંમત 28 (20.74%) તટસ્થ 3 (2.22%) અંશત : અસંમત 3 (2.22%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.74%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 92 (68.15%) અંશતઃ સંમત 31 (22.96%) તટસ્થ 8 (5.93%) અંશતઃ અસંમત 4 (2.96%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 85 (62.96%) અંશતઃ સંમત 37 (27.41%) તટસ્થ 6 (4.44%) અંશતઃ અસંમત 3 (2.22%) સંપૂર્ણ અસંમત 4 (2.96%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 265.1 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.65 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 217.03 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.56 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 343.06 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.45 હતો. આથી ભરૂચ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય આપવાથી વિદ્યાર્થીઓની લેખન શક્તિ વિકસે છે. સંસ્કૃત વિષયના ગૃહકાર્ય દ્વારા વિદ્યાર્થીઓની ગ્રહણશક્તિમાં વૃદ્ધિ થાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં લેખન કરતાં મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે તેવું ગૃહકાર્ય આપવું જરૂરી છે.

5.8.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના સાતમા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.47 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.47 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 103 (76.30%) અંશતઃ સંમત 27 (20%) તટસ્થ 4 (2.96%) અંશત : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.74%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 106 (78.52%) અંશતઃ સંમત 19 (14.07%) તટસ્થ 6 (4.44%) અંશતઃ અસંમત 3 (2.22%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.74%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 99 (73.33%) અંશતઃ સંમત 13 (9.63%) તટસ્થ 19 (14.07%) અંશતઃ અસંમત 2 (1.48%) સંપૂર્ણ અસંમત 2 (1.48%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 285.55 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.72 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 296.21 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.67 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 247.93 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.52 હતો. આથી ભરૂચ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય તો વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભાષામાં વધુ રસ પડશે. શાળામાં સંસ્કૃત વ્યાખ્યાનમાળા યોજાય તેવી જોગવાઈ થવી જોઈએ. સમયાંતરે સંસ્કૃત વિષય સંદર્ભે શાળા કક્ષાએ પ્રદર્શનો યોજાય તે જરૂરી જણાય છે.

5.8.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના આઠમા વિભાગમાં કુલ-12 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.48 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.48 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 19 (14.07%) અંશતઃ સંમત 18 (33.33%) તટસ્થ 9 (6.67%) અંશતઃ : અસંમત 10 (7.41%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 79 (58.52%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 33 (24.44%) અંશતઃ સંમત 35 (25.93%) તટસ્થ 7 (5.19%) અંશતઃ અસંમત 6 (4.44%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 54 (40%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 41 (30.37%) અંશતઃ સંમત 25 (18.52%) તટસ્થ 8 (5.93%) અંશતઃ અસંમત 15 (11.11%) સંપૂર્ણ અસંમત 46 (34.07%) હતા. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 28 (20.74%) અંશતઃ સંમત 35 (25.93%) તટસ્થ 6 (4.44%) અંશતઃ અસંમત 13 (9.63%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 53 (39.26%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 128.22 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.83 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 61.84 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.10 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 39.48 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.01 હતો. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 51.04 તથા સરેરાશ ભારાંક 2.79 હતો. આથી ભરૂચ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનાં અધ્યાપન કાર્યમાં શુદ્ધ ઉચ્ચારણ માટે આગ્રહ રખાય છે. શાળા દ્વારા સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને સમૃદ્ધ બનાવવા પગલાં લેવાય છે. સંસ્કૃત વિષયનું વ્યાકરણ શીખવવું અઘરું છે. સંસ્કૃત વિષયમાં નામનાં રૂપો ઓળખવામાં વિદ્યાર્થીઓને મુશ્કેલી અનુભવાતી નથી.

5.8.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના નવમા વિભાગમાં કુલ- 8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.49 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.49 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 118 (87.41%) અંશત: સંમત 7 (5.19%) તટસ્થ 7 (5.19%) અંશત : અસંમત 2 (1.48%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.74%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 79 (58.52%) અંશત: સંમત 43 (31.85%) તટસ્થ 5 (3.70%) અંશત: અસંમત 1 (0.74%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 7 (5.19%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 72 (53.33%) અંશત: સંમત 43 (31.85%) તટસ્થ 9 (6.67%) અંશત: અસંમત 7 (5.19%) સંપૂર્ણ અસંમત 4 (2.96%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 384.5 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.77 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 167.4 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.38 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 130.88 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.27 હતો. આથી ભરૂચ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે અન્ય વિષયોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓના વધુ ગુણ આવે છે. ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણબોર્ડ દ્વારા લેવાતી સંસ્કૃત વિષયની જાહેર પરીક્ષાનાં પરિણામો સંતોષપ્રદ છે. સંસ્કૃત વિષયના પ્રશ્નપત્રોનાં માળખાં યોગ્ય જણાય છે.

5.8.10 ભરૂચ જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો

દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિની વિશેષ માહિતી પ્રાપ્ત કરવા માટે અભિપ્રાયાવલિના અંતે શિક્ષકો પાસેથી મુક્ત અભિપ્રાયો મેળવવા 3 મુદ્દાઓનો સમાવેશ કર્યો હતો. જેમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ સારાં પાસાં, સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ નબળાં પાસાં અને સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં ત્રણ સૂચનો જણાવવાનું હતું. આ મુદ્દાને લક્ષમાં રાખી ભરૂચ જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોએ આપેલા અભિપ્રાયો મહંદશે એક સમાન હતા જે આ મુજબ છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સારાં પાસાં

- (1) ભારતીય સંસ્કૃતિનો વારસો સમજવામાં ઉપયોગી છે.
- (2) સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકમાં સમાવિષ્ટ ગદ્ય-પદ્ય સાહિત્ય રોજીંદા જીવનની પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંબંધિત છે.
- (3) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ વિદ્યાર્થીઓને સદાચારી, પરોપકારી, નીતિમય જીવનનું ભાથું પૂરું પાડે છે.
- (4) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ દ્વારા વસુધૈવ કુટુંબક્રમ ની ભાવના કેળવી શકાય છે.
- (5) મૌખિક અભિવ્યક્તિના વિકાસ માટે ઉપયોગી છે.
- (6) શબ્દ ભંડોળ વધારવા માટે ઉપયોગી છે.
- (7) માનવીય ગુણો વિકસાવવામાં મદદરૂપ થાય છે.
- (8) પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ કંડારવા માટે ઉપયોગી છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં નબળાં પાસાં

- (1) સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ હસ્તગત કરીને વિદ્યાર્થીઓ સંસ્કૃત ભાષામાં સામાન્ય વાતચીત કરી શકતાં નથી.
- (2) સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા તથા રસ-રુચિ અનુરૂપ નથી.
- (3) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ તથા સ્પર્ધાઓનો અભાવ જણાય છે.
- (4) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ માટેની વ્યાખ્યાન પદ્ધતિ અયોગ્ય છે.
- (5) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ ગોખણપદ્ધતિને ઉત્તેજન આપે છે.

સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં સૂચનો

- (1) સંસ્કૃત ભાષામાં બાળસાહિત્ય-બાળવાર્તા વગેરે મેગેઝીન-સામાયિક પ્રદર્શિત કરી શકાય.
- (2) રેડિયો, ટી.વી., વર્તમાનપત્રો જેવા સાધનો દ્વારા પણ સંસ્કૃતનું જ્ઞાન મળે એવી યુક્તિઓ કરી શકાય.
- (3) સંસ્કૃત વિષયમાં તાલુકા, જિલ્લા, રાજ્ય, રાષ્ટ્ર કક્ષાએ સ્પર્ધાઓ યોજી શકાય.
- (4) સંસ્કૃત પાઠશાળાઓમાં અભ્યાસ કરવા લોકોને પ્રોત્સાહિત કરી શકાય.
- (5) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં વિવિધ દશ્ય-શ્રાવ્ય સાધનો તથા વિવિધ અધ્યાપન પ્રયુક્તિઓનો ઉપયોગ કરવો.
- (6) સંસ્કૃતમાં તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓને ચંદ્રકો, પારિતોષિકો આપી જાહેરમાં ખિરદાવવા જોઈએ.
- (7) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં પહેલા સાહિત્ય પછી વ્યાકરણનો ક્રમ જાળવવો જોઈએ.

5.9 વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં વલસાડ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 87 તથા સંસ્કૃત શિક્ષકોની સંખ્યા 117 હતી. વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું અભિપ્રાયાવલિના વિભાગો પ્રમાણે પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરવાનો ઉપક્રમ સ્વીકાર્યો છે.

5.9.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે ભરૂચ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પ્રથમ વિભાગમાં કુલ-10 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.50 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.50 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 111 (94.87%) અંશત: સંમત 3 (2.56%) તટસ્થ 0 અંશત : અસંમત 1 (0.85%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 2 (1.71%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 93 (79.49%) અંશત: સંમત 20 (17.09%) તટસ્થ 4 (3.42%) અંશત: અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 97 (82.91%) અંશત: સંમત 8 (6.84%) તટસ્થ 6 (5.13%) અંશત: અસંમત 5 (4.27%) સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.85%) હતા. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 85 (72.65%) અંશત: સંમત 24 (20.51%) તટસ્થ 7 (5.98%) અંશત: અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.85%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 410.13 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.88 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 270.39 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.76 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 290.47 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.66 હતો. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 218.51 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.64 હતો. આથી વલસાડ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ મેળવીને વિદ્યાર્થીઓ આપણી સંસ્કૃતિનો વારસો સમજે તે જરૂરી છે. પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ કંડારવા માટે સંસ્કૃતના શ્લોકો, સૂક્તિઓ, વિધાનો ખૂબ ઉપયોગી થાય છે. વિદ્યાર્થીઓ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણથી સંસ્કૃત ગદ્ય-પદ્ય અંડોનો અનુવાદ કરવા સમર્થ બની શકે છે.

5.9.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના બીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.51 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.51 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 106 (90.60%) અંશત: સંમત 6 (5.13%) તટસ્થ 4 (3.42%) અંશત : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.85%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 95 (81.20%) અંશત: સંમત 14 (11.97%) તટસ્થ 3 (2.56%) અંશત: અસંમત 4 (3.42%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.85%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 96 (82.05%) અંશત: સંમત 9 (7.69%) તટસ્થ 6 (5.13%) અંશત: અસંમત 2 (1.71%) સંપૂર્ણ અસંમત 4 (3.42%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 365.43 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.85 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 278.16 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.70 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 282.70 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.63 હતો. આથી વલસાડ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ રચતી વખતે અનુભવી શિક્ષકોના અભિપ્રાયો લેવાય છે તે યોગ્ય છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા અનુરૂપ છે. સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્તરને ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે.

5.9.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ત્રીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.52 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.52 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 95 (81.20%) અંશત: સંમત 18 (15.38%) તટસ્થ 1 (0.85%) અંશત : અસંમત 2 (1.71%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.85%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 84 (71.79%) અંશત: સંમત 21 (17.95%) તટસ્થ 9 (7.69%) અંશત: અસંમત 2 (1.71%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.85%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 77 (65.81%) અંશત: સંમત 25 (21.37%) તટસ્થ 10 (8.55%) અંશત: અસંમત 1 (0.85%) સંપૂર્ણ અસંમત 4 (3.42%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 282.78 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.74 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 207.06 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.58 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 168.08 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.45 હતો. આથી વલસાડ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓ દ્વારા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ આપાય એ આવકારદાયક છે. સંસ્કૃત વિષય ભણાવતી વખતે અનુવાદ વિધિ અપનાવાય છે તે યોગ્ય છે. વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થીઓની સંસ્કૃત મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે તે માટે ચર્ચા પદ્ધતિ ઉપયોગી છે.

5.9.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ચોથા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.53 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.53 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 92 (78.63%) અંશતઃ સંમત 21 (17.95%) તટસ્થ 0 અંશતઃ અસંમત 2 (1.71%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 2 (1.71%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 72 (61.54%) અંશતઃ સંમત 35 (29.91%) તટસ્થ 7 (5.98%) અંશતઃ અસંમત 2 (1.71%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.85%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 55 (47.01%) અંશતઃ સંમત 35 (29.91%) તટસ્થ 14 (11.97%) અંશતઃ અસંમત 4 (3.42%) સંપૂર્ણ અસંમત 9 (7.69%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 263.9 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.70 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 159.19 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.50 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 77.14 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.05 હતો. આથી વલસાડ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને રસપ્રદ બનાવવામાં ચાર્ટ્સ વિશેષ ઉપયોગી બને છે. એલ.સી.ડી. પ્રોજેક્ટરના ઉપયોગથી સંસ્કૃત વિષયના અધ્યાપનને અસરકારક બનાવી શકાય છે. સંસ્કૃત ભાષાના ઉચ્ચારણનું જ્ઞાન આપવા ટેલિવિઝન મહત્ત્વનો ફાળો આપે છે.

5.9.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પાંચમાં વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.54 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.54 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 102 (87.18%) અંશત: સંમત 8 (6.84%) તટસ્થ 5 (4.27%) અંશત : અસંમત 1 (0.85%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.85%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 91 (77.78%) અંશત: સંમત 16 (13.68%) તટસ્થ 2 (1.71%) અંશત: અસંમત 4 (3.42%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 4 (3.42%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 84 (71.79%) અંશત: સંમત 19 (16.24%) તટસ્થ 5 (4.27%) અંશત: અસંમત 4 (3.42%) સંપૂર્ણ અસંમત 5 (4.27%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 331.5 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.79 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 249.36 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.59 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 202.79 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.48 હતો. આથી વલસાડ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વિષયને લગતા ગ્રંથો વસાવવા આવશ્યક જણાય છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્ય દરમિયાન અન્ય સંદર્ભ ગ્રંથોનો ઉપયોગ જરૂરી જણાય છે. શાળાકક્ષાએ વિદ્યાર્થીઓને સંદર્ભગ્રંથોનો ઉપયોગ કરવાની ફરજ પડે તેવો પાઠ્યક્રમ રચાય તે જરૂરી લાગે છે.

5.9.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના છઠ્ઠા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.55 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.55 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 97 (82.91%) અંશત: સંમત 15 (12.82%) તટસ્થ 4 (3.42%) અંશત : અસંમત 1 (0.85%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 95 (81.20%) અંશત: સંમત 16 (13.68%) તટસ્થ 4 (3.42%) અંશત: અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 2 (1.71%) હતા. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 92 (78.63%) અંશત: સંમત 20 (17.09%) તટસ્થ 3 (2.56%) અંશત: અસંમત 2 (1.71%) સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમવિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 295.43 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.78 1 હતો. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 280.47 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.73 હતો. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 262.35 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.73 હતો. આથી વલસાડ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં કંઠસ્થીકરણ માટેનું પણ સ્વાધ્યાયકાર્ય આપવું આવશ્યક જણાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય આપવાથી વિદ્યાર્થીઓની લેખન શક્તિ વિકસે છે. સંસ્કૃત વિષયના ગૃહકાર્ય દ્વારા વિદ્યાર્થીઓની ગ્રહણશક્તિમાં વૃદ્ધિ થાય છે.

5.9.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના સાતમા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.56 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.56 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 94 (80.34%) અંશતઃ સંમત 15 (12.82%) તટસ્થ 3 (2.56%) અંશતઃ : અસંમત 3 (2.56%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 2 (1.71%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 87 (74.36%) અંશતઃ સંમત 21 (17.95%) તટસ્થ 7 (5.98%) અંશતઃ અસંમત 1 (0.85%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.85%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 86 (73.50%) અંશતઃ સંમત 22 (18.80%) તટસ્થ 5 (4.27%) અંશતઃ અસંમત 3 (2.56%) સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.85%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 271.15 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.68 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 227.48 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.64 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 221.24 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.62 હતો. આથી વલસાડ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વ્યાખ્યાનમાળા યોજાય તેવી જોગવાઈ થવી જોઈએ. સમયાંતરે સંસ્કૃત વિષય સંદર્ભે શાળા કક્ષાએ પ્રદર્શનો યોજાય તે જરૂરી જણાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય તો વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભાષામાં વધુ રસ પડશે.

5.9.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના અઠમા વિભાગમાં કુલ-12 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.57 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.57 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 37 (31.62%) અંશત: સંમત 41 (35.04%) તટસ્થ 7 (5.98%) અંશત : અસંમત 16 (13.68%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 16 (13.68%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 20 (17.09%) અંશત: સંમત 28 (23.93%) તટસ્થ 11 (9.40%) અંશત: અસંમત 15 (12.82%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 43 (36.75%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 30 (25.64%) અંશત: સંમત 30 (25.64%) તટસ્થ 8 (6.84%) અંશત: અસંમત 10 (8.55%) સંપૂર્ણ અસંમત 39 (33.33%) હતા. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 25 (21.37%) અંશત: સંમત 35 (29.91%) તટસ્થ 14 (11.97%) અંશત: અસંમત 9 (7.69%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 34 (29.06%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 37.31 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.57 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 27.04 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.28 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 31.92 તથા સરેરાશ ભારાંક 2.98 હતો. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 23.3 તથા સરેરાશ ભારાંક 2.93 હતો. આથી વલસાડ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં નામનાં રૂપો ઓળખવામાં વિદ્યાર્થીઓને મુશ્કેલી અનુભવાતી નથી. સંસ્કૃત વિષયનાં અધ્યાપન કાર્યમાં શુદ્ધ ઉચ્ચારણ માટે આગ્રહ રખાય છે. સંસ્કૃત વિષયનું વ્યાકરણ શીખવવું અઘરું છે. બધા સંસ્કૃત શિક્ષકોની વિષય સજ્જતા ખરાબર નથી એમ અનુભવાય છે.

5.9.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે વલસાડ જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના નવમા વિભાગમાં કુલ- 8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.58 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.58 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 106 (90.60%) અંશતઃ સંમત 8 (6.84%) તટસ્થ 2 (1.71%) અંશતઃ : અસંમત 1 (0.85%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 85 (72.65%) અંશતઃ સંમત 17 (14.53%) તટસ્થ 9 (7.69%) અંશતઃ અસંમત 6 (5.13%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 76 (64.96%) અંશતઃ સંમત 24 (20.51%) તટસ્થ 8 (6.84%) અંશતઃ અસંમત 4 (3.42%) સંપૂર્ણ અસંમત 5 (4.27%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 366.11 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.87 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 209.11 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.55 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 158.94 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.38 હતો. આથી વલસાડ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે અન્ય વિષયોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓના વધુ ગુણ આવે છે. ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણબોર્ડ દ્વારા લેવાતી સંસ્કૃત વિષયની જાહેર પરીક્ષાનાં પરિણામા સંતોષપ્રદ છે. સંસ્કૃત વિષયના પ્રશ્નપત્રોનાં માળખાં યોગ્ય જણાય છે.

5.9.10 વલસાડ જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો

દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિની વિશેષ માહિતી પ્રાપ્ત કરવા માટે અભિપ્રાયાવલિના અંતે શિક્ષકો પાસેથી મુક્ત અભિપ્રાયો મેળવવા 3 મુદ્દાઓનો સમાવેશ કર્યો હતો. જેમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ સારાં પાસાં, સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ નબળાં પાસાં અને સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં ત્રણ સૂચનો જણાવવાનું હતું. આ મુદ્દાને લક્ષમાં રાખી વલસાડ જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોએ આપેલા અભિપ્રાયો મહંદશે એક સમાન હતા જે આ મુજબ છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સારાં પાસાં

- (1) પ્રાભાવશાળી વ્યક્તિત્વ કંડારવા માટે ઉપયોગી છે.
- (2) વ્યક્તિના ચારિત્ર્ય નિર્માણ માટે ઉપયોગી છે.
- (3) આયુર્વેદ ચિકિત્સાના અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા ઉપયોગી છે.
- (4) વાક્યાર્તુય કેળવવા માટે ઉપયોગી છે.
- (5) વિવિધ આંતરિક ક્ષમતાઓના વિકાસ માટે ઉપયોગી છે.
- (6) સંસ્કૃત વિષયને સરકાર તરફથી પ્રોત્સાહન મળે છે.
- (7) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ દ્વારા ઉત્તમ વિચારોની પ્રાપ્તિ કરી શકાય છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં નબળાં પાસાં

- (1) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય વૈકલ્પિક બનાવી દેવાયો છે .
- (2) સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા તથા રસ-રુચિ અનુરૂપ નથી.
- (3) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત વિવિધ સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કરી શકાય.
- (4) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ માટેની અનુવાદ વિધિ અયોગ્ય છે .

સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં સૂચનો

- (1) સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકમાં પંચતંત્રની વાર્તાઓ કે સંસ્કૃત પ્રાચીન કવિ-લેખકોના પુસ્તકોના પ્રેરણાત્મક ભાગો સમાવિષ્ટ કરવા.
- (2) રેડિયો, ટી.વી., વર્તમાનપત્રો જેવા સાધનો દ્વારા પણ સંસ્કૃતનું જ્ઞાન મળે એવી યુક્તિઓ કરી શકાય.
- (3) સંસ્કૃત વિષયમાં તાલુકા, જિલ્લા, રાજ્ય, રાષ્ટ્ર કક્ષાએ સ્પર્ધાઓ યોજી શકાય.
- (4) સંસ્કૃત ભાષામાં બાળ સાહિત્ય, બાળ વાર્તા વગેરે મેગેઝીન-સામયિક પ્રદર્શિત કરવા.
- (5) વિદ્યાર્થીઓને જીવનમાં સંસ્કૃત ભાષાનું મહત્ત્વ સમજાવવું.
- (6) શાળા કક્ષાએ આકાશવાણી તથા દૂરદર્શન ઉપરથી પ્રસારિત થતાં સમાચારોનું શ્રવણ કરાવી શકાય.

5.10 સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સુરત જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 254 તથા સંસ્કૃત શિક્ષકોની સંખ્યા 338 હતી. સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું અભિપ્રાયાવલિના વિભાગો પ્રમાણે પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરવાનો ઉપક્રમ સ્વીકાર્યો છે .

5.10.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પ્રથમ વિભાગમાં કુલ-10 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.59 માં દર્શાવેલ છે .

સારણી 5.59 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 262 (77.51%) અંશતઃ સંમત 50 (14.79%) તટસ્થ 12 (3.55%) અંશતઃ અસંમત 14 (4.14%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 238 (70.41%) અંશતઃ સંમત 66 (19.53%) તટસ્થ 21 (6.21%) અંશતઃ અસંમત 2 (0.59%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 11 (3.25%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 235 (69.53%) અંશતઃ સંમત 46 (13.61%) તટસ્થ 42 (12.43%) અંશતઃ અસંમત 14 (4.14%) સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.30%) હતા. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 238 (70.41%) અંશતઃ સંમત 44 (13.02%) તટસ્થ 22 (6.51%) અંશતઃ અસંમત 22 (6.51%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 12 (3.55%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 719.45 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.66 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 572.74 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.53 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 539.24 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.48 હતો. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 545.02 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.40 હતો. આથી સુરત જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ મેળવીને વિદ્યાર્થીઓ આપણી સંસ્કૃતિનો વારસો સમજે તે જરૂરી છે. પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ કંડારવા માટે સંસ્કૃતના શ્લોકો, સૂક્તિઓ, વિધાનો ખૂબ ઉપયોગી થાય છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસ વ્યક્તિના ચારિત્ર્ય નિર્માણ માટે છે. આયુર્વેદ ચિકિત્સાના અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ ઉપયોગી છે.

5.10.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના બીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.60 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.60 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 248 (73.37%) અંશત: સંમત 39 (11.54%) તટસ્થ 20 (5.92%) અંશત : અસંમત 22 (6.51%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 9 (2.66%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 227 (67.16%) અંશત: સંમત 47 (13.91%) તટસ્થ 37 (10.95%) અંશત: અસંમત 10 (2.96%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 17 (5.03%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 210 (62.13%) અંશત: સંમત 64 (18.93%) તટસ્થ 32 (9.47%) અંશત: અસંમત 17 (5.03%) સંપૂર્ણ અસંમત 15 (4.44%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 608.6 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.46 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 482.95 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.35 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 397.72 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.29 હતો. આથી સુરત જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્તરને ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ રચતી વખતે અનુભવી શિક્ષકોના અભિપ્રાયો લેવાય છે તે યોગ્ય છે. સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા અનુરૂપ છે.

5.10.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના

અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ત્રીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.61 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.61 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 244 (72.19%) અંશત: સંમત 45 (13.31%) તટસ્થ 32 (9.47%) અંશત : અસંમત 16 (4.73%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.30%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 243 (71.89%) અંશત: સંમત 52 (15.38%) તટસ્થ 16 (4.73%) અંશત: અસંમત 14 (4.14%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 13 (3.85%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 197 (58.28%) અંશત: સંમત 84 (24.85%) તટસ્થ 39 (11.54%) અંશત: અસંમત 5 (1.48%) સંપૂર્ણ અસંમત 13 (3.85%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 591.62 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.52 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 584.7 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.47 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 367.85 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.32 હતો. આથી સુરત જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓ દ્વારા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ આપાય એ આવકારદાયક છે. સંસ્કૃત વિષય ભણાવતી વખતે અનુવાદ વિધિ અપનાવાય તે યોગ્ય છે. વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થીઓની સંસ્કૃત મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે તે માટે ચર્ચા પદ્ધતિ ઉપયોગી છે.

5.10.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ચોથા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.62 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.62 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 210 (62.13%) અંશતઃ સંમત 62 (18.34%) તટસ્થ 40 (11.83%) અંશતઃ : અસંમત 12 (3.55%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 14 (4.14%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 227 (67.16%) અંશતઃ સંમત 40 (11.83%) તટસ્થ 29 (8.58%) અંશતઃ અસંમત 24 (7.10%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 18 (5.33%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 145 (42.90%) અંશતઃ સંમત 84 (24.85%) તટસ્થ 69 (20.41%) અંશતઃ અસંમત 19 (5.62%) સંપૂર્ણ અસંમત 21(6.21%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 399.93 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.31 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 473.68 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.28 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 159.69 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.93 હતો. આથી સુરત જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે એલ.સી.ડી. પ્રોજેક્ટરના ઉપયોગથી સંસ્કૃત વિષયના અધ્યાપનને અસરકારક બનાવી શકાય છે. સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને રસપ્રદ બનાવવામાં ચાર્ટ્સ વિશેષ ઉપયોગી બને છે. સંસ્કૃત ભાષાના ઉચ્ચારણનું જ્ઞાન આપવા ટેલિવિઝન મહત્ત્વનો ફાળો આપે છે.

5.10.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પાંચમાં વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.63 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.63 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 228 (67.46%) અંશત: સંમત 45 (13.31%) તટસ્થ 45 (13.31%) અંશત : અસંમત 11 (3.25%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 9 (2.66%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 213 (63.02%) અંશત: સંમત 65 (19.23%) તટસ્થ 39 (11.54%) અંશત: અસંમત 9 (2.66%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 12 (3.55%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 174 (51.48%) અંશત: સંમત 79 (23.37%) તટસ્થ 49 (14.50%) અંશત: અસંમત 16 (4.73%) સંપૂર્ણ અસંમત 20 (5.92%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 493.9 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.40 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 421.47 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.36 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 247.42 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.09 હતો. આથી સુરત જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વિષયને લગતા ગ્રંથો વસાવવા આવશ્યક જણાય છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્ય દરમિયાન અન્ય સંદર્ભ ગ્રંથોનો ઉપયોગ જરૂરી જણાય છે. શાળાકક્ષાએ વિદ્યાર્થીઓને સંદર્ભગ્રંથોનો ઉપયોગ કરવાની ફરજ પડે તેવો પાઠ્યક્રમ રચાય તે જરૂરી લાગે છે.

5.10.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના છઠ્ઠા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.64 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.64 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 255 (75.44%) અંશતઃ સંમત 45 (13.31%) તટસ્થ 26 (7.69%) અંશત : અસંમત 0 તથા સંપૂર્ણ અસંમત 12 (3.55%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 201 (59.47%) અંશતઃ સંમત 87 (25.74%) તટસ્થ 38 (11.24%) અંશતઃ અસંમત 1 (0.30%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 11 (3.25%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 197 (58.28%) અંશતઃ સંમત 69 (20.41%) તટસ્થ 37 (10.95%) અંશતઃ અસંમત 24 (7.10%) સંપૂર્ણ અસંમત 11 (3.25%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 666 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.57 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 394.78 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.38 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 337.09 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.23 હતો. આથી સુરત જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં કંઠસ્થીકરણ માટેનું પણ સ્વાધ્યાયકાર્ય આપવું આવશ્યક જણાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય આપવાથી વિદ્યાર્થીઓની લેખન શક્તિ વિકસતી જણાય છે. સંસ્કૃત વિષયના ગૃહકાર્ય દ્વારા વિદ્યાર્થીઓની ગ્રહણશક્તિમાં વૃદ્ધિ થાય છે.

5.10.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના સાતમા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.65 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.65 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 223 (65.98%) અંશતઃ સંમત 56 (16.57%) તટસ્થ 41 (12.13%) અંશતઃ અસંમત 9 (2.66%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 9 (2.66%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 209 (61.83%) અંશતઃ સંમત 77 (22.78%) તટસ્થ 24 (7.10%) અંશતઃ અસંમત 17 (5.03%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 11 (3.25%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 193 (57.10%) અંશતઃ સંમત 80 (23.67%) તટસ્થ 45 (13.31%) અંશતઃ અસંમત 20 (5.92%) સંપૂર્ણ અસંમત 0 હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 471.3 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.40 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 410.47 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.35 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 343.57 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.32 હતો. આથી સુરત જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વ્યાખ્યાનમાળા યોજાય તેવી જોગવાઈ થવી જોઈએ. શાળામાં સંસ્કૃત સાહિત્ય સર્જનને પ્રેરિત શિષ્યો ગોઠવાય તે આવશ્યક છે. સમયાંતરે સંસ્કૃત વિષય સંદર્ભે શાળા કક્ષાએ પ્રદર્શનો યોજાય તે જરૂરી જણાય છે.

5.10.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના આઠમા વિભાગમાં કુલ-12 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.66 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.66 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 69 (20.41%) અંશતઃ સંમત 55 (16.27%) તટસ્થ 66 (19.53%) અંશતઃ અસંમત 24 (7.10%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 124 (36.69%) હતા. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 80 (23.67%) અંશતઃ સંમત 86 (25.44%) તટસ્થ 50 (14.79%) અંશતઃ અસંમત 71 (21.01%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 51 (15.09%) હતા. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 60 (17.75%) અંશતઃ સંમત 69 (20.41%) તટસ્થ 58 (17.16%) અંશતઃ અસંમત 41 (12.13%) સંપૂર્ણ અસંમત 110 (32.54%) હતા. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 76 (22.49%) અંશતઃ સંમત 54 (15.98%) તટસ્થ 71 (21.01%) અંશતઃ અસંમત 58 (17.16%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 79 (23.37%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 77.6 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.23 હતો. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 16.11 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.21 હતો. 2.5 અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 39.3 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.21 હતો. ચોથા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 7.23 તથા સરેરાશ ભારાંક 3.02 હતો. આથી સુરત જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનાં અધ્યાપન કાર્યમાં શુદ્ધ ઉચ્ચારણ માટે આગ્રહ રખાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં નામનાં રૂપો ઓળખવામાં વિદ્યાર્થીઓને મુશ્કેલી અનુભવાતી નથી. બધા સંસ્કૃત શિક્ષકોની વિષય સજ્જતા ખરાબર છે એમ અનુભવાય છે. શાળા દ્વારા સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને સમૃદ્ધ બનાવવા પગલાં લેવાય છે.

5.10.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે સુરત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના નવમા વિભાગમાં કુલ- 8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.67 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.67 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 256 (75.74%) અંશતઃ સંમત 47 (13.91%) તટસ્થ 23 (6.80%) અંશતઃ : અસંમત 11 (3.25%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 1 (0.30%) હતા. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 178 (52.66%) અંશતઃ સંમત 75 (22.19%) તટસ્થ 54 (15.98%) અંશતઃ : અસંમત 19 (5.62%) તથા સંપૂર્ણ અસંમત 12 (3.55%) હતા. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં સંપૂર્ણ સંમત 167 (49.41%) અંશતઃ સંમત 75 (22.19%) તટસ્થ 45 (13.31%) અંશતઃ : અસંમત 36 (10.65%) સંપૂર્ણ અસંમત 15 (4.44%) હતા. પ્રથમ અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 673.78 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.61 હતો. બીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 264.52 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.14 હતો. ત્રીજા અગ્રતાક્રમ વિધાનનું કાર્થવર્ગ મૂલ્ય 210.23 તથા સરેરાશ ભારાંક 4.01 હતો. આથી સુરત જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ શિક્ષકોના મતે કહી શકાય કે અન્ય વિષયોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓના વધુ ગુણ આવે છે. ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણબોર્ડ દ્વારા લેવાતી સંસ્કૃત વિષયની જાહેર પરીક્ષાનાં પરિણામોથી મને સંતોષ છે. સંસ્કૃત વિષયના પ્રશ્નપત્રોનાં માળખાં યોગ્ય જણાય છે.

5.10.10 સુરત જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો

દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિની વિશેષ માહિતી પ્રાપ્ત કરવા માટે અભિપ્રાયાવલિના અંતે શિક્ષકો પાસેથી મુક્ત અભિપ્રાયો મેળવવા 3 મુદ્દાઓનો સમાવેશ કર્યો હતો. જેમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ સારાં પાસાં, સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ નબળાં પાસાં અને સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં ત્રણ સૂચનો જણાવવાનું હતું. આ મુદ્દાને લક્ષમાં રાખી સુરત જિલ્લાના સંસ્કૃત શિક્ષકોએ આપેલા અભિપ્રાયો મહંદશે એક સમાન હતા જે આ મુજબ છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સારાં પાસાં

- (1) ભારતીય સંસ્કૃતિનો વારસો સમજવામાં ઉપયોગી છે.
- (2) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ દ્વારા વિદ્યાર્થીઓ વિનયી, વિવેકી અને ગુણવાન બને છે.
- (3) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ વિદ્યાર્થીઓને સદાચારી, પરોપકારી, નીતિમય જીવનનું ભાથું પૂરું પાડુ છે.
- (4) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ દ્વારા વસુધૈવ કુટુમ્બક્રમ ની ભાવના કેળવી શકાય છે.
- (5) મૌખિક અભિવ્યક્તિના વિકાસ માટે ઉપયોગી છે.
- (6) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ દ્વારા સંસ્કારી સમાજનું નિર્માણ કરી શકાય છે.
- (7) માનવીય ગુણો વિકસાવવામાં મદદરૂપ થાય છે.
- (8) પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ કંડારવા માટે ઉપયોગી છે.
- (9) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ દ્વારા માનસિક, બૌદ્ધિક અને આત્મિક સૌંદર્ય ખીલે છે.
- (10) આધુનિક સમયમાં કોમ્પ્યુટરને પણ સંસ્કૃત વિષય વધુ ઉપયોગી છે.

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં નબળાં પાસાં

- (1) સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા તથા રસ-રુચિ અનુરૂપ નથી.
- (2) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ માટેની વ્યાખ્યાન પદ્ધતિ અયોગ્ય છે.
- (3) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ ગોખણપદ્ધતિને ઉત્તેજન આપે છે.
- (4) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ માટેની અનુવાદ વિધિ અયોગ્ય છે.
- (5) શાળાના ગ્રંથાલયોમાં સંસ્કૃત સંદર્ભ ગ્રંથોનો અભાવ જોવા મળે છે.
- (6) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય વૈકલ્પિક બનાવી દેવાયો છે.

સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં સૂચનો

- (1) સંસ્કૃત ભાષામાં બાળસાહિત્ય - બાળવાર્તા વગેરે મેગેઝીન - સામયિક પ્રદર્શિત કરી શકાય.
- (2) રેડિયો, ટી.વી., વર્તમાનપત્રો જેવા સાધનો દ્વારા પણ સંસ્કૃતનું જ્ઞાન મળે એવી યુક્તિઓ કરી શકાય.
- (3) સંસ્કૃત વિષયમાં તાલુકા, જિલ્લા, રાજ્ય, રાષ્ટ્ર કક્ષાએ સ્પર્ધાઓ યોજી શકાય.
- (4) સંસ્કૃત પાઠશાળાઓમાં અભ્યાસ કરવા લોકોને પ્રોત્સાહિત કરી શકાય.
- (5) સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત સેમિનારો, વાર્તાલાપો, ચિત્રન શિબિરો યોજી શકાય.
- (6) સંસ્કૃતમાં તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓને ચંદ્રકો, પારિતોષિકો આપી જાહેરમાં બિરદાવવા જોઈએ.
- (7) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં પહેલા સાહિત્ય પછી વ્યાકરણનો ક્રમ જાળવવો જોઈએ.
- (8) તાલુકા અને જિલ્લા કક્ષાએ સંસ્કૃત મંડળોની રચના કરી શકાય.
- (9) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં વિવિધ દશ્ય - શ્રાવ્ય સાધનોનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.
- (10) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય ફરજિયાત બનાવવો જોઈએ.

5.11 દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 605 તથા સંસ્કૃત શિક્ષકોની સંખ્યા 830 હતી. દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયાવલિના અભિપ્રાયોનું અભિપ્રાયાવલિના વિભાગો પ્રમાણે પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરવાનો ઉપક્રમ સ્વીકાર્યો છે.

5.11.1 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણના હેતુઓ અને ફલશ્રુતિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પ્રથમ વિભાગમાં કુલ-10 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.68 માં દર્શાવેલ છે.

વિધાન-1 : સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ મેળવીને વિદ્યાર્થીઓ આપણી સંસ્કૃતિનો વારસો સમજે તે જરૂરી છે .

સારણી 5.68 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 726 સંપૂર્ણ સંમત 67 અંશતઃ સંમત 19 તટસ્થ 15 અંશતઃ અસંમત 3 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 87.47 અંશતઃ સંમતના ટકા 8.07 તટસ્થના ટકા 2.29 અંશતઃ અસંમતના ટકા 1.81 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 0.36 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 2375.77 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.80 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 1 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ મેળવીને વિદ્યાર્થીઓ આપણી સંસ્કૃતિનો વારસો સમજે તે જરૂરી છે .

વિધાન-2 : સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસ વ્યક્તિના ચારિત્ર્ય નિર્માણ માટે છે એમ હું માનું છું .

સારણી 5.68 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 627 સંપૂર્ણ સંમત 113 અંશતઃ સંમત 61 તટસ્થ 19 અંશતઃ અસંમત 10 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 75.54 અંશતઃ સંમતના ટકા 13.61 તટસ્થના ટકા 7.35 અંશતઃ અસંમતના ટકા 2.29 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 1.20 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 1640.36 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.6 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 9 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસ વ્યક્તિના ચારિત્ર્ય નિર્માણ માટે છે એમ શિક્ષકો માને છે .

વિધાન-3 : વિદ્યાર્થીઓને સાંસ્કૃતિક વારસો આપવા માટે સંસ્કૃત વિષયનું જ્ઞાન આપવું આવશ્યક લાગતું નથી.

સારણી 5.68 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 64 સંપૂર્ણ સંમત 59 અંશતઃ સંમત 59 તટસ્થ 106 અંશતઃ અસંમત 542 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 7.71 અંશતઃ સંમતના ટકા 7.11 તટસ્થના ટકા 7.11 અંશતઃ અસંમતના ટકા 12.77 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 65.30 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 1079.96 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.21 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 8 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓને સાંસ્કૃતિક વારસો આપવા માટે સંસ્કૃત વિષયનું જ્ઞાન આપવું આવશ્યક લાગે છે .

વિધાન-4 : આયુર્વેદ ચિકિત્સાના અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ ઉપયોગી છે .

સારણી 5.68 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 646 સંપૂર્ણ સંમત 85 અંશતઃ સંમત 49 તટસ્થ 29 અંશતઃ અસંમત 21 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 77.83 અંશતઃ સંમતના ટકા 10.24 તટસ્થના ટકા 5.90 અંશતઃ અસંમતના ટકા 3.49 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.53 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 1749.66 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.57 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 3 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે આયુર્વેદ ચિકિત્સાના અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ ઉપયોગી છે .

વિધાન-5 : પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ કંડારવા માટે સંસ્કૃતનાં શ્લોકો, સૂક્તિઓ, વિધાનો ખૂબ ઉપયોગી થાય છે .

સારણી 5.68 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 627 સંપૂર્ણ સંમત 151 અંશતઃ સંમત 34 તટસ્થ 6 અંશતઃ અસંમત 12 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 75.54 અંશતઃ સંમતના ટકા 18.19 તટસ્થના ટકા 4.10 અંશતઃ અસંમતના ટકા 0.72 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 1.45 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 1683.65 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.66 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 2 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ કંડારવા માટે સંસ્કૃતનાં શ્લોકો, સૂક્તિઓ, વિધાનો ખૂબ ઉપયોગી થાય છે .

વિધાન-6 : સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણથી વિદ્યાર્થીઓનું શબ્દભંડોળ વધે છે .

સારણી 5.68 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 551 સંપૂર્ણ સંમત 194 અંશતઃ સંમત 60 તટસ્થ 20 અંશતઃ અસંમત 5 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 66.39 અંશતઃ સંમતના ટકા 23.37 તટસ્થના ટકા 7.23 અંશતઃ અસંમતના ટકા 2.41 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 0.60 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 1249.89 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.53 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 4.5 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણથી વિદ્યાર્થીઓનું શબ્દભંડોળ વધે છે .

વિધાન-7 : સંસ્કૃતના ગદ્ય-પદ્ય ખંડોનું અર્થગ્રહણ કરવા અર્થે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ ઉપકારકરૂપ બની શકે છે .

સારણી 5.68 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 559 સંપૂર્ણ સંમત 173 અંશતઃ સંમત 66 તટસ્થ 20 અંશતઃ અસંમત 12 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 67.35 અંશતઃ સંમતના ટકા 20.84 તટસ્થના ટકા 7.95 અંશતઃ અસંમતના ટકા 2.41 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 1.45 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 1262.23 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.50 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 6 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃતના ગદ્ય-પદ્ય ખંડોનું અર્થગ્રહણ કરવા અર્થે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ ઉપકારકરૂપ બની શકે છે .

વિધાન-8 : સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ સંસ્કૃત શ્લોકોનું છંદોબદ્ધ ગાન કરવામાં ઉપયોગી બનતું નથી.

સારણી 5.68 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 65 સંપૂર્ણ સંમત 127 અંશતઃ સંમત 79 તટસ્થ 155 અંશતઃ અસંમત 404 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 7.83 અંશતઃ સંમતના ટકા 15.30 તટસ્થના ટકા 9.52 અંશતઃ અસંમતના ટકા 18.68 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 48.67 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 458.16 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.85 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 10 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ સંસ્કૃત શ્લોકોનું છંદોબદ્ધ ગાન કરવામાં ઉપયોગી બને છે .

વિધાન-9 : સંસ્કૃત ભાષાના વ્યાકરણ શિક્ષણથી વિદ્યાર્થીઓની સંસ્કૃત મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે છે .

સારણી 5.68 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 528 સંપૂર્ણ સંમત 188 અંશતઃ સંમત 60 તટસ્થ 30 અંશતઃ અસંમત 24 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 63.61 અંશતઃ સંમતના ટકા 22.65 તટસ્થના ટકા 7.23 અંશતઃ અસંમતના ટકા 3.61 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.89 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 1092.92 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.40 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 7 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત ભાષાના વ્યાકરણ શિક્ષણથી વિદ્યાર્થીઓની સંસ્કૃત મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે છે .

વિધાન-10 : વિદ્યાર્થીઓ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણથી સંસ્કૃત ગદ્ય-પદ્ય ખંડોનો અનુવાદ કરવા સમર્થ બની શકે છે .

સારણી 5.68 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 586 સંપૂર્ણ સંમત 158 અંશતઃ સંમત 50 તટસ્થ 15 અંશતઃ અસંમત 21 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 70.60 અંશતઃ સંમતના ટકા 19.04 તટસ્થના ટકા 6.02 અંશતઃ અસંમતના ટકા 1.81 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.53 હતા. આ વિધાનનું કાર્ધવર્ગ મૂલ્ય 1408.12 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.53 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 4.5 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણથી સંસ્કૃત ગદ્ય-પદ્ય ખંડોનો અનુવાદ કરવા સમર્થ બની શકે છે .

5.11.2 સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ અને પાઠ્યપુસ્તક સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના બીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.69 માં દર્શાવેલ છે .

વિધાન-1 : સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા અનુરૂપ છે .

સારણી 5.69 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 556 સંપૂર્ણ સંમત 168 અંશતઃ સંમત 52 તટસ્થ 29 અંશતઃ અસંમત 25 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 66.99 અંશતઃ સંમતના ટકા 20.24 તટસ્થના ટકા 6.27 અંશતઃ અસંમતના ટકા 3.49 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 3.01 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 1227.42 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.45 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 3 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા અનુરૂપ છે .

વિધાન-2 : સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ પ્રમાણમાં ઓછો છે .

સારણી 5.69 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 207 સંપૂર્ણ સંમત 232 અંશતઃ સંમત 116 તટસ્થ 91 અંશતઃ અસંમત 184 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 24.93 અંશતઃ સંમતના ટકા 27.95 તટસ્થના ટકા 13.98 અંશતઃ અસંમતના ટકા 10.96 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 22.17 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 87.26 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.77 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 7 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ પ્રમાણમાં ઓછો છે .

વિધાન-3 : સંસ્કૃત વિષયના અભ્યાસક્રમમાં વૈવિધ્ય જળવાયું છે .

સારણી 5.69 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 409 સંપૂર્ણ સંમત 235 અંશતઃ સંમત 117 તટસ્થ 45 અંશતઃ અસંમત 24 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 49.28 અંશતઃ સંમતના ટકા 28.31 તટસ્થના ટકા 14.10 અંશતઃ અસંમતના ટકા 5.42 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.89 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 608.53 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.16 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 4 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના અભ્યાસક્રમમાં વૈવિધ્ય જળવાયું છે .

વિધાન-4 : સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ પ્રવર્તમાન વૈશ્વિક પ્રગતિના સંદર્ભે યોગ્ય છે .

સારણી 5.69 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 354 સંપૂર્ણ સંમત 231 અંશતઃ સંમત 131 તટસ્થ 68 અંશતઃ અસંમત 46 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 42.65 અંશતઃ સંમતના ટકા 27.83 તટસ્થના ટકા 15.78 અંશતઃ અસંમતના ટકા 8.19 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 5.54 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 390.36 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.93 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 5 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ પ્રવર્તમાન વૈશ્વિક પ્રગતિના સંદર્ભે યોગ્ય છે .

વિધાન-5 : સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ રચતી વખતે અનુભવી શિક્ષકોના અભિપ્રાયો લેવાય છે તે યોગ્ય છે .

સારણી 5.69 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 626 સંપૂર્ણ સંમત 104 અંશતઃ સંમત 57 તટસ્થ 16 અંશતઃ અસંમત 27 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 75.42 અંશતઃ સંમતના ટકા 12.53 તટસ્થના ટકા 6.87 અંશતઃ અસંમતના ટકા 1.93 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 3.25 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 1621.35 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.56 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 2 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનો અભ્યાસક્રમ રચતી વખતે અનુભવી શિક્ષકોના અભિપ્રાયો લેવાય છે તે યોગ્ય છે .

વિધાન-6 : સંસ્કૃત વિષયનાં વર્તમાન પાઠ્યપુસ્તકો અભ્યાસક્રમના બધા હેતુઓ સિદ્ધ કરતા નથી.

સારણી 5.69 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 181 સંપૂર્ણ સંમત 272 અંશતઃ સંમત 122 તટસ્થ 144 અંશતઃ અસંમત 111 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 21.81 અંશતઃ સંમતના ટકા 32.77 તટસ્થના ટકા 14.70 અંશતઃ અસંમતના ટકા 17.35 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 13.37 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 101.85 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.68 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 8 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનાં વર્તમાન પાઠ્યપુસ્તકો અભ્યાસક્રમના બધા હેતુઓ સિદ્ધ કરતા નથી.

વિધાન-7 : સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્તરને ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે.

સારણી 5.69 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 652 સંપૂર્ણ સંમત 85 અંશતઃ સંમત 40 તટસ્થ 30 અંશતઃ અસંમત 23 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 78.55 અંશતઃ સંમતના ટકા 10.24 તટસ્થના ટકા 4.82 અંશતઃ અસંમતના ટકા 3.61 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.77 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 1792.64 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.58 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 1 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે વિદ્યાર્થીઓના માનસિક સ્તરને ધ્યાનમાં લેવું જરૂરી છે.

વિધાન-8 : ધોરણો પ્રમાણે સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોનાં કદ અને આકાર બરાબર નથી.

સારણી 5.69 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 152 સંપૂર્ણ સંમત 167 અંશતઃ સંમત 117 તટસ્થ 106 અંશતઃ અસંમત 288 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 18.31 અંશતઃ સંમતના ટકા 20.12 તટસ્થના ટકા 14.10 અંશતઃ અસંમતના ટકા 12.77 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 34.70 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 127 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.25 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 6 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે ધોરણો પ્રમાણે સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોનાં કદ અને આકાર બરાબર છે.

વિધાન-9 : સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં આપેલાં ચિત્રો પ્રમાણમાં ઓછાં છે.

સારણી 5.69 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 261 સંપૂર્ણ સંમત 256 અંશતઃ સંમત 114 તટસ્થ 97 અંશતઃ અસંમત 102 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 31.45 અંશતઃ સંમતના ટકા 30.84 તટસ્થના ટકા 13.73 અંશતઃ અસંમતના ટકા 11.69 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 12.29 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 166.52 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.43 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 9 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં આપેલાં ચિત્રો પ્રમાણમાં ઓછાં છે.

5.11.3 સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયની અધ્યાપન પદ્ધતિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ત્રીજા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.70 માં દર્શાવેલ છે.

વિધાન-1 : વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓ દ્વારા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ અપાય એ આવકારદાયક છે .

સારણી 5.70 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 640 સંપૂર્ણ સંમત 116 અંશતઃ સંમત 46 તટસ્થ 22 અંશતઃ અસંમત 6 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 77.11 અંશતઃ સંમતના ટકા 13.98 તટસ્થના ટકા 5.54 અંશતઃ અસંમતના ટકા 2.65 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 0.72 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 1734.42 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.64 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 1 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓ દ્વારા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણ અપાય એ આવકારદાયક છે .

વિધાન-2 : સ્વાધ્યાય પદ્ધતિથી સંસ્કૃતનું અધ્યયન કરવાનું વિદ્યાર્થીઓને વિશેષ ગમે છે .

સારણી 5.70 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 359 સંપૂર્ણ સંમત 275 અંશતઃ સંમત 123 તટસ્થ 55 અંશતઃ અસંમત 18 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 43.25 અંશતઃ સંમતના ટકા 33.13 તટસ્થના ટકા 14.82 અંશતઃ અસંમતના ટકા 6.63 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.17 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 513.27 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.08 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 5 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સ્વાધ્યાય પદ્ધતિથી સંસ્કૃતનું અધ્યયન કરવાનું વિદ્યાર્થીઓને વિશેષ ગમે છે .

વિધાન-3 : રમત દ્વારા શિક્ષણ આપવાથી વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત વિષયમાં વધુ રસ પડે છે .

સારણી 5.70 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 480 સંપૂર્ણ સંમત 185 અંશતઃ સંમત 83 તટસ્થ 48 અંશતઃ અસંમત 34 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 57.83 અંશતઃ સંમતના ટકા 22.29 તટસ્થના ટકા 10.00 અંશતઃ અસંમતના ટકા 5.78 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 4.10 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 826.46 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.24 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 4 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે રમત દ્વારા શિક્ષણ આપવાથી વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત વિષયમાં વધુ રસ પડે છે .

વિધાન-4 : સંસ્કૃત વિષયનું અધ્યાપન કાર્ય વ્યાખ્યાન પદ્ધતિથી થાય છે .

સારણી 5.70 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 270 સંપૂર્ણ સંમત 283 અંશતઃ સંમત 116 તટસ્થ 86 અંશતઃ અસંમત 75 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 32.53 અંશતઃ સંમતના ટકા 34.10 તટસ્થના ટકા 13.98 અંશતઃ અસંમતના ટકા 10.36 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 9.04 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 251.12 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.70 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 6 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનું અધ્યાપન કાર્ય વ્યાખ્યાન પદ્ધતિથી થાય છે .

વિધાન-5 : સંસ્કૃત વ્યાકરણનું અધ્યાપન કાર્ય આગમન-નિગમન પદ્ધતિથી થવું જરૂરી જણાય છે .

સારણી 5.70 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 454 સંપૂર્ણ સંમત 214 અંશતઃ સંમત 125 તટસ્થ 20 અંશતઃ અસંમત 17 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 54.70 અંશતઃ સંમતના ટકા 25.78 તટસ્થના ટકા 15.06 અંશતઃ અસંમતના ટકા 2.41 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.05 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 785.82 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 1.71 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 9 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વ્યાકરણનું અધ્યાપન કાર્ય આગમન-નિગમન પદ્ધતિથી થવું જરૂરી જણાય છે .

વિધાન-6 : સંસ્કૃત વિષય ભણાવતી વખતે અનુવાદ વિધિ અપનાવાય છે .

સારણી 5.70 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 606 સંપૂર્ણ સંમત 143 અંશતઃ સંમત 45 તટસ્થ 21 અંશતઃ અસંમત 15 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 73.01 અંશતઃ સંમતના ટકા 17.23 તટસ્થના ટકા 5.42 અંશતઃ અસંમતના ટકા 2.53 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 1.81 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 1521.67 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.57 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 2 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય ભણાવતી વખતે અનુવાદ વિધિ અપનાવાય છે .

વિધાન-7 : સંસ્કૃતના અધ્યાપન કાર્ય માટે કોઈ પદ્ધતિશાસ્ત્રનું જ્ઞાન જરૂરી હોય તેવું મને લાગતું નથી.

સારણી 5.70 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 127 સંપૂર્ણ સંમત 158 અંશતઃ સંમત 136 તટસ્થ 143 અંશતઃ અસંમત 266 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 15.30 અંશતઃ સંમતના ટકા 19.04 તટસ્થના ટકા 16.39 અંશતઃ અસંમતના ટકા 17.23 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 32.05 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 78.4 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.32 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 7 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃતના અધ્યાપન કાર્ય માટે કોઈ પદ્ધતિશાસ્ત્રનું જ્ઞાન જરૂરી હોય તેવું શિક્ષકોને લાગે છે.

વિધાન-8 : વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થીઓની સંસ્કૃત મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે તે માટે હું ચર્ચા પદ્ધતિ પસંદ કરું છું.

સારણી 5.70 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 540 સંપૂર્ણ સંમત 180 અંશતઃ સંમત 74 તટસ્થ 16 અંશતઃ અસંમત 20 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 65.06 અંશતઃ સંમતના ટકા 21.69 તટસ્થના ટકા 8.92 અંશતઃ અસંમતના ટકા 1.93 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.41 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 1158.75 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.45 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 3 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે વર્ગખંડમાં વિદ્યાર્થીઓની સંસ્કૃત મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે તે માટે શિક્ષકો ચર્ચા પદ્ધતિ પસંદ કરે છે.

વિધાન-9 : રૂઢિગત પદ્ધતિથી થતાં શિક્ષણ કાર્યને લીધે વિદ્યાર્થીઓનું સંસ્કૃત વ્યાકરણ નબળું રહી જાય છે.

સારણી 5.70 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 464 સંપૂર્ણ સંમત 183 અંશતઃ સંમત 104 તટસ્થ 56 અંશતઃ અસંમત 23 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 55.90 અંશતઃ સંમતના ટકા 22.05 તટસ્થના ટકા 12.53 અંશતઃ અસંમતના ટકા 6.75 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.77 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 755.94 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 1.78 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 8 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે રૂઢિગત પદ્ધતિથી થતાં શિક્ષણ કાર્યને લીધે વિદ્યાર્થીઓનું સંસ્કૃત વ્યાકરણ નબળું રહી જાય છે.

5.11.4 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સાધનો અને તેની ઉપલબ્ધિ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના ચોથા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.71 માં દર્શાવેલ છે.

વિધાન-1 : સંસ્કૃતના અધ્યાપન માટે ઉપકરણોની સુવિધા શાળામાં નથી એવું અનુભવાય છે .

સારણી 5.71 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 359 સંપૂર્ણ સંમત 214 અંશતઃ સંમત 97 તટસ્થ 81 અંશતઃ અસંમત 79 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 43.25 અંશતઃ સંમતના ટકા 25.78 તટસ્થના ટકા 11.69 અંશતઃ અસંમતના ટકા 9.76 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 9.52 હતા. આ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 356.07 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.17 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 7 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃતના અધ્યાપન માટે ઉપકરણોની સુવિધા શાળામાં નથી એવું અનુભવાય છે .

વિધાન-2 : સંસ્કૃત ભાષાના ઉચ્ચારણનું જ્ઞાન આપવાટેલિવિઝન મહત્વનો ફાળો આપે એમ હું માનું છું .

સારણી 5.71 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 397 સંપૂર્ણ સંમત 224 અંશતઃ સંમત 114 તટસ્થ 48 અંશતઃ અસંમત 47 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 47.83 અંશતઃ સંમતના ટકા 26.99 તટસ્થના ટકા 13.73 અંશતઃ અસંમતના ટકા 5.78 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 5.66 હતા. આ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 527.2 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.05 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 3 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત ભાષાના ઉચ્ચારણનું જ્ઞાન આપવા ટેલિવિઝન મહત્વનો ફાળો આપે એમ શિક્ષકો માને છે .

વિધાન-3 : સ્પષ્ટ સંસ્કૃત ઉચ્ચારણ શીખવવા માટે ટેપરેકોર્ડરનો ઉપયોગ નહિવત્ થાય છે .

સારણી 5.71 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 409 સંપૂર્ણ સંમત 214 અંશતઃ સંમત 99 તટસ્થ 67 અંશતઃ અસંમત 41 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 49.28 અંશતઃ સંમતના ટકા 25.78 તટસ્થના ટકા 11.93 અંશતઃ અસંમતના ટકા 8.07 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 4.93 હતા. આ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 549.81 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 1.94 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 8 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સ્પષ્ટ સંસ્કૃત ઉચ્ચારણ શીખવવા માટે ટેપરેકોર્ડરનો ઉપયોગ નહિવત્ થાય છે .

વિધાન-4 : સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને રસપ્રદ બનાવવામાં ચાર્ટ્સ વિશેષ ઉપયોગી બને છે .

સારણી 5.71 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 615 સંપૂર્ણ સંમત 115 અંશત: સંમત 43 તટસ્થ 30 અંશત: અસંમત 27 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 74.10 અંશત: સંમતના ટકા 13.86 તટસ્થના ટકા 5.18 અંશત: અસંમતના ટકા 3.61 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 3.25 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 1549.08 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.52 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 1 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને રસપ્રદ બનાવવામાં ચાર્ટ્સ વિશેષ ઉપયોગી બને છે .

વિધાન-5 : એલ.સી.ડી. પ્રોજેક્ટરના ઉપયોગથી સંસ્કૃત વિષયના અધ્યાપનને અસરકારક બનાવી શકાય છે .

સારણી 5.71 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 544 સંપૂર્ણ સંમત 170 અંશત: સંમત 77 તટસ્થ 19 અંશત: અસંમત 20 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 65.54 અંશત: સંમતના ટકા 20.48 તટસ્થના ટકા 9.28 અંશત: અસંમતના ટકા 2.29 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.41 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 1167.15 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.44 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 2 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે એલ.સી.ડી. પ્રોજેક્ટરના ઉપયોગથી સંસ્કૃત વિષયના અધ્યાપનને અસરકારક બનાવી શકાય છે .

વિધાન-6 : સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ દરમિયાન વિદ્યાર્થીઓને ઉપકરણોમાં પ્રમાણમાં ઓછો રસ પડે છે .

સારણી 5.71 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 137 સંપૂર્ણ સંમત 217 અંશત: સંમત 155 તટસ્થ 116 અંશત: અસંમત 205 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 16.51 અંશત: સંમતના ટકા 26.14 તટસ્થના ટકા 18.67 અંશત: અસંમતના ટકા 13.98 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 24.70 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 45.69 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.04 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 6 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ દરમિયાન વિદ્યાર્થીઓને ઉપકરણોમાં પ્રમાણમાં ઓછો રસ પડે છે .

વિધાન-7 : વિવિધ ચિત્રોના ઉપયોગ દ્વારા સંસ્કૃત વ્યાકરણ શીખવવામાં આવે છે .

સારણી 5.71 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 333 સંપૂર્ણ સંમત 192 અંશતઃ સંમત 110 તટસ્થ 88 અંશતઃ અસંમત 107 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 40.12 અંશતઃ સંમતના ટકા 23.13 તટસ્થના ટકા 13.25 અંશતઃ અસંમતના ટકા 10.60 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 12.89 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 248.59 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.67 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 5 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે વિવિધ ચિત્રોના ઉપયોગ દ્વારા સંસ્કૃત વ્યાકરણ શીખવવામાં આવે છે .

વિધાન-8 : શૈક્ષણિક ઉપકરણોના ઉપયોગ દ્વારા કરવામાં આવતું સંસ્કૃત અધ્યાપન કાર્ય ફળદાયી બનતું નથી.

સારણી 5.71 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 95 સંપૂર્ણ સંમત 96 અંશતઃ સંમત 92 તટસ્થ 127 અંશતઃ અસંમત 420 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 11.45 અંશતઃ સંમતના ટકા 11.57 તટસ્થના ટકા 11.08 અંશતઃ અસંમતના ટકા 15.30 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 50.60 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 490.69 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.82 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 4 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે શૈક્ષણિક ઉપકરણોના ઉપયોગ દ્વારા કરવામાં આવતું સંસ્કૃત અધ્યાપન કાર્ય ફળદાયી બને છે .

5.11.5 સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સંદર્ભ સાહિત્યના ઉપયોગ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના પાંચમાં વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.72 માં દર્શાવેલ છે .

વિધાન-1 : સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્ય દરમિયાન અન્ય સંદર્ભ ગ્રંથોનો ઉપયોગ જરૂરી જણાય છે .

સારણી 5.72 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 612 સંપૂર્ણ સંમત 123 અંશતઃ સંમત 62 તટસ્થ 15 અંશતઃ અસંમત 18 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 73.73 અંશતઃ સંમતના ટકા 14.82 તટસ્થના ટકા 7.47 અંશતઃ અસંમતના ટકા 1.81 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.17 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 1543.9 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.56 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 2 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્ય દરમિયાન અન્ય સંદર્ભ ગ્રંથોનો ઉપયોગ જરૂરી જણાય છે .

વિધાન-2 : ગ્રંથાલયમાં ઉપલબ્ધ સંદર્ભ સામગ્રીનો સંસ્કૃતના અધ્યાપન દરમિયાન ઉપયોગ થાય છે .

સારણી 5.72 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 374 સંપૂર્ણ સંમત 247 અંશતઃ સંમત 150 તટસ્થ 34 અંશતઃ અસંમત 25 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 45.06 અંશતઃ સંમતના ટકા 29.76 તટસ્થના ટકા 18.07 અંશતઃ અસંમતના ટકા 4.10 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 3.01 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 526.42 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.10 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 5 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે ગ્રંથાલયમાં ઉપલબ્ધ સંદર્ભ સામગ્રીનો સંસ્કૃતના અધ્યાપન દરમિયાન ઉપયોગ થાય છે .

વિધાન-3 : શાળામાં સંસ્કૃત વિષયને લગતા ગ્રંથો વસાવવા આવશ્યક જણાય છે .

સારણી 5.72 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 658 સંપૂર્ણ સંમત 76 અંશતઃ સંમત 61 તટસ્થ 18 અંશતઃ અસંમત 17 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 79.28 અંશતઃ સંમતના ટકા 9.16 તટસ્થના ટકા 7.35 અંશતઃ અસંમતના ટકા 2.17 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.05 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 1839.13 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.61 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 1 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વિષયને લગતા ગ્રંથો વસાવવા આવશ્યક જણાય છે .

વિધાન-4 : પ્રવર્તમાન પરીક્ષા પદ્ધતિ સંદર્ભગ્રંથોના ઉપયોગમાં અવરોધ ઊભો કરે છે .

સારણી 5.72 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 203 સંપૂર્ણ સંમત 220 અંશત: સંમત 145 તટસ્થ 129 અંશત: અસંમત 133 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 24.46 અંશત: સંમતના ટકા 26.51 તટસ્થના ટકા 17.47 અંશત: અસંમતના ટકા 15.54 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 16.02 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 43.29 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.72 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 8 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે પ્રવર્તમાન પરીક્ષા પદ્ધતિ સંદર્ભગ્રંથોના ઉપયોગમાં અવરોધ ઊભો કરે છે .

વિધાન-5 : સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષકો સંદર્ભગ્રંથોનો અલ્પ પ્રમાણમાં ઉપયોગ કરતા હોય છે .

સારણી 5.72 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 237 સંપૂર્ણ સંમત 305 અંશત: સંમત 126 તટસ્થ 96 અંશત: અસંમત 66 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 28.55 અંશત: સંમતના ટકા 36.75 તટસ્થના ટકા 15.18 અંશત: અસંમતના ટકા 11.57 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 7.95 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 246.16 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.34 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 9 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષકો સંદર્ભગ્રંથોનો અલ્પ પ્રમાણમાં ઉપયોગ કરતા હોય છે .

વિધાન-6 : પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યક્રમ માટે સંદર્ભગ્રંથોનો ઉપયોગ અનિવાર્ય નથી .

સારણી 5.72 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 150 સંપૂર્ણ સંમત 160 અંશત: સંમત 115 તટસ્થ 151 અંશત: અસંમત 254 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 18.07 અંશત: સંમતના ટકા 19.28 તટસ્થના ટકા 13.86 અંશત: અસંમતના ટકા 6.14 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 30.60 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 65.43 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.24 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 7 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યક્રમ માટે સંદર્ભગ્રંથોનો ઉપયોગ અનિવાર્ય નથી .

વિધાન-7 : સંસ્કૃત વિષયને સમૃદ્ધ બનાવવા અર્થે સામયિકોની આવશ્યકતા જણાય છે .

સારણી 5.72 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 462 સંપૂર્ણ સંમત 182 અંશતઃ સંમત 100 તટસ્થ 40 અંશતઃ અસંમત 46 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 55.66 અંશતઃ સંમતના ટકા 21.93 તટસ્થના ટકા 12.05 અંશતઃ અસંમતના ટકા 4.82 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 5.54 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 737.98 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.17 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 4 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયને સમૃદ્ધ બનાવવા અર્થે સામયિકોની આવશ્યકતા જણાય છે .

વિધાન-8 : સંસ્કૃત સંદર્ભગ્રંથોના ઉપયોગ માટે વિદ્યાર્થીઓને પૂરતું માર્ગદર્શન આપવામાં આવે છે .

સારણી 5.72 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 366 સંપૂર્ણ સંમત 266 અંશતઃ સંમત 106 તટસ્થ 55 અંશતઃ અસંમત 37 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 44.10 અંશતઃ સંમતના ટકા 32.05 તટસ્થના ટકા 12.77 અંશતઃ અસંમતના ટકા 6.63 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 4.46 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 497.36 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.05 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 6 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત સંદર્ભગ્રંથોના ઉપયોગ માટે વિદ્યાર્થીઓને પૂરતું માર્ગદર્શન આપવામાં આવે છે .

વિધાન-9 : શાળાકક્ષાએ વિદ્યાર્થીઓને સંદર્ભગ્રંથોનો ઉપયોગ કરવાની ફરજ પડે તેવો પાઠ્યક્રમ રચાય તે જરૂરી લાગે છે .

સારણી 5.72 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 484 સંપૂર્ણ સંમત 190 અંશતઃ સંમત 90 તટસ્થ 28 અંશતઃ અસંમત 38 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 58.31 અંશતઃ સંમતના ટકા 22.89 તટસ્થના ટકા 10.84 અંશતઃ અસંમતના ટકા 3.37 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 4.58 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 860.87 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.27 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 3 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે શાળાકક્ષાએ વિદ્યાર્થીઓને સંદર્ભગ્રંથોનો ઉપયોગ કરવાની ફરજ પડે તેવો પાઠ્યક્રમ રચાય તે જરૂરી લાગે છે .

5.11.6 સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને ગૃહકાર્ય સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના છઠ્ઠા વિભાગમાં કુલ-8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.73 માં દર્શાવેલ છે .

વિધાન-1 : વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત વિષયમાં દરરોજ ગૃહકાર્ય આપવું આવશ્યક ગણાય નહીં.

સારણી 5.73 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 165 સંપૂર્ણ સંમત 174 અંશતઃ સંમત 108 તટસ્થ 105 અંશતઃ અસંમત 278 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 19.88 અંશતઃ સંમતના ટકા 20.96 તટસ્થના ટકા 13.01 અંશતઃ અસંમતના ટકા 12.65 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 33.49 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 118.66 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.19 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 7 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત વિષયમાં દરરોજ ગૃહકાર્ય આપવું આવશ્યક ગણાય છે.

વિધાન-2 : સંસ્કૃત વિષયનો એકમ પૂર્ણ થયા પછી ગૃહ કાર્ય અપાય તે ઈચ્છનીય નથી.

સારણી 5.73 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 74 સંપૂર્ણ સંમત 114 અંશતઃ સંમત 78 તટસ્થ 166 અંશતઃ અસંમત 398 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 8.92 અંશતઃ સંમતના ટકા 13.73 તટસ્થના ટકા 9.40 અંશતઃ અસંમતના ટકા 20.00 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 47.95 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 438.17 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.84 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 5 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનો એકમ પૂર્ણ થયા પછી ગૃહ કાર્ય અપાય તે ઈચ્છનીય છે.

વિધાન-3 : સંસ્કૃત વિષયમાં હું લેખન કરતાં મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે તેવું ગૃહ કાર્ય આપવાનું પસંદ કરું છું.

સારણી 5.73 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 472 સંપૂર્ણ સંમત 228 અંશતઃ સંમત 75 તટસ્થ 30 અંશતઃ અસંમત 25 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 56.87 અંશતઃ સંમતના ટકા 27.47 તટસ્થના ટકા 9.04 અંશતઃ અસંમતના ટકા 3.61 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 3.01 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 868.31 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.32 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 4 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં શિક્ષકો લેખન કરતાં મૌખિક અભિવ્યક્તિ વિકસે તેવું ગૃહ કાર્ય આપવાનું પસંદ કરે છે.

વિધાન-4 : સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય આપવાથી વિદ્યાર્થીઓની લેખન શક્તિ વિકસતી જણાય છે.

સારણી 5.73 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 586 સંપૂર્ણ સંમત 166 અંશતઃ સંમત 54 તટસ્થ 9 અંશતઃ અસંમત 15 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 70.60 અંશતઃ સંમતના ટકા 20.00 તટસ્થના ટકા 6.51 અંશતઃ અસંમતના ટકા 1.08 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 1.81 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 1424.07 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.57 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 2 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય આપવાથી વિદ્યાર્થીઓની લેખન શક્તિ વિકસતી જણાય છે.

વિધાન-5 : સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય નિયમિત રીતે તપાસાતું નથી.

સારણી 5.73 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 75 સંપૂર્ણ સંમત 140 અંશતઃ સંમત 106 તટસ્થ 131 અંશતઃ અસંમત 378 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 9.03 અંશતઃ સંમતના ટકા 16.87 તટસ્થના ટકા 12.77 અંશતઃ અસંમતના ટકા 15.78 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 45.54 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 353.78 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.72 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 6 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય નિયમિત રીતે તપાસવામાં આવે છે.

વિધાન-6 : સંસ્કૃત વિષયમાં કંઠસ્થીકરણ માટેનું પણ સ્વાધ્યાયકાર્ય આપવું આવશ્યક જણાય છે.

સારણી 5.73 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 656 સંપૂર્ણ સંમત 96 અંશતઃ સંમત 43 તટસ્થ 11 અંશતઃ અસંમત 24 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 79.04 અંશતઃ સંમતના ટકા 11.57 તટસ્થના ટકા 5.18 અંશતઃ અસંમતના ટકા 1.32 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.89 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 1833.25 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.63 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 1 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં કંઠસ્થીકરણ માટેનું પણ સ્વાધ્યાયકાર્ય આપવું આવશ્યક જણાય છે.

વિધાન-7 : સંસ્કૃત વિષયના ગૃહકાર્ય દ્વારા વિદ્યાર્થીઓની ગ્રહણશક્તિમાં વૃદ્ધિ થાય છે .

સારણી 5.73 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 569 સંપૂર્ણ સંમત 157 અંશતઃ સંમત 60 તટસ્થ 33 અંશતઃ અસંમત 11 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 68.55 અંશતઃ સંમતના ટકા 18.92 તટસ્થના ટકા 7.23 અંશતઃ અસંમતના ટકા 3.98 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 1.33 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 1297.84 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.50 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 3 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના ગૃહકાર્ય દ્વારા વિદ્યાર્થીઓની ગ્રહણશક્તિમાં વૃદ્ધિ થાય છે .

વિધાન-8 : ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળે તૈયાર કરેલી સ્વાધ્યાયપોથી ખરીદવામાં વિદ્યાર્થી રસ ધરાવતા નથી.

સારણી 5.73 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 323 સંપૂર્ણ સંમત 179 અંશતઃ સંમત 158 તટસ્થ 111 અંશતઃ અસંમત 59 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 38.92 અંશતઃ સંમતના ટકા 21.57 તટસ્થના ટકા 19.04 અંશતઃ અસંમતના ટકા 13.37 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 7.11 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 237.09 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.28 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 8 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળે તૈયાર કરેલી સ્વાધ્યાયપોથી ખરીદવામાં વિદ્યાર્થી રસ ધરાવતા નથી.

5.11.7 સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય અને સહઅભ્યાસ પ્રવૃત્તિઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના સાતમા વિભાગમાં કુલ-9 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.74 માં દર્શાવેલ છે .

વિધાન-1 : શાળામાં સંસ્કૃત વ્યાખ્યાનમાળા યોજાય તેવી જોગવાઈ થવી જોઈએ.

સારણી 5.74 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 613 સંપૂર્ણ સંમત 124 અંશતઃ સંમત 65 તટસ્થ 16 અંશતઃ અસંમત 12 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 73.86 અંશતઃ સંમતના ટકા 14.94 તટસ્થના ટકા 7.83 અંશતઃ અસંમતના ટકા 1.93 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 1.45 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 1554.16 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.58 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 1 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વ્યાખ્યાનમાળા યોજાય તેવી જોગવાઈ થવી જોઈએ.

વિધાન-2 : સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત બહારની પરીક્ષાઓમાં અમે વિદ્યાર્થીઓને બેસાડીએ છીએ.

સારણી 5.74 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 431 સંપૂર્ણ સંમત 176 અંશતઃ સંમત 101 તટસ્થ 63 અંશતઃ અસંમત 59 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 51.93 અંશતઃ સંમતના ટકા 21.20 તટસ્થના ટકા 12.17 અંશતઃ અસંમતના ટકા 7.59 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 7.11 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 581.97 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.03 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 8 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત બહારની પરીક્ષાઓમાં અમે વિદ્યાર્થીઓને બેસાડીએ છીએ.

વિધાન-3 : શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય તો વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભાષામાં વધુ રસ પડે એવું મને લાગે છે.

સારણી 5.74 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 569 સંપૂર્ણ સંમત 171 અંશતઃ સંમત 54 તટસ્થ 20 અંશતઃ અસંમત 16 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 68.55 અંશતઃ સંમતના ટકા 20.60 તટસ્થના ટકા 6.51 અંશતઃ અસંમતના ટકા 2.41 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 1.93 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 1318.04 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.51 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 2 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય તો વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભાષામાં વધુ રસ પડે એવું શિક્ષકોને લાગે છે.

વિધાન-4 : શાળામાં સંસ્કૃત વિષયને લગતી પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં પૂરેપૂરો સહકાર મળતો નથી.

સારણી 5.74 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 147 સંપૂર્ણ સંમત 221 અંશતઃ સંમત 162 તટસ્થ 113 અંશતઃ અસંમત 187 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 17.71 અંશતઃ સંમતના ટકા 26.63 તટસ્થના ટકા 19.52 અંશતઃ અસંમતના ટકા 1.57 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 22.53 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 40.07 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.97 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 9 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વિષયને લગતી પ્રવૃત્તિઓ કરવામાં પૂરેપૂરો સહકાર મળતો નથી.

વિધાન-5 : વિદ્યાર્થીઓ પાસે સંસ્કૃતમાં હસ્તલેખિત અંક તૈયાર કરાવી શકાય એમ હું માનું છું.

સારણી 5.74 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 500 સંપૂર્ણ સંમત 178 અંશતઃ સંમત 92 તટસ્થ 39 અંશતઃ અસંમત 21 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 60.24 અંશતઃ સંમતના ટકા 21.44 તટસ્થના ટકા 11.08 અંશતઃ અસંમતના ટકા 4.70 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.53 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 929.7 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.32 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 6 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓ પાસે સંસ્કૃતમાં હસ્તલેખિત અંક તૈયાર કરાવી શકાય એમ શિક્ષકો માને છે.

વિધાન-6 : સમયાંતરે સંસ્કૃત વિષય સંદર્ભે શાળા કક્ષાએ પ્રદર્શનો યોજાય તે જરૂરી જણાય છે.

સારણી 5.74 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 542 સંપૂર્ણ સંમત 173 અંશતઃ સંમત 87 તટસ્થ 24 અંશતઃ અસંમત 4 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 65.30 અંશતઃ સંમતના ટકા 20.84 તટસ્થના ટકા 10.48 અંશતઃ અસંમતના ટકા 2.89 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 0.48 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 1169.13 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.48 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 3 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સમયાંતરે સંસ્કૃત વિષય સંદર્ભે શાળા કક્ષાએ પ્રદર્શનો યોજાય તે જરૂરી જણાય છે.

વિધાન-7 : શાળામાં સંસ્કૃત સાહિત્ય સર્જનને પ્રેરિત શિબિરો ગોઠવાય તે આવશ્યક છે .

સારણી 5.74 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 558 સંપૂર્ણ સંમત 159 અંશતઃ સંમત 65 તટસ્થ 33 અંશતઃ અસંમત 15 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 67.23 અંશતઃ સંમતના ટકા 19.16 તટસ્થના ટકા 7.83 અંશતઃ અસંમતના ટકા 3.98 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 1.81 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 1231.36 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.46 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 4 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત સાહિત્ય સર્જનને પ્રેરિત શિબિરો ગોઠવાય તે આવશ્યક છે .

વિધાન-8 : શાળામાં સંસ્કૃત શ્લોકની સ્પર્ધાઓમાં વિદ્યાર્થી ઉત્સાહથી ભાગ લે છે .

સારણી 5.74 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 496 સંપૂર્ણ સંમત 164 અંશતઃ સંમત 98 તટસ્થ 55 અંશતઃ અસંમત 17 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 59.76 અંશતઃ સંમતના ટકા 19.76 તટસ્થના ટકા 11.81 અંશતઃ અસંમતના ટકા 6.63 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.05 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 891.86 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.29 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 7 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત શ્લોકની સ્પર્ધાઓમાં વિદ્યાર્થી ઉત્સાહથી ભાગ લે છે .

વિધાન-9 : સંસ્કૃત વિષયમાં વક્તૃત્વ સ્પર્ધા દ્વારા વિદ્યાર્થીઓનો સંસ્કૃત પ્રત્યેનો રસ વધારી શકાય છે .

સારણી 5.74 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 534 સંપૂર્ણ સંમત 167 અંશતઃ સંમત 75 તટસ્થ 37 અંશતઃ અસંમત 17 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 64.34 અંશતઃ સંમતના ટકા 20.12 તટસ્થના ટકા 9.04 અંશતઃ અસંમતના ટકા 4.46 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.05 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 1099.7 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.40 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 5 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં વક્તૃત્વ સ્પર્ધા દ્વારા વિદ્યાર્થીઓનો સંસ્કૃત પ્રત્યેનો રસ વધારી શકાય છે .

5.11.8 સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાતના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની સમસ્યાઓ સંદર્ભે શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના આઠમા વિભાગમાં કુલ- 12 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.75 માં દર્શાવેલ છે .

વિધાન-1 : સંસ્કૃત વિષય ગોખણપટ્ટીને વિશેષ સ્થાન આપે છે .

સારણી 5.75 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 329 સંપૂર્ણ સંમત 230 અંશતઃ સંમત 57 તટસ્થ 97 અંશતઃ અસંમત 117 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 39.64 અંશતઃ સંમતના ટકા 27.71 તટસ્થના ટકા 6.87 અંશતઃ અસંમતના ટકા 11.69 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 14.10 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 299.43 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.33 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 7 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય ગોખણપટ્ટીને વિશેષ સ્થાન આપે છે .

વિધાન-2 : સંસ્કૃતમાં સંખ્યાવાચી શબ્દો સમજવામાં વિદ્યાર્થીઓ મુશ્કેલી અનુભવે છે .

સારણી 5.75 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 285 સંપૂર્ણ સંમત 297 અંશતઃ સંમત 116 તટસ્થ 76 અંશતઃ અસંમત 56 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 34.34 અંશતઃ સંમતના ટકા 35.78 તટસ્થના ટકા 13.98 અંશતઃ અસંમતના ટકા 9.16 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 6.75 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 325.43 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.18 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 10 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃતમાં સંખ્યાવાચી શબ્દો સમજવામાં વિદ્યાર્થીઓ મુશ્કેલી અનુભવે છે .

વિધાન-3 : સંસ્કૃત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓ કાળ સાથે સંકળાયેલા રૂપોથી અસ્પષ્ટ હોય છે .

સારણી 5.75 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 336 સંપૂર્ણ સંમત 296 અંશતઃ સંમત 84 તટસ્થ 72 અંશતઃ અસંમત 42 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 40.48 અંશતઃ સંમતના ટકા 35.66 તટસ્થના ટકા 10.12 અંશતઃ અસંમતના ટકા 8.67 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 5.06 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 462.28 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.02 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 12 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓ કાળ સાથે સંકળાયેલા રૂપોથી અસ્પષ્ટ હોય છે .

વિધાન-4 : સંસ્કૃત વિષયમાં નામનાં રૂપો ઓળખવામાં વિદ્યાર્થીઓને મુશ્કેલી અનુભવાતી નથી.

સારણી 5.75 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 200 સંપૂર્ણ સંમત 241 અંશતઃ સંમત 79 તટસ્થ 151 અંશતઃ અસંમત 159 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 24.10 અંશતઃ સંમતના ટકા 29.03 તટસ્થના ટકા 9.52 અંશતઃ અસંમતના ટકા 18.19 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 19.16 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 88.09 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.20 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 2 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં નામનાં રૂપો ઓળખવામાં વિદ્યાર્થીઓને મુશ્કેલી અનુભવાતી નથી.

વિધાન-5 : સંસ્કૃતમાં સર્વનામનાં રૂપો ઓળખવામાં વિદ્યાર્થીઓ ભૂલ કરે છે.

સારણી 5.75 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 307 સંપૂર્ણ સંમત 324 અંશતઃ સંમત 81 તટસ્થ 72 અંશતઃ અસંમત 46 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 36.99 અંશતઃ સંમતના ટકા 39.04 તટસ્થના ટકા 9.76 અંશતઃ અસંમતના ટકા 8.67 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 5.54 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 453.66 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.06 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 11 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃતમાં સર્વનામનાં રૂપો ઓળખવામાં વિદ્યાર્થીઓ ભૂલ કરે છે.

વિધાન-6 : સંસ્કૃત ભાષાના સંધિયુક્તશબ્દોના સંદર્ભે વિદ્યાર્થીઓ સ્પષ્ટ હોતા નથી.

સારણી 5.75 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 291 સંપૂર્ણ સંમત 293 અંશતઃ સંમત 95 તટસ્થ 99 અંશતઃ અસંમત 52 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 35.06 અંશતઃ સંમતના ટકા 35.30 તટસ્થના ટકા 11.45 અંશતઃ અસંમતના ટકા 11.93 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 6.27 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 326.99 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.19 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 9 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત ભાષાના સંધિયુક્તશબ્દોના સંદર્ભે વિદ્યાર્થીઓ સ્પષ્ટ હોતા નથી.

વિધાન-7 : સંસ્કૃત વિષયનાં અધ્યાપન કાર્યમાં શુદ્ધ ઉચ્ચારણ માટે આગ્રહ રખાતો નથી.

સારણી 5.75 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 134 સંપૂર્ણ સંમત 135 અંશતઃ સંમત 96 તટસ્થ 101 અંશતઃ અસંમત 364 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 16.14 અંશતઃ સંમતના ટકા 16.27 તટસ્થના ટકા 11.57 અંશતઃ અસંમતના ટકા 12.17 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 43.86 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 303.1 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.51 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 1 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનાં અધ્યાપન કાર્યમાં શુદ્ધ ઉચ્ચારણ માટે આગ્રહ રખાય છે.

વિધાન-8 : બધા સંસ્કૃત શિક્ષકોની વિષય સજ્જતા બરાબર નથી એમ અનુભવાય છે .

સારણી 5.75 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 136 સંપૂર્ણ સંમત 213 અંશતઃ સંમત 139 તટસ્થ 114 અંશતઃ અસંમત 228 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 16.39 અંશતઃ સંમતના ટકા 25.66 તટસ્થના ટકા 16.75 અંશતઃ અસંમતના ટકા 13.73 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 27.47 હતા. આ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 62.57 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.10 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 4 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે બધા સંસ્કૃત શિક્ષકોની વિષય સજ્જતા બરાબર નથી એમ અનુભવાય છે .

વિધાન-9 : શાળા દ્વારા સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને સમૃદ્ધ બનાવવા કોઈ પગલાં લેવાતાં નથી.

સારણી 5.75 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 201 સંપૂર્ણ સંમત 144 અંશતઃ સંમત 132 તટસ્થ 132 અંશતઃ અસંમત 221 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 24.22 અંશતઃ સંમતના ટકા 17.35 તટસ્થના ટકા 15.90 અંશતઃ અસંમતના ટકા 15.90 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 26.63 હતા. આ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 42.44 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.03 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 5 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે શાળા દ્વારા સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણને સમૃદ્ધ બનાવવા પગલાં લેવાય છે .

વિધાન-10 : સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષકોનું શિક્ષણમાં વિશેષ પ્રદાન હોય તો પણ તેની નોંધ લેવાતી નથી.

સારણી 5.75 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 242 સંપૂર્ણ સંમત 211 અંશતઃ સંમત 133 તટસ્થ 73 અંશતઃ અસંમત 171 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 29.16 અંશતઃ સંમતના ટકા 25.42 તટસ્થના ટકા 16.02 અંશતઃ અસંમતના ટકા 8.80 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 20.60 હતા. આ વિધાનનું કાર્ઠવર્ગ મૂલ્ય 105.81 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.66 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 6 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષકોનું શિક્ષણમાં વિશેષ પ્રદાન હોય તો પણ તેની નોંધ લેવાતી નથી.

વિધાન-11 : સંસ્કૃત વિષયનું વ્યાકરણ શીખવવું અઘરું છે એમ મને લાગે છે .

સારણી 5.75 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 186 સંપૂર્ણ સંમત 177 અંશતઃ સંમત 85 તટસ્થ 110 અંશતઃ અસંમત 272 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 22.41 અંશતઃ સંમતના ટકા 21.33 તટસ્થના ટકા 10.24 અંશતઃ અસંમતના ટકા 13.25 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 32.77 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 129.24 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.13 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 3 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનું વ્યાકરણ શીખવવું સરળ છે એમ શિક્ષકોને લાગે છે .

વિધાન-12 : સંસ્કૃત વિષયને સરકાર તરફથી પ્રોત્સાહન મળતું નથી.

સારણી 5.75 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 361 સંપૂર્ણ સંમત 182 અંશતઃ સંમત 111 તટસ્થ 93 અંશતઃ અસંમત 83 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 43.49 અંશતઃ સંમતના ટકા 21.93 તટસ્થના ટકા 13.37 અંશતઃ અસંમતના ટકા 11.20 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 10.00 હતા. આ વિધાનનું કાર્ણવર્ગ મૂલ્ય 322.43 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.22 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 8 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયને સરકાર તરફથી પ્રોત્સાહન મળતું નથી.

5.11.9 સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે દક્ષિણ ગુજરાત જિલ્લાના શિક્ષકોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

સંસ્કૃત વિષયનું મૂલ્યાંકન અને પરિણામ સંદર્ભે દક્ષિણ શિક્ષકોના અભિપ્રાયો જાણવાના હેતુથી સંશોધકે અભિપ્રાયાવલિના નવમા વિભાગમાં કુલ- 8 વિધાનોની રચના કરી હતી. શિક્ષકો દ્વારા મળેલ આ વિધાનોના અભિપ્રાયોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.76 માં દર્શાવેલ છે .

વિધાન-1 : અન્ય વિષયોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓના વધુ ગુણ આવે છે.

સારણી 5.76 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 689 સંપૂર્ણ સંમત 86 અંશતઃ સંમત 35 તટસ્થ 17 અંશતઃ અસંમત 03 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 83.01 અંશતઃ સંમતના ટકા 10.36 તટસ્થના ટકા 4.22 અંશતઃ અસંમતના ટકા 2.05 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 0.36 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 2083.49 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.74 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 1 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે અન્ય વિષયોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓના વધુ ગુણ આવે છે.

વિધાન-2 : નબળા વિદ્યાર્થીઓનાં પરિણામો સુધારવા કોઈ પ્રયત્ન થતા નથી.

સારણી 5.76 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 112 સંપૂર્ણ સંમત 166 અંશતઃ સંમત 130 તટસ્થ 151 અંશતઃ અસંમત 271 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 13.49 અંશતઃ સંમતના ટકા 20.00 તટસ્થના ટકા 15.66 અંશતઃ અસંમતના ટકા 18.19 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 32.65 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 93.16 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.37 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 5 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે નબળા વિદ્યાર્થીઓનાં પરિણામો સુધારવા પ્રયત્ન થાય છે.

વિધાન-3 : શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના સારાં પરિણામો પરીક્ષા પદ્ધતિની ખામી બતાવે છે.

સારણી 5.76 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 94 સંપૂર્ણ સંમત 167 અંશતઃ સંમત 104 તટસ્થ 146 અંશતઃ અસંમત 319 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 11.33 અંશતઃ સંમતના ટકા 20.12 તટસ્થના ટકા 12.53 અંશતઃ અસંમતના ટકા 17.59 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 38.43 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 197.83 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.52 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 4 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના સારાં પરિણામો પરીક્ષા પદ્ધતિની ખામી બતાવતા નથી.

વિધાન-4 : સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં મોટે ભાગે ગુજરાતીમાં ઉત્તર આપવાના હોય, જે યોગ્ય નથી.

સારણી 5.76 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 240 સંપૂર્ણ સંમત 207 અંશતઃ સંમત 110 તટસ્થ 137 અંશતઃ અસંમત 136 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 28.92 અંશતઃ સંમતના ટકા 24.94 તટસ્થના ટકા 13.25 અંશતઃ અસંમતના ટકા 16.51 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 16.39 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 72.5 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.33 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 6 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં મોટે ભાગે ગુજરાતીમાં ઉત્તર આપવાના હોય, જે યોગ્ય નથી.

વિધાન-5 : સંસ્કૃત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓનું મૌખિક મૂલ્યાંકન પ્રમાણમાં કઠિન બને છે .

સારણી 5.76 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 295 સંપૂર્ણ સંમત 283 અંશતઃ સંમત 118 તટસ્થ 81 અંશતઃ અસંમત 53 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 35.54 અંશતઃ સંમતના ટકા 34.10 તટસ્થના ટકા 14.22 અંશતઃ અસંમતના ટકા 9.76 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 6.39 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 317.03 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 2.17 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 8 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં વિદ્યાર્થીઓનું મૌખિક મૂલ્યાંકન પ્રમાણમાં કઠિન બને છે .

વિધાન-6 : સંસ્કૃત વિષયના પ્રશ્નપત્રોનાં માળખાં યોગ્ય જણાય છે .

સારણી 5.76 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 479 સંપૂર્ણ સંમત 194 અંશતઃ સંમત 78 તટસ્થ 54 અંશતઃ અસંમત 25 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જેમાં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 57.71 અંશતઃ સંમતના ટકા 23.37 તટસ્થના ટકા 9.40 અંશતઃ અસંમતના ટકા 6.51 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 3.01 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 836.88 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.26 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 3 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના પ્રશ્નપત્રોનાં માળખાં યોગ્ય જણાય છે .

વિધાન-7 : સંસ્કૃત વિષયના પ્રશ્નપત્રમાં અનુવાદને વિશેષ સ્થાન આપવામાં આવે છે જે યોગ્ય નથી.

સારણી 5.76 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 200 સંપૂર્ણ સંમત 196 અંશતઃ સંમત 93 તટસ્થ 131 અંશતઃ અસંમત 210 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 24.10 અંશતઃ સંમતના ટકા 23.61 તટસ્થના ટકા 11.20 અંશતઃ અસંમતના ટકા 15.78 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 25.30 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 63.52 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 3.05 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 7 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના પ્રશ્નપત્રમાં અનુવાદને વિશેષ સ્થાન આપવામાં આવે છે જે યોગ્ય નથી.

વિધાન-8 : ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણબોર્ડ દ્વારા લેવાતી સંસ્કૃત વિષયની જાહેર પરીક્ષાનાં પરિણામોથી મને સંતોષ છે .

સારણી 5.76 માં દર્શાવ્યા મુજબ પ્રસ્તુત વિધાનમાં મળેલ અભિપ્રાયોમાં 505 સંપૂર્ણ સંમત 182 અંશતઃ સંમત 92 તટસ્થ 30 અંશતઃ અસંમત 21 સંપૂર્ણ અસંમત હતા. જે માં સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 60.84 અંશતઃ સંમતના ટકા 21.93 તટસ્થના ટકા 11.08 અંશતઃ અસંમતના ટકા 3.61 સંપૂર્ણ સંમતના ટકા 2.53 હતા. આ વિધાનનું કાઈવર્ગ મૂલ્ય 964.91 હતું. જે 0.01 કક્ષાએ સાર્થક હતું. તેના સરેરાશ ભારાંક 4.35 ને આધારે વિધાનને અગ્રતાક્રમ 2 પ્રાપ્ત થયો હતો. જેનાં સારાંશ રૂપે કહી શકાય કે ગુજરાત માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણબોર્ડ દ્વારા લેવાતી સંસ્કૃત વિષયની જાહેર પરીક્ષાનાં પરિણામોથી શિક્ષકોને સંતોષ છે .

5.11.10 દક્ષિણ ગુજરાતના સંસ્કૃત શિક્ષકોના મુક્ત અભિપ્રાયો

દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિની વિશેષ માહિતી પ્રાપ્ત કરવા માટે અભિપ્રાયાવલિના અંતે શિક્ષકો પાસેથી મુક્ત અભિપ્રાયો મેળવવા 3 મુદ્દાઓનો સમાવેશ કર્યો હતો. જેમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ સારાં પાસાં, સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં ત્રણ નબળાં પાસાં અને સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં ત્રણ સૂચનો જણાવવાનું હતું. આ મુદ્દાને લક્ષમાં રાખી દક્ષિણ ગુજરાતના સંસ્કૃત શિક્ષકોએ આપેલા અભિપ્રાયો મહંદશે એક સમાન હતા જે આ મુજબ છે .

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં સારાં પાસાં

- (1) ભારતીય સંસ્કૃતિનો વારસો સમજવામાં ઉપયોગી છે .
- (2) વ્યક્તિના ચારિત્ર્ય નિર્માણ માટે ઉપયોગી છે .
- (3) આયુર્વેદ ચિકિત્સાના અભ્યાસક્રમમાં પ્રવેશ મેળવવા ઉપયોગી છે .
- (4) પ્રભાવશાળી વ્યક્તિત્વ કંડારવા ઉપયોગી છે .
- (5) શબ્દભંડોળ વધારવા માટે ઉપયોગી છે .
- (6) વિવિધ આંતરિક ક્ષમતાઓના વિકાસ માટે ઉપયોગી છે .
- (7) મૌખિક અભિવ્યક્તિના વિકાસ માટે ઉપયોગી છે .
- (8) વાક્યાતુર્ય કેળવવા માટે ઉપયોગી છે .
- (9) અન્ય વિષયોનું ઊંડાણ કેળવવા માટે ઉપયોગી છે .
- (10) અન્ય ભાષાના વ્યાકરણને સમજવા ઉપયોગી છે .
- (11) સંસ્કૃત વિષયનો પ્રવર્તમાન અભ્યાસક્રમ પ્રવર્તમાન વૈશ્વિક પ્રગતિના સંદર્ભમાં યોગ્ય છે .
- (12) સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકમાં સમાવિષ્ટ ગદ્ય-પદ્ય સાહિત્ય રોજીંદા જીવનની પ્રવૃત્તિઓ સાથે સંબંધિત છે .
- (13) સંસ્કૃત વિષયને સરકાર તરફથી પ્રોત્સાહન મળે છે .
- (14) આધુનિક સમયમાં કોમ્પ્યુટરને પણ વધું ઉપયોગી છે .
- (15) માનવીય ગુણો વિકસાવવામાં મદદરૂપ થાય છે .
- (16) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણથી વિદ્યાર્થીઓ સદાચારી, પરોપકારી, નીતિમય જીવનનું ભાથું મેળવે છે .
- (17) સારા અને સંસ્કારી સમાજનું નિર્માણ કરી શકાય છે .
- (18) વિદ્યાર્થીઓ વિનયી, વિવેકી અને ગુણવાન થાય છે .
- (19) કૌટુંબિક, પારિવારિક અને ધાર્મિક જીવનનું ભાથું પૂરું પાડે છે .
- (20) માનસિક, ખૌદ્રિક, આત્મિક સૌંદર્ય ખીલે છે .
- (21) વસુધૈવ કુટુમ્બકમ ની ભાવના કેળવી શકાય છે .
- (22) ઉત્તમ વિચારોની પ્રાપ્તિ માટે ઉપયોગી છે .

સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણનાં નબળાં પાસાં

- (1) સંસ્કૃત વિષયના પ્રવર્તમાન પાઠ્યપુસ્તકો અભ્યાસક્રમના બધા હેતુઓ સિદ્ધ કરતા નથી.
- (2) સંસ્કૃત વિષયનો પ્રવર્તમાન અભ્યાસક્રમ વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષા તથા રસ-રૂચિ અનુસાર નથી.
- (3) સંસ્કૃત વિષયવસ્તુનું શિક્ષણ હસ્તગત કરીને વિદ્યાર્થીઓ સંસ્કૃત ભાષામાં વ્યાવહારીક વાતચીત કરી શકતા નથી.
- (4) શાળામાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ માટેનો સમય ઓછો ફાળવવામાં આવે છે.
- (5) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વૈકલ્પિક વિષય બનાવી દેવાયો છે.
- (6) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ તથા સ્પર્ધાઓનાં આયોજનનો અભાવ જોવા મળે છે.
- (7) શાળાના ગ્રંથાલયોમાં સંસ્કૃત સંદર્ભ ગ્રંથોનો અભાવ જોવા મળે છે.
- (8) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ માટેની વ્યાખ્યાન પદ્ધતિ અયોગ્ય છે.
- (9) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ માટેની અનુવાદ વિધિ અયોગ્ય છે.
- (10) સંપૂર્ણ ભાષાંતર પર આધારિત સંસ્કૃત વિષયની પ્રવર્તમાન પરીક્ષા પદ્ધતિ અયોગ્ય છે.
- (11) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ ગોખણપદ્ધતિને ઉત્તેજન આપે છે.

સંસ્કૃતના પ્રચાર-પ્રસાર માટેનાં સૂચનો

- (1) સંસ્કૃત ભાષામાં બાળસાહિત્ય-બાળવાર્તા વગેરે મેગેઝીન-સામયિક પ્રદર્શિત કરી શકાય.
- (2) રેડિયો, ટી.વી., વર્તમાનપત્રો જેવા સાધનો દ્વારા પણ સંસ્કૃતનું જ્ઞાન મળે એવી યુક્તિઓ કરી શકાય.
- (3) સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત તાલુકા, જિલ્લા, રાજ્ય, રાષ્ટ્રકક્ષાએ સ્પર્ધાઓનું આયોજન કરી શકાય.
- (4) સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન કરી શકાય.
- (5) સંસ્કૃતમાં તેજસ્વી વિદ્યાર્થીઓને ચંદ્રકો, પારિતોષિકો આપી જાહેરમાં ખિરદાવવા જોઈએ.
- (6) તાલુકા અને જિલ્લા કક્ષાએ સંસ્કૃત મંડળોની રચના કરી શકાય.
- (7) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં પહેલા સાહિત્ય પછી વ્યાકરણનો ક્રમ જાળવવો જોઈએ.
- (8) સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં વિવિધ દૃશ્ય-શ્રાવ્ય સાધનોનો ઉપયોગ કરવો જોઈએ.

- (9) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય ફરજિયાત બનાવવો જોઈએ.
- (10) સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત સેમિનારો, વાર્તાલાપો, ચિત્રન શિબિરો યોજી શકાય.
- (11) સંસ્કૃતમાં કંઠસ્થીકરણ મુશ્કેલ છે, એવા વિદ્યાર્થીઓના ભ્રમનું નિરસન કરવું જોઈએ.
- (12) વિદ્યાર્થીઓને જીવનમાં સંસ્કૃત ભાષાનું મહત્ત્વ સમજાવવું.
- (13) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત દિવસ, કાલિદાસ, જયંતિ, ગીતા જયંતિ વગેરે દિવસો ઉજવી શકાય.
- (14) શાળા કક્ષાએ શ્લોકગાન સ્પર્ધા, સંસ્કૃત વાર્તાલાપ, સંસ્કૃત નાટ્યાંશોનું અભિનયન, સંસ્કૃત ગીત સ્પર્ધા, સંસ્કૃત સુવાચન, સંસ્કૃત સુલેખન વગેરે સ્પર્ધાઓનું આયોજન કરી શકાય.
- (15) શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત તજ્જોના વ્યાખ્યાનો યોજી શકાય.
- (16) શાળા કક્ષાએ આકાશવાણી તથા દૂરદશન ઉપરથી પ્રસારિત થતા સમાચારોનું શ્રવણ કરાવી શકાય.
- (17) સંસ્કૃત પાઠશાળાઓમાં અભ્યાસ કરવા લોકોને પ્રોત્સાહિત કરી શકાય.
- (18) પંચતંત્રની વાર્તાઓ કે સંસ્કૃતના પ્રાચીન કવિ-લેખકોના પુસ્તકોના પ્રેરણાત્મક ભાગો પાઠ્યપુસ્તકમાં સમાવિષ્ટ કરવા.

5.12 પ્રશ્નાવલિ દ્વારા પ્રાપ્ત માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સંશોધકે દક્ષિણ ગુજરાતના નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા વિદ્યાર્થીઓના પ્રતિચારો જાણવા માટે પ્રશ્નાવલિની સરંચના કરી હતી. જેમાં કુલ 23 નિયંત્રિત પ્રશ્નો સમાવેશ કરવામાં આવ્યા હતા.

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં દક્ષિણ ગુજરાતનાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા કુલ 4716 વિદ્યાર્થીઓ પૈકી ડાંગ જિલ્લામાં 150 તાપી જિલ્લામાં 298 નર્મદા જિલ્લામાં 376 નવસારી જિલ્લામાં 535 ભરૂચ જિલ્લામાં 665 વલસાડ જિલ્લામાં 809 તથા સુરત જિલ્લામાં 1883 વિદ્યાર્થીઓ સમાવિષ્ટ થતા હતા. દક્ષિણ ગુજરાતના જિલ્લાઓ પ્રમાણે વિદ્યાર્થીઓના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન ટકાવારી શોધીને કરવાનો ઉપક્રમ રાખવામાં આવ્યો છે.

5.13 ડાંગ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ડાંગ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 1 તથા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા 150 હતી. ડાંગ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.77 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.77
ડાંગ જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 150
વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો ઉપર મળેલ પ્રતિચારો

ક્રમ	પ્રશ્ન	હા ની સંખ્યા	ના ની સંખ્યા	હા ટકા	ના ટકા
1.	તમને સંસ્કૃત ભણવું અઘરું લાગે છે ?	42	108	28.00	72.00
2.	સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે ?	117	33	78.00	22.00
3.	તમને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે ?	136	14	90.67	9.33
4.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે ?	91	59	60.67	39.33
5.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ તમને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે ?	126	24	84.00	16.00
6.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ અઘરું છે ?	66	84	44.00	56.00
7.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે ?	60	90	40.00	60.00
8.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ-ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી ?	82	68	54.67	45.33
9.	શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય છે ?	17	133	11.33	88.67
10.	શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન ગોઠવાય છે ?	17	133	11.33	88.67
11.	શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી ?	85	65	56.67	43.33
12.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થાય છે ?	60	90	40.00	60.00
13.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે ?	96	54	64.00	36.00
14.	શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે ?	49	101	32.67	67.33
15.	શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો નથી ?	81	69	54.00	46.00
16.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપે છે ?	33	117	22.00	78.00
17.	સંસ્કૃત વિષય તમને જરૂરી લાગે છે ?	145	5	96.67	3.33
18.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવે છે ?	31	119	20.67	79.33
19.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે ?	76	74	50.67	49.33
20.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની-આવશ્યતા જણાતી નથી ?	77	73	51.33	48.67
21.	સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે ?	101	49	67.33	32.67
22.	સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થતી નથી ?	48	102	32.00	68.00
23.	સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થાય છે ?	90	60	60.00	40.00

સારણી 5.77 માં દર્શાવ્યા મુજબ ડાંગ જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 150 વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો પરત્વે મળેલ પ્રતિચારોમાં પ્રશ્ન નંબરો 2, 3, 4, 5, 8, 11, 13, 17, 19, 20, 21 તથા 23 પ્રત્યે 'હા' માં વધુ ઉત્તરદાતાઓએ મત દર્શાવ્યા હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે ડાંગ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને માટે સંસ્કૃત વ્યાકરણી સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે. વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે. વિદ્યાર્થીઓના મતે સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછા છે. સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોના મુખપૃષ્ઠ વિદ્યાર્થીઓને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં ચાર્ટ - ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી. શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી. શાળામાં સંસ્કૃતની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે. સંસ્કૃત વિષય વિદ્યાર્થીઓને જરૂરી લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે. સંસ્કૃતની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા વધુ વાંચન જરૂરી જણાતું નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વાધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થાય છે.

ડાંગ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્ન નંબરો 1, 6, 7, 9, 10, 12, 14, 16, 18 અને 22 પ્રત્યે 'ના' માં વધુ મત દર્શાવ્યો હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે, ડાંગ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભણવું સરળ લાગે છે. સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકમાં સમાવિષ્ટ વ્યાકરણ સરળ છે. સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સ્વાધ્યાયના પ્રશ્નોમાં વૈવિધ્ય સભરતા નથી. શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થતી નથી. શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન યોજાતું નથી. સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં ઇતર પ્રવૃત્તિઓ થતી નથી. શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારોની નોંધ થતી નથી. સંસ્કૃત શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ વધુ મહત્ત્વ આપતા નથી. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવતી નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થાય છે.

ડાંગ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો અંતર્ગત ઉપર મુજબ આપેલ અભિપ્રાયોને આધારે કહી શકાય કે ડાંગ જિલ્લામાં સંસ્કૃત વિષયની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિ ડાંગ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના મતે પ્રમાણમાં સારી છે, એમ કહી શકાય.

5.14 તાપી જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં તાપી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 2 તથા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા 298 હતી. તાપી જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.78 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.78
તાપી જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 298
વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો ઉપર મળેલ પ્રતિચારો

ક્રમ	પ્રશ્ન	હા ની સંખ્યા	ના ની સંખ્યા	હા ટકા	ના ટકા
1.	તમને સંસ્કૃત ભણવું અઘરું લાગે છે ?	21	277	7.05	92.95
2.	સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે ?	172	126	57.72	42.28
3.	તમને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે ?	291	7	97.65	2.35
4.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે ?	226	72	75.84	24.16
5.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ તમને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે ?	227	71	76.17	23.83
6.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ અઘરું છે ?	93	205	31.21	68.79
7.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે ?	146	152	48.99	51.01
8.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ-ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી ?	147	151	49.33	50.67
9.	શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય છે ?	77	221	25.84	74.16
10.	શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન ગોઠવાય છે ?	100	198	33.56	66.44
11.	શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી ?	192	106	64.43	35.57
12.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થાય છે ?	116	182	38.93	61.07
13.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે ?	162	136	54.36	45.64
14.	શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે ?	152	146	51.01	48.99
15.	શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો નથી ?	154	144	51.68	48.32
16.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપે છે ?	106	192	35.57	64.43
17.	સંસ્કૃત વિષય તમને જરૂરી લાગે છે ?	262	36	87.92	12.08
18.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવે છે ?	59	239	19.80	80.20
19.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે ?	177	121	59.40	40.60
20.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની-આવશ્યતા જણાતી નથી ?	169	129	56.71	43.29
21.	સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે ?	192	106	64.43	35.57
22.	સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થતી નથી ?	73	225	24.50	75.50
23.	સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થાય છે ?	147	151	49.33	50.67

સારણી 5.78 માં દર્શાવ્યા મુજબ તાપી જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 298 વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો પરત્વે મળેલ પ્રતિચારોમાં પ્રશ્ન નંબરો 2, 3, 4, 5, 11, 13, 14, 15, 17, 19, 20, તથા 21 પ્રત્યે 'હા' માં વધુ ઉત્તરદાતાઓએ મત દર્શાવ્યા હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે તાપી જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને માટે સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે. વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે. સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે. સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ વિદ્યાર્થીઓને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે. શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે. શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો નથી. સંસ્કૃત વિષય વિદ્યાર્થીઓને જરૂરી લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની - આવશ્યતા જણાતી નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે.

તાપી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્ન નંબરો 1, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 16, 18, 22 અને 23 પ્રત્યે 'ના' માં વધુ મત દર્શાવ્યો હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે, તાપી જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભણવું સરળ લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ સરળ છે. સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નામાં વૈવિધ્ય સભરતા નથી. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ - ચિત્રોનો ઉપયોગ થાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થતી નથી. શાળામાં સંસ્કૃત તજ જ્ઞોનું વ્યાખ્યાન ગોઠવાતું નથી. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થતી નથી. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપતા નથી. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવતી નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થતી નથી.

તાપી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો અંતર્ગત ઉપર મુજબ આપેલ અભિપ્રાયોને આધારે કહી શકાય કે તાપી જિલ્લામાં સંસ્કૃત વિષયની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિ તાપી જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના મતે પ્રમાણમાં સારી છે, એમ કહી શકાય.

5.15 નર્મદા જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નર્મદા જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 2 તથા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા 376 હતી. નર્મદા જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.79 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.79
નર્મદા જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 376
વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો ઉપર મળેલ પ્રતિચારો

ક્રમ	પ્રશ્ન	હાની સંખ્યા	નાની સંખ્યા	હાટકા	નાટકા
1.	તમને સંસ્કૃત ભણવું અઘરું લાગે છે ?	79	297	21.01	78.99
2.	સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે ?	281	95	74.73	25.27
3.	તમને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે ?	343	33	91.22	8.78
4.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે ?	225	151	59.84	40.16
5.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ તમને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે ?	254	122	67.55	32.45
6.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ અઘરું છે ?	104	272	27.66	72.34
7.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે ?	226	150	60.11	39.89
8.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ-ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી ?	170	206	45.21	54.79
9.	શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય છે ?	87	289	23.14	78.86
10.	શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન ગોઠવાય છે ?	96	280	25.53	74.47
11.	શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી ?	151	225	40.16	59.84
12.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થાય છે ?	127	249	33.78	66.22
13.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે ?	232	144	61.70	38.30
14.	શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે ?	201	175	53.46	46.54
15.	શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો નથી ?	175	201	46.54	53.46
16.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપે છે ?	141	235	37.5	62.5
17.	સંસ્કૃત વિષય તમને જરૂરી લાગે છે ?	338	38	89.89	10.11
18.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવે છે ?	147	229	39.10	60.90
19.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે ?	286	90	76.06	23.94
20.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની-આવશ્યતા જણાતી નથી ?	214	162	56.91	43.09
21.	સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે ?	288	88	76.60	23.40
22.	સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થતી નથી ?	197	179	52.39	47.61
23.	સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થાય છે ?	191	185	50.80	49.20

સારણી 5.79 માં દર્શાવ્યા મુજબ નર્મદા જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 376 વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો પરત્વે મળેલ પ્રતિચારોમાં પ્રશ્ન નંબરો 2, 3, 4, 5, 7, 13, 14, 17, 19, 20, 21, 22 તથા 23 પ્રત્યે 'હા' માં વધુ ઉત્તરદાતાઓએ મત દર્શાવ્યા હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે નર્મદા જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને માટે સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે. વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે. સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે. સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ વિદ્યાર્થીઓને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે. સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે. સંસ્કૃત વિષય વિદ્યાર્થીઓને જરૂરી લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની-આવશ્યતા જણાતી નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થતી નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થાય છે.

નર્મદા જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્ન નંબરો 1, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 15, 16 અને 18 પ્રત્યે 'ના' માં વધુ મત દર્શાવ્યો હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે, નર્મદા જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભણવું સરળ લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ સરળ છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ-ચિત્રોનો ઉપયોગ થાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થતી નથી. શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન ગોઠવાતું નથી. શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થતી નથી. શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપતા નથી. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવતી નથી.

નર્મદા જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો અંતર્ગત ઉપર મુજબ આપેલ અભિપ્રાયોને આધારે કહી શકાય કે નર્મદા જિલ્લામાં સંસ્કૃત વિષયની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિ નર્મદા જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના મતે પ્રમાણમાં સારી છે, એમ કહી શકાય.

5.16 નવસારી જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં નવસારી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 4 તથા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા 535 હતી. નવસારી જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.80 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.80
નવસારી જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 535
વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો ઉપર મળેલ પ્રતિચારો

ક્રમ	પ્રશ્ન	હાની સંખ્યા	નાની સંખ્યા	હા ટકા	ના ટકા
1.	તમને સંસ્કૃત ભણવું અઘરું લાગે છે ?	146	389	27.29	72.71
2.	સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે ?	351	184	65.61	34.39
3.	તમને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે ?	475	60	88.79	11.21
4.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે ?	304	231	56.82	43.18
5.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ તમને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે ?	398	137	74.39	25.61
6.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ અઘરું છે ?	188	347	35.14	64.86
7.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે ?	325	210	60.75	39.25
8.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ-ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી ?	316	219	59.07	40.93
9.	શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય છે ?	48	487	8.97	91.03
10.	શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન ગોઠવાય છે ?	112	423	20.93	79.07
11.	શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી ?	313	222	58.50	41.50
12.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થાય છે ?	226	309	42.24	57.76
13.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે ?	292	243	54.58	45.42
14.	શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે ?	319	216	59.63	40.37
15.	શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો નથી ?	229	306	42.80	57.20
16.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપે છે ?	124	411	23.18	76.82
17.	સંસ્કૃત વિષય તમને જરૂરી લાગે છે ?	456	79	85.23	14.77
18.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવે છે ?	116	419	21.68	78.32
19.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે ?	306	229	57.20	42.80
20.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની-આવશ્યતા જણાતી નથી ?	283	252	52.90	47.10
21.	સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે ?	365	170	68.22	31.78
22.	સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થતી નથી ?	161	374	30.09	69.91
23.	સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થાય છે ?	134	401	25.05	74.95

સારણી 5.80 માં દર્શાવ્યા મુજબ નવસારી જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 535 વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો પરત્વે મળેલ પ્રતિચારોમાં પ્રશ્ન નંબરો 2, 3, 4, 5, 7, 8, 11, 13, 14, 17, 19, 20 તથા 21 પ્રત્યે 'હા' માં વધુ ઉત્તરદાતાઓએ મત દર્શાવ્યા હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે નવસારી જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને માટે સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે. વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે. સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે. સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ વિદ્યાર્થીઓને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે. સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ - ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી. શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે. સંસ્કૃત વિષય વિદ્યાર્થીઓને જરૂરી લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની - આવશ્યતા જણાતી નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વાધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે.

નવસારી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્ન નંબરો 1, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 18, 22 અને 23 પ્રત્યે 'ના' માં વધુ મત દર્શાવ્યો હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે, નવસારી જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભણવું સરળ લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ સરળ છે. શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થતી નથી. શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન યોજાતું નથી. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થતી નથી. શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપતા નથી. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવતી નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થતી નથી.

નવસારી જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો અંતર્ગત ઉપર મુજબ આપેલ અભિપ્રાયોને આધારે કહી શકાય કે નવસારી જિલ્લામાં સંસ્કૃત વિષયની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિ નવસારી જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના મતે પ્રમાણમાં સારી છે, એમ કહી શકાય.

5.17 ભરૂચ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં ભરૂચ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 5 તથા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા 665 હતી. ભરૂચ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.81 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.81
ભરૂચ જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 665
વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો ઉપર મળેલ પ્રતિચારો

ક્રમ	પ્રશ્ન	હાની સંખ્યા	નાની સંખ્યા	હા ટકા	ના ટકા
1.	તમને સંસ્કૃત ભણવું અઘરું લાગે છે ?	104	561	15.64	84.36
2.	સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે ?	490	175	73.68	26.32
3.	તમને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે ?	581	84	87.37	12.63
4.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે ?	354	311	53.23	46.77
5.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ તમને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે ?	495	170	74.44	25.56
6.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ અઘરું છે ?	212	453	31.88	68.12
7.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે ?	413	252	62.11	37.89
8.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ-ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી ?	335	330	50.38	49.62
9.	શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય છે ?	208	457	31.28	68.72
10.	શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન ગોઠવાય છે ?	224	441	33.68	66.32
11.	શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી ?	279	386	41.95	58.05
12.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થાય છે ?	305	360	45.86	54.14
13.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે ?	576	89	86.62	13.38
14.	શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે ?	389	276	58.50	41.50
15.	શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો નથી ?	311	354	46.77	53.23
16.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપે છે ?	113	552	16.99	83.00
17.	સંસ્કૃત વિષય તમને જરૂરી લાગે છે ?	583	82	87.67	12.33
18.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવે છે ?	121	544	18.20	81.80
19.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે ?	345	320	51.88	48.12
20.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની-આવશ્યતા જણાતી નથી ?	349	316	52.48	47.52
21.	સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે ?	454	211	68.27	31.73
22.	સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થતી નથી ?	301	364	45.26	54.74
23.	સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થાય છે ?	132	533	19.85	80.15

સારણી 5.81 માં દર્શાવ્યા મુજબ ભરૂચ જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 665 વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો પરત્વે મળેલ પ્રતિચારોમાં પ્રશ્ન નંબરો 2, 3, 4, 5, 7, 8, 13, 14, 17, 19, 20 તથા 21 પ્રત્યે 'હા' માં વધુ ઉત્તરદાતાઓએ મત દર્શાવ્યા હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે ભરૂચ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને માટે સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે. વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે. સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે. સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ વિદ્યાર્થીઓને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે. સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ - ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે. સંસ્કૃત વિષય વિદ્યાર્થીઓને જરૂરી લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની-આવશ્યતા જણાતી નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વાધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે.

ભરૂચ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્ન નંબરો 1, 6, 9, 10, 11, 12, 15, 16, 18, 22 અને 23 પ્રત્યે 'ના' માં વધુ મત દર્શાવ્યો હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે, ભરૂચ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભણવું સરળ લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ સરળ છે. શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થતી નથી. શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન યોજાતું નથી. શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થતી નથી. શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપતા નથી. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવતી નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થતી નથી.

ભરૂચ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો અંતર્ગત ઉપર મુજબ આપેલ અભિપ્રાયોને આધારે કહી શકાય કે ભરૂચ જિલ્લામાં સંસ્કૃત વિષયની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિ ભરૂચ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના મતે પ્રમાણમાં સારી છે, એમ કહી શકાય.

5.18 વલસાડ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં વલસાડ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 5 તથા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા 809 હતી. વલસાડ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.82 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.82
વલસાડ જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 809
વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો ઉપર મળેલ પ્રતિચારો

ક્રમ	પ્રશ્ન	હાની સંખ્યા	નાની સંખ્યા	હા ટકા	ના ટકા
1.	તમને સંસ્કૃત ભણવું અઘરું લાગે છે ?	267	542	33.00	67.00
2.	સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે ?	473	336	58.47	41.53
3.	તમને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે ?	720	89	89.00	11.00
4.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે ?	417	392	51.55	48.45
5.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ તમને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે ?	528	281	65.27	34.73
6.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ અઘરું છે ?	328	481	40.54	59.46
7.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે ?	486	323	60.07	39.93
8.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ-ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી ?	378	431	46.72	53.28
9.	શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય છે ?	201	608	24.85	75.15
10.	શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન ગોઠવાય છે ?	249	560	30.78	69.22
11.	શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી ?	419	390	51.79	48.21
12.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થાય છે ?	407	402	50.31	49.69
13.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે ?	458	351	56.61	43.39
14.	શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે ?	399	410	49.32	50.68
15.	શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો નથી ?	364	445	44.99	55.01
16.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપે છે ?	341	468	42.15	57.85
17.	સંસ્કૃત વિષય તમને જરૂરી લાગે છે ?	675	134	83.44	16.56
18.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવે છે ?	229	580	28.31	71.69
19.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે ?	517	292	63.91	36.09
20.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની-આવશ્યતા જણાતી નથી ?	407	402	50.31	49.69
21.	સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે ?	537	272	66.38	33.62
22.	સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થતી નથી ?	248	561	30.66	69.34
23.	સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થાય છે ?	345	464	42.65	57.35

સારણી 5.82 માં દર્શાવ્યા મુજબ વલસાડ જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 809 વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો પરત્વે મળેલ પ્રતિચારોમાં પ્રશ્ન નંબરો 2, 3, 4, 5, 7, 11, 12, 13, 17, 19, 20 તથા 21 પ્રત્યે 'હા' માં વધુ ઉત્તરદાતાઓએ મત દર્શાવ્યા હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે વલસાડ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને માટે સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે. વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે. સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે. સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ વિદ્યાર્થીઓને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે. સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે. શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે. સંસ્કૃત વિષય વિદ્યાર્થીઓને જરૂરી લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની-આવશ્યતા જણાતી નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે.

વલસાડ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્ન નંબરો 1, 6, 8, 9, 10, 14, 15, 16, 18, 22 અને 23 પ્રત્યે 'ના' માં વધુ મત દર્શાવ્યો હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે, વલસાડ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભણવું સરળ લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ સરળ છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ - ચિત્રોનો ઉપયોગ થાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થતી નથી. શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન યોજાતું નથી. શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થતી નથી. શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપતા નથી. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવતી નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થતી નથી.

વલસાડ જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો અંતર્ગત ઉપર મુજબ આપેલ અભિપ્રાયોને આધારે કહી શકાય કે વલસાડ જિલ્લામાં સંસ્કૃત વિષયની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિ વલસાડ જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના મતે પ્રમાણમાં સારી છે, એમ કહી શકાય.

5.19 સુરત જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સુરત જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 13 તથા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા 1883 હતી. સુરત જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.83 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.83
સુરત જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 1883
વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો ઉપર મળેલ પ્રતિચારો

ક્રમ	પ્રશ્ન	હાની સંખ્યા	નાની સંખ્યા	હા ટકા	ના ટકા
1.	તમને સંસ્કૃત ભણવું અઘરું લાગે છે ?	277	1606	14.71	85.29
2.	સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે ?	1359	524	72.17	27.83
3.	તમને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે ?	1612	271	85.61	14.39
4.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે ?	1095	788	58.15	41.85
5.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ તમને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે ?	1425	458	75.68	24.32
6.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ અઘરું છે ?	585	1298	31.07	68.93
7.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે ?	1150	733	61.07	38.93
8.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ-ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી ?	945	938	50.19	49.81
9.	શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય છે ?	426	1457	22.62	77.38
10.	શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન ગોઠવાય છે ?	474	1409	25.17	74.83
11.	શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી ?	987	896	52.42	47.58
12.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થાય છે ?	714	1169	37.92	62.08
13.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે ?	994	889	52.79	47.21
14.	શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે ?	1009	874	53.58	46.42
15.	શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો નથી ?	880	1003	46.73	53.27
16.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપે છે ?	483	1400	25.65	74.35
17.	સંસ્કૃત વિષય તમને જરૂરી લાગે છે ?	1550	333	82.32	17.68
18.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવે છે ?	328	1555	17.42	82.58
19.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે ?	1024	859	54.38	45.62
20.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની-આવશ્યતા જણાતી નથી ?	1177	706	62.51	37.49
21.	સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે ?	1359	524	72.17	27.83
22.	સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થતી નથી ?	489	1394	25.97	74.03
23.	સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થાય છે ?	528	1355	28.04	71.96

સારણી 5.83 માં દર્શાવ્યા મુજબ સુરત જિલ્લામાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 535 વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો પરત્વે મળેલ પ્રતિચારોમાં પ્રશ્ન નંબરો 2, 3, 4, 5, 7, 8, 11, 13, 14, 17, 19, 20 તથા 21 પ્રત્યે 'હા' માં વધુ ઉત્તરદાતાઓએ મત દર્શાવ્યા હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે સુરત જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને માટે સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે. વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે. સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે. સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ વિદ્યાર્થીઓને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે. સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ - ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી. શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે. શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે. સંસ્કૃત વિષય વિદ્યાર્થીઓને જરૂરી લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની - આવશ્યતા જણાતી નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વાધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે.

સુરત જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્ન નંબરો 1, 6, 9, 10, 12, 15, 16, 18, 22 અને 23 પ્રત્યે 'ના' માં વધુ મત દર્શાવ્યો હતા. જેના તારણો રૂપે કહી શકાય કે, સુરત જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભણવું સરળ લાગે છે. સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ સરળ છે. શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થતી નથી. શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન યોજાતું નથી. શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થતી નથી. શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો છે. સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપતા નથી. સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવતી નથી. સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થાય છે. સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થતી નથી.

સુરત જિલ્લામાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ ઉત્તરદાતાઓએ પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો અંતર્ગત ઉપર મુજબ આપેલ અભિપ્રાયોને આધારે કહી શકાય કે સુરત જિલ્લામાં સંસ્કૃત વિષયની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિ સુરત જિલ્લાના વિદ્યાર્થીઓના મતે પ્રમાણમાં સારી છે, એમ કહી શકાય.

5.20 દક્ષિણ ગુજરાતના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં દક્ષિણ ગુજરાતમાં નમૂનામાં સમાવિષ્ટ માધ્યમિક વિદ્યાલયોની સંખ્યા 32 તથા વિદ્યાર્થીઓની સંખ્યા 4716 હતી. દક્ષિણ ગુજરાતના વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રતિચારોનું પૃથક્કરણ સારણી 5.84 માં દર્શાવેલ છે.

સારણી 5.84
દક્ષિણ ગુજરાતમાં માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ નમૂનામાં સમાવિષ્ટ થતા 4716
વિદ્યાર્થીઓના પ્રશ્નાવલિના પ્રશ્નો ઉપર મળેલ પ્રતિચારો

ક્રમ	પ્રશ્ન	હાની સંખ્યા	નાની સંખ્યા	હા ટકા	ના ટકા
1.	તમને સંસ્કૃત ભણવું અઘરું લાગે છે ?	936	3780	19.85	80.15
2.	સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે ?	3243	1473	68.77	31.23
3.	તમને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે ?	4158	558	88.17	11.83
4.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે ?	2712	2004	57.51	42.19
5.	સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ તમને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે ?	3453	1263	73.22	26.78
6.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ અઘરું છે ?	1576	3140	33.42	66.58
7.	સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે ?	2806	1910	59.50	40.50
8.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ-ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી ?	2373	2343	50.32	49.68
9.	શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય છે ?	1064	3652	22.56	77.44
10.	શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન ગોઠવાય છે ?	1272	3444	26.97	73.03
11.	શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી ?	2426	2290	51.44	48.56
12.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થાય છે ?	1955	2761	41.45	58.55
13.	શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે ?	2810	1906	59.58	40.42
14.	શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે ?	2518	2198	53.39	46.61
15.	શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો નથી ?	2194	2522	46.52	53.48
16.	સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપે છે ?	1341	3375	28.44	71.56
17.	સંસ્કૃત વિષય તમને જરૂરી લાગે છે ?	4009	707	85.01	14.99
18.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવે છે ?	1031	3685	21.86	78.14
19.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે ?	2731	1985	57.91	42.09
20.	સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની-આવશ્યતા જણાતી નથી ?	2676	2040	56.74	43.26
21.	સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે ?	3296	1420	69.89	30.11
22.	સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થતી નથી ?	1517	3199	32.17	67.83
23.	સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થાય છે ?	1567	3149	33.23	66.77

પ્રશ્ન-1 : તમને સંસ્કૃત ભણવું અઘરું લાગે છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 936 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 3780 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 19.85 અને 'ના' ના ટકા 80.15 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભણવું સરળ લાગે છે .

પ્રશ્ન-2 : સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 3243 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1473 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 68.77 અને 'ના' ના ટકા 31.23 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વ્યાકરણની સમજ વિના ભાષાંતર કરવું કઠિન છે .

પ્રશ્ન-3 : તમને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 4158 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 558 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 88.17 અને 'ના' ના ટકા 11.83 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત વિષય ભણવો ગમે છે .

પ્રશ્ન-4 : સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2712 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2004 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 57.51 અને 'ના' ના ટકા 42.49 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકોમાં ચિત્રો ઓછાં છે .

પ્રશ્ન-5 : સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ તમને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 3453 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1263 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 73.22 અને 'ના' ના ટકા 26.78 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયનાં પાઠ્યપુસ્તકનું મુખપૃષ્ઠ વિદ્યાર્થીઓને અભ્યાસ માટે આકર્ષે એવું છે .

પ્રશ્ન-6 : સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ અઘરું છે ?
પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1576 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 3140 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 33.42 અને 'ના' ના ટકા 66.58 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં આપવામાં આવેલ વ્યાકરણ સરળ છે .

પ્રશ્ન-7 : સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે ?
પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2806 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1910 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 59.50 અને 'ના' ના ટકા 40.50 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના પાઠ્યપુસ્તકમાં એકમના અંતે સ્વાધ્યાય પ્રશ્નો અલગ-અલગ પ્રકારના છે .

પ્રશ્ન-8 : સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ-ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી ?
પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2373 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2343 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 50.32 અને 'ના' ના ટકા 49.68 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણ કાર્યમાં ચાર્ટ - ચિત્રોનો ઉપયોગ થતો નથી.

પ્રશ્ન-9 : શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થાય છે ?
પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1064 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 3652 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 22.56 અને 'ના' ના ટકા 77.44 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત દિવસની ઉજવણી થતી નથી.

પ્રશ્ન-10 : શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન ગોઠવાય છે ?
પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1272 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 3444 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 26.97 અને 'ના' ના ટકા 73.03 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત તજજ્ઞોનું વ્યાખ્યાન ગોઠવાતું નથી.

પ્રશ્ન-11 : શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2426 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2290 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 51.44 અને 'ના' ના ટકા 48.56 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત પ્રદર્શનનું આયોજન થતું નથી.

પ્રશ્ન-12 : શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થાય છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1955 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2761 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 41.45 અને 'ના' ના ટકા 58.55 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વિષયના તાસમાં અન્ય પ્રવૃત્તિઓ થતી નથી.

પ્રશ્ન-13 : શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2810 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1906 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 59.58 અને 'ના' ના ટકા 40.42 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત વિષયની બાહ્ય પરીક્ષાનું આયોજન થાય છે.

પ્રશ્ન-14 : શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2518 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2198 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 53.39 અને 'ના' ના ટકા 46.61 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે શાળામાં સંસ્કૃત સુવિચારની નોંધ થાય છે.

પ્રશ્ન-15 : શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો નથી ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2194 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2522 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 46.52 અને 'ના' ના ટકા 53.48 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે શાળાના ગ્રંથાલયમાં સંસ્કૃત વિષયના સંદર્ભગ્રંથો છે.

પ્રશ્ન-16 : સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાય છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1341 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 3375 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 28.44 અને 'ના' ના ટકા 71.56 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં ગૃહકાર્ય તરીકે સ્વધ્યાયના જ પ્રશ્નો અપાતા નથી.

પ્રશ્ન-17 : સંસ્કૃત વિષય તમને જરૂરી લાગે છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 4009 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 707 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 85.01 અને 'ના' ના ટકા 14.99 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષય વિદ્યાર્થીઓને જરૂરી લાગે છે.

પ્રશ્ન-18 : સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવે છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1031 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 3685 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 21.86 અને 'ના' ના ટકા 78.14 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષા મનમાં ભય જન્માવતી નથી.

પ્રશ્ન-19 : સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2731 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1985 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 57.91 અને 'ના' ના ટકા 42.09 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ભાષાંતરનું પ્રમાણ વધુ છે.

પ્રશ્ન-20 : સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની-આવશ્યતા જણાતી નથી ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2676 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 2040 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 56.74 અને 'ના' ના ટકા 43.26 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયની પરીક્ષામાં ઉત્તીર્ણ થવા માટે વધુ વાંચનની-આવશ્યતા જણાતી નથી.

પ્રશ્ન-21 : સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપે છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 3296 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1420 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 69.89 અને 'ના' ના ટકા 30.11 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષણકાર્યમાં શિક્ષક માત્ર ભાષાંતરને જ મહત્ત્વ આપે છે.

પ્રશ્ન-22 : સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થતી નથી ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1517 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 3199 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 32.17 અને 'ના' ના ટકા 67.83 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં અપાયેલ ગૃહકાર્યની તપાસ થાય છે.

પ્રશ્ન-23 : સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થાય છે ?

પ્રસ્તુત પ્રશ્ન માટે પ્રતિચાર આપનાર કુલ 4716 ઉત્તરદાતાઓ પૈકી 'હા' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 1567 અને 'ના' માં ઉત્તર આપનારની સંખ્યા 3149 હતી. જેમાં 'હા' ના ટકા 33.23 અને 'ના' ના ટકા 66.77 હતાં. આથી પ્રાપ્તાંકોના આધારે નિષ્કર્ષરૂપે કહી શકાય કે સંસ્કૃત વિષયમાં ભાષાંતરની ગોખણપટ્ટી થતી નથી.

5.21 સાહ્યપત્રક દ્વારા પ્રાપ્ત માહિતીનું પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સંશોધકે ધોરણ- 8, 9, 10 ના સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકના રચયિતાઓ અને તજજ્ઞો તરીકે વીર નર્મદ દક્ષિણ ગુજરાત યુનિવર્સિટીનાં શિક્ષણ મહાવિદ્યાલયોના સંસ્કૃત પદ્ધતિના અધ્યાપકોની રૂબરૂ મુલાકાત લીધી હતી. તેઓની પાસેથી કુલ 8 પ્રશ્નો અંતર્ગત પ્રાપ્ત કરેલ મંતવ્યોનું વિશ્લેષણ અહીં રજૂ કરવામાં આવ્યું છે. જે નીચે મુજબ છે.

- (1) સંસ્કૃત શિક્ષણની વર્તમાન પરિસ્થિતિથી અસંતુષ્ટ હોવા માટેના કારણો
 - શાળામાં સંસ્કૃત શિક્ષણ અનુવાદવિધિથી થાય છે.
 - શાળા તથા વર્ગખંડમાં સંસ્કૃત ભાવાવરણનો અભાવ વર્તાય છે.
 - શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષયનું વૈકલ્પિક વિષય તરીકેનું સ્થાન છે.
 - શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય માટે ઓછા તાસોની ફાળવણી કરવામાં આવેલ હોય છે.
 - શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓનો અભાવ જોવા મળે છે.
 - શાળાના ગ્રંથાલયોમાં સંસ્કૃત સંદર્ભગ્રંથો પૂરતા પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ નથી.
 - શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત સેમિનારો, વાર્તાલાપો, ચિંતન શિબિરો, પ્રદર્શનો યોજાતા નથી.
 - સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણમાં દૃશ્ય-શ્રાવ્ય સાધનોનો ઉપયોગનો અભાવ જોવા મળે છે.
 - સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણ અધ્યાપનની અવનવી અનેક રીતો વિના માત્ર ચોક એન્ડ ટોક પદ્ધતિથી થાય છે.
- (2) સંસ્કૃત વિષયના જૂના પાઠ્યપુસ્તકો કરતાં પ્રવર્તમાન પુસ્તકો જુદા પડવાના મંતવ્યો
 - જૂના પાઠ્યપુસ્તકો કરતા પ્રવર્તમાન પાઠ્યપુસ્તકો કદ, મુખપૃષ્ઠ, કાગળો, છાપકામ, બાંધણી વગેરે બાબતે ઉત્તમ પ્રકારના છે.
 - જૂના પાઠ્યપુસ્તકો કરતા પ્રવર્તમાન પાઠ્યપુસ્તકોની રચના સમયે વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષાનો વધુ ખ્યાલ રાખવામાં આવ્યો હોય એમ લાગે છે.

- જૂના પાઠ્યપુસ્તકો કરતા પ્રવર્તમાન પાઠ્યપુસ્તકોના નિર્માણ સમયે વિદ્યાર્થીઓની રસરુચિનો ખ્યાલ વધુ રખાયો હોય એવું લાગે છે .
- જૂના પાઠ્યપુસ્તકો કરતા પ્રવર્તમાન પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ વિષયવસ્તુ વૈવિધ્યસભર છે .
- જૂના પાઠ્યપુસ્તકો કરતા નવા પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ વિષયવસ્તુમાં આધુનિકતાનો સ્પર્શ વધુ જોવા મળે છે .
- જૂના પાઠ્યપુસ્તકો કરતા નવા પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ વિષયવસ્તુમાં જીવનલક્ષી પાઠોનો સમાવેશ વધુ થયેલો જોવા મળે છે .
- જૂના પાઠ્યપુસ્તકો કરતા નવા પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ ગદ્ય, પદ્ય તથા વ્યાકરણને સમાન ભારણ આપવાનો પ્રયાસ વધુ સારી રીતે થયો છે .
- જૂના પાઠ્યપુસ્તકો કરતા નવા પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ વિષયવસ્તુ વિદ્યાર્થીઓને ગોખણપટ્ટીમાંથી મુક્ત કરે એવું છે .

(3) શાળામાં સંસ્કૃત ભાષાનું વાતાવરણ સર્જવા અર્થે આવતા અવરોધો

- શાળા કક્ષાએ શિક્ષક અને વિદ્યાર્થી સંસ્કૃતમાં સંભાષણ કરે તેવા વાતાવરણનો અભાવ જોવા મળે છે .
- સંસ્કૃત ગોખણપટ્ટીની ભાષા છે એવો કેટલાંક શિક્ષકો દ્વારા દુષ્પ્રચાર કરવો.
- સંસ્કૃત વ્યાકરણના રૂપોની ભરમારવાળો વિષય છે , એવો કેટલાંક શિક્ષકો દ્વારા અપ્રચાર કરવો.
- સંસ્કૃતને માર્કેટ વેલ્યુ - બજાર મૂલ્ય નથી, એવી કેટલાંક શિક્ષકો દ્વારા વાતો વહેતી મૂકવી.
- શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓ ન થવી.
- શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત સેમિનારો, વાર્તાલાપો, ચિંતનશિબિરો, પ્રદર્શનો ન યોજવા.
- શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષયની વૈકલ્પિક વિષય તરીકે જાળવણી કરવામાં આવી છે.
- શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય માટે ઓછા તાસોની જાળવણી કરવામાં આવી છે .
- શાળાના ગ્રંથાલયોમાં સંસ્કૃત સંદર્ભગ્રંથો પૂરતા પ્રમાણ ઉપલબ્ધ ન હોવા.

(4) પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોથી સંતુષ્ટ હોવા માટેના કારણો

- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકો કદ, મુખપૃષ્ઠ, કાગળો, છાપકામ, બાંધણી વગેરે બાબતે ઉત્તમ પ્રકારના છે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની કિંમત આર્થિક રીતે સામાન્ય વિદ્યાર્થી પણ ખરીદી શકે એવી નજીવી છે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોના નિર્માણમાં વિદ્યાર્થીઓની વયકક્ષાનો ખ્યાલ રખાયો છે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે વિદ્યાર્થીઓની રસ-રુચિને પણ ધ્યાનમાં લેવામાં આવી છે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં ગદ્ય, પદ્ય તથા વ્યાકરણને સરખું ભારણ અપાયું છે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ વિષયવસ્તુ વિદ્યાર્થીઓને ગોખણપટ્ટીમાંથી મુક્ત કરે એવું છે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ વિષયવસ્તુમાં આધુનિકતાનો સ્પર્શ થયેલ જોવા મળે છે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ વિષયવસ્તુમાં જીવનલક્ષી પાકોનો સમાવેશ થયેલ છે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ વિષયવસ્તુ વૈવિધ્ય સભર તથા રસપ્રદ છે.

(5) પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ ગદ્ય-પદ્યથી ભાવિ પેઢીમાં લાવી શકાતા પરિવર્તનો

- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ ગદ્ય-પદ્યથી વિદ્યાર્થીઓમાં રાષ્ટ્ર ભક્તિ, ગુરુભક્તિ, અહિંસા જેવા ગુણો ખીલશે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ ગદ્ય-પદ્યથી વિદ્યાર્થીઓમાં સત્ય, વફાદારી જેવા ગુણોની ખીલવણી થશે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ ગદ્ય-પદ્યથી વિદ્યાર્થીઓ જીવનના પાઠો શીખશે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ ગદ્ય-પદ્યથી ભારતીય સંસ્કૃતિનો વારસો સમજશે.

- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ ગદ્ય-પદ્યથી વિદ્યાર્થીઓનું ચારિત્ર્યક નિર્માણ થશે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ ગદ્ય-પદ્યથી સંસ્કૃત ગોખણપદ્ધતીનો વિષય છે, એ ભય અને એવી ભ્રામક લાગણી વિદ્યાર્થીઓની દૂર થશે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ ગદ્ય-પદ્યથી સંસ્કૃત ભારેખમ અને પંડિતોની ભાષા છે, એવી વિદ્યાર્થીઓની છાપ દૂર થશે.
- પ્રવર્તમાન સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોમાં સમાવિષ્ટ ગદ્ય-પદ્યથી સંસ્કૃત અતિપ્રાચીન સાહિત્ય છે, એવી વિદ્યાર્થીઓની છાપ દૂર થશે.

(6) માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ વિદ્યાર્થીઓને સંસ્કૃત ભાષાભિમુખ કરવા માટેના કાર્યક્રમો

- માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત શ્રુતલેખન, અનુલેખન, શ્લોકગાન, સુભાષિતગાન, અર્થવિસ્તાર, નિબંધ, અંત્યાક્ષરી વગેરે સહઅભ્યાસિક પ્રવૃત્તિઓનું આયોજન કરવું.
- માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ સંસ્કૃત દિવસ, કાલિદાસ જયંતિ, ગીતાજયંતિ વગેરે દિવસોની ઉજવણી કરવી.
- શાળા કક્ષાએ શિક્ષક અને વિદ્યાર્થી સંસ્કૃતમાં સામાન્ય સંભાષણ કરે તેવા વાતાવરણનું સર્જન કરવું.
- શાળા કક્ષાએ બુલેટીનબોર્ડ તથા કૃષ્ણફલકની સંસ્કૃત સાહિત્ય તથા સંસ્કૃત સુવિચારોથી સજાવટ થવી જોઈએ.
- શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય અંતર્ગત સેમિનારો, વાર્તાલાપો, ચિંતનશિબિરો, પ્રદર્શનોનું આયોજન કરવું જોઈએ.
- શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય ફરજિયાત બનાવવો જોઈએ.
- શાળા કક્ષાએ સંસ્કૃત વિષય માટેનો સમય વધારવો જોઈએ.
- શાળા કક્ષાએ - શાળાના ગ્રંથાલયોમાં સંસ્કૃત સંદર્ભગ્રંથો પૂરતા પ્રમાણમાં ઉપલબ્ધ થાય તેવી વ્યવસ્થા થવી જોઈએ.

- (7) માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ ઉત્તમ અધ્યાપનકાર્ય માટેના સૂચનો
- સંસ્કૃતનું અધ્યાપનકાર્ય માટે નિષ્ણાત શિક્ષકો હોય એ અનિવાર્ય છે .
 - સંસ્કૃત વિષયના શિક્ષકોની વિદ્યાકીય તથા વ્યાવસાયિક સજ્જતા વધારવા માટે અવારનવાર તાલીમી વર્ગોનું આયોજન થવું જોઈએ.
 - સંસ્કૃત શિક્ષક દ્વારા સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણકાર્ય દૃશ્ય-શ્રાવ્ય સાધનોના ઉપયોગ દ્વારા થવું જોઈએ.
 - સંસ્કૃત શિક્ષક સંસ્કૃતના શિક્ષણકાર્યમાં અધ્યાપનની અવનવી રીતો પ્રયોજે એ અનિવાર્ય છે .
 - સંસ્કૃત વિષયનું શિક્ષણકાર્ય સંસ્કૃત શિક્ષક દ્વારા અનુવાદ વિધિથી ન થાય તે આવશ્યક છે .
 - માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ ઉત્તમ અધ્યાપનકાર્ય માટે સંસ્કૃત શિક્ષક પાસે ભાષાપ્રભુત્વ હોવું અનિવાર્ય છે .
 - માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ ઉત્તમ અધ્યાપન કાર્ય માટે સંસ્કૃત શિક્ષક પાસે રજૂઆતની અસરકારક શૈલી હોવી અનિવાર્ય છે .
 - માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ ઉત્તમ અધ્યાપનકાર્ય માટે સંસ્કૃત શિક્ષકનું પુષ્કળ ઈતર વાંચન હોવું અનિવાર્ય છે .
 - માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ ઉત્તમ અધ્યાપનકાર્ય માટે સંસ્કૃત શિક્ષક પાસે દૃશ્ય-શ્રાવ્ય સાધનોનો ઉપયોગ કરવાની આવડત હોવી જોઈએ.
 - માધ્યમિક શિક્ષણ કક્ષાએ ઉત્તમ અધ્યાપનકાર્ય માટે સંસ્કૃત શિક્ષક પાસે સંસ્કૃતની વિવિધ અધ્યાપન પદ્ધતિઓનું જ્ઞાન હોવું જોઈએ.
- (8) સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે પાઠ્યપુસ્તકોના રચયિતા અને તજ્જ્ઞોની ભૂમિકા વિષેના અનુભવો
- સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે અધિકારીઓ દ્વારા પાઠ્યપુસ્તકો અભ્યાસક્રમને આવરી લે તેવા હોવા જોઈએ, એવી સૂચના સંપાદક મંડળને મળે છે .
 - સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે અધિકારીઓ દ્વારા પાઠ્યપુસ્તકો વિદ્યાર્થી ગ્રાહ્ય હોવા જોઈએ, એવી સૂચના સંપાદક મંડળને મળે છે .

- સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે અધિકારીઓ દ્વારા પાઠ્યપુસ્તકો રસપ્રદ હોવા જોઈએ, એવી સૂચના સંપાદક મંડળને મળે છે .
- સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે અધિકારીઓ દ્વારા પાઠ્યપુસ્તકો અન્ય રાજ્યોના પાઠ્યપુસ્તકોની હરીફાઈમાં નિખરી ઊઠે એવા હોવા જોઈએ, એવી સૂચના સંપાદક મંડળને મળે છે .
- સંસ્કૃત પાઠ્યપુસ્તકોની રચના વખતે અધિકારીઓ દ્વારા પાઠ્યપુસ્તકો વાંધાજનક વિગત વિનાના હોવા જોઈએ, એવી સૂચના સંપાદક મંડળને મળે છે .
- અધિકારીઓ દ્વારા સંપાદક મંડળને મળેલ સૂચના બાદ પાઠ્યપુસ્તકોના કદ, મુખપૃષ્ઠ, કાગળો, બાંધણી, છાપકામ, પૃષ્ઠસંખ્યા, કિંમત, વિષયવસ્તુ વગેરે બાબતે સંપાદક મંડળ સ્વતંત્ર છે .

5.22 દસ્તાવેજી સાહિત્યને આધારે પ્રાપ્ત માહિતી : પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સંશોધકે દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોમાં સંસ્કૃત વિષય શિક્ષણની પ્રવર્તમાન પરિસ્થિતિ જાણવા અર્થે દક્ષિણ ગુજરાતના દરેક જિલ્લાઓના તાલુકાઓ પ્રમાણે 50% માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ- 10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર અને સંસ્કૃત વિષયનાં પરિણામોની માહિતી દસ્તાવેજી સાહિત્યને આધારે પ્રાપ્ત કરી હતી. પરિણામોની આ પ્રાપ્ત માહિતીની સંશોધકે શાળાઓની સંખ્યા આધારિત તાલુકાના પરિણામોની સરાસરી ટકાવારી તાલુકા આધારિત જિલ્લાનાં પરિણામોની સરાસરી ટકાવારી અને જિલ્લા આધારિત દક્ષિણ ગુજરાતનાં પરિણામોની સરાસરી ટકાવારી શોધી હતી. ડાંગ, તાપી, નર્મદા, નવસારી, ભરૂચ, વલસાડ, સુરત તથા દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ- 10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામોની ટકાવારી અનુક્રમે સારણી 5.85 થી 5.92 માં દર્શાવેલ છે .

ઉપર્યુકત સારણી 5.85 માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે ડાંગ જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામો (કૌંસની બહાર દર્શાવેલ) અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો (કૌંસની અંદર દર્શાવેલ) ની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં 42.18% (97.85%) વર્ષ 2000-2001 માં 48.58% (93.84%) વર્ષ 2001-2002 માં 36.13% (92.10%) વર્ષ 2002-2003 માં 30.46% (89.78%) વર્ષ 2003-2004 માં 53.15% (91.57%) વર્ષ 2004-2005 માં 52.77% (95.87%) વર્ષ 2005-2006 માં 25.76% (93.72%) વર્ષ 2006-2007 માં 63.28% (97.23%) વર્ષ 2007-2008 માં 70.47% (97.15%) વર્ષ 2008-2009 માં 51.81% (93.88%) હતી.

આમ, ડાંગ જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ પ્રમાણમાં ઘણી સારી કહી શકાય.

ઉપર્યુક્ત સારણી 5.86 માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે તાપી જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામો (કૌંસની બહાર દર્શાવેલ) અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો (કૌંસની અંદર દર્શાવેલ) ની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં નિઝર તાલુકામાં 35.07% (96%) વ્યારા તાલુકામાં 61.12% (98.26%) વાલોડ તાલુકામાં 58.24% (88.1%) સોનગઢ તાલુકામાં 41.22% (97.67%) ઉચ્છલ તાલુકામાં 65.2% (86%) હતી. વર્ષ 2000-2001 માં નિઝર તાલુકામાં 42.04% (97%) વ્યારા તાલુકામાં 61.61% (97.79%) વાલોડ તાલુકામાં 74.08% (89.74%) સોનગઢ તાલુકામાં 39.51% (99.67%) ઉચ્છલ તાલુકામાં 69.51% (90%) હતી. વર્ષ 2001-2002 માં નિઝર તાલુકામાં 46.03% (96.67%) વ્યારા તાલુકામાં 43.05% (97.25%) વાલોડ તાલુકામાં 47.41% (93.38%) સોનગઢ તાલુકામાં 48.86% (97.23%) ઉચ્છલ તાલુકામાં 72.49% (88%) હતી. વર્ષ 2002-2003 માં નિઝર તાલુકામાં 37.17% (97%) વ્યારા તાલુકામાં 54.67% (91.70%) વાલોડ તાલુકામાં 57.29% (89.79%) સોનગઢ તાલુકામાં 51.31% (100%) ઉચ્છલ તાલુકામાં 74% (89%) હતી. વર્ષ 2003-2004 માં નિઝર તાલુકામાં 52.19% (98.67%) વ્યારા તાલુકામાં 60.78% (95.07%) વાલોડ તાલુકામાં 70% (89.96%) સોનગઢ તાલુકામાં 51.08% (99.03%) ઉચ્છલ તાલુકામાં 74.54% (81%) હતી. વર્ષ 2004-2005 માં નિઝર તાલુકામાં 45.75% (93.62%) વ્યારા તાલુકામાં 56.58% (90.78%) વાલોડ તાલુકામાં 72.4% (97.62%) સોનગઢ તાલુકામાં 50.29% (98.44%) ઉચ્છલ તાલુકામાં 61.3% (88.4%) હતી. વર્ષ 2005-2006 માં નિઝર તાલુકામાં 56.76% (94.52%) વ્યારા તાલુકામાં 59.21% (95.78%) વાલોડ તાલુકામાં 69.84% (97.02%) સોનગઢ તાલુકામાં 45.21% (93.50%) ઉચ્છલ તાલુકામાં 60.67% (93%) હતી. વર્ષ 2006-2007 માં નિઝર તાલુકામાં 57.00% (96%) વ્યારા તાલુકામાં 60.32% (97.49%) વાલોડ તાલુકામાં 91.05% (99.42%) સોનગઢ તાલુકામાં 60.74% (99.56%) ઉચ્છલ તાલુકામાં 61.13% (92%) હતી. વર્ષ 2007-2008 માં નિઝર તાલુકામાં 62.74% (97%) વ્યારા તાલુકામાં 59.55% (97.49%) વાલોડ તાલુકામાં 77.78% (98.53%) સોનગઢ તાલુકામાં 44.06% (99.78%) ઉચ્છલ તાલુકામાં 69.57% (91%) હતી. વર્ષ 2008-2009 માં નિઝર તાલુકામાં 68.74% (98%) વ્યારા તાલુકામાં 58.73% (95.99%) વાલોડ તાલુકામાં 59.18% (98.29%) સોનગઢ તાલુકામાં 39.40% (99.90%) ઉચ્છલ તાલુકામાં 78.81% (97%) હતી.

ઉપરોક્ત તાપી જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ- 10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના 5 તાલુકામાં વિભાજિત શાળાઓનાં સમગ્ર અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો આધારિત તાપી જિલ્લાનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં 52.17% (93.21%) વર્ષ 2000-2001 માં 57.35% (94.84%) વર્ષ 2001-2002 માં 51.57% (94.51%) વર્ષ 2002-2003 માં 54.89% (93.50%) વર્ષ 2003-2004 માં 61.72% (92.75%) વર્ષ 2004-2005 માં 57.26% (93.77%) વર્ષ 2005-2006 માં 58.34% (94.76%) વર્ષ 2006-2007 માં 66.05% (96.89%) વર્ષ 2007-2008 માં 62.74% (96.76%) વર્ષ 2008-2009 માં 60.97% (97.84%) હતી.

આમ, તાપી જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ પ્રમાણમાં ઘણી સારી કહી શકાય.

ઉપર્યુક્ત સારણી 5.87 માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે નર્મદા જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામો (કૌંસની બહાર દર્શાવેલ) અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો (કૌંસની અંદર દર્શાવેલ) ની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં ડેડિયાપાડા તાલુકામાં 56.98% (88.27%) તિલકવાડા તાલુકામાં 61.37% (99.68%) નાંદોદ તાલુકામાં 59.44% (89.00%) સાગબારા તાલુકામાં 73.44% (94.56%) હતી. વર્ષ 2000-2001 માં ડેડિયાપાડા તાલુકામાં 63.6% (89.90%) તિલકવાડા તાલુકામાં 68.48% (99%) નાંદોદ તાલુકામાં 67.45% (90.18%) સાગબારા તાલુકામાં 80.62% (96.05%) હતી. વર્ષ 2001-2002 માં ડેડિયાપાડા તાલુકામાં 66.16% (90.21%) તિલકવાડા તાલુકામાં 74.35% (98.46%) નાંદોદ તાલુકામાં 59.31% (91.23%) સાગબારા તાલુકામાં 80.71% (97.30%) હતી. વર્ષ 2002-2003 માં ડેડિયાપાડા તાલુકામાં 57.63% (86.78%) તિલકવાડા તાલુકામાં 50.48% (99.55%) નાંદોદ તાલુકામાં 56.72% (84.43%) સાગબારા તાલુકામાં 67.86% (83.13%) હતી. વર્ષ 2003-2004 માં ડેડિયાપાડા તાલુકામાં 60.74% (84.84%) તિલકવાડા તાલુકામાં 40.03% (98.25%) નાંદોદ તાલુકામાં 51.27% (80.51%) સાગબારા તાલુકામાં 71.00% (83.02%) હતી. વર્ષ 2004-2005 માં ડેડિયાપાડા તાલુકામાં 58.76% (89.62%) તિલકવાડા તાલુકામાં 39.80% (98.00%) નાંદોદ તાલુકામાં 53.72% (89.37%) સાગબારા તાલુકામાં 66.42% (91.51%) હતી. વર્ષ 2005-2006 માં ડેડિયાપાડા તાલુકામાં 61.19% (92.12%) તિલકવાડા તાલુકામાં 60.99% (100%) નાંદોદ તાલુકામાં 70.82% (90.29%) સાગબારા તાલુકામાં 72.83% (94.84%) હતી. વર્ષ 2006-2007 માં ડેડિયાપાડા તાલુકામાં 70.98% (98.06%) તિલકવાડા તાલુકામાં 68.19% (93.22%) નાંદોદ તાલુકામાં 71.44% (96.48%) સાગબારા તાલુકામાં 82.84% (98.93%) હતી. વર્ષ 2007-2008 માં ડેડિયાપાડા તાલુકામાં 69.64% (98.17%) તિલકવાડા તાલુકામાં 63.85% (92.46%) નાંદોદ તાલુકામાં 73.41% (94.73%) સાગબારા તાલુકામાં 81.21% (99.10%) હતી. વર્ષ 2008-2009 માં ડેડિયાપાડા તાલુકામાં 66.13% (96.93%) તિલકવાડા તાલુકામાં 49.67% (91.20%) નાંદોદ તાલુકામાં 69.08% (97.21%) સાગબારા તાલુકામાં 74.82% (98.86%) હતી.

ઉપરોક્ત નર્મદા જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ- 10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના 4 તાલુકામાં વિભાજિત શાળાઓનાં સમગ્ર અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો આધારિત નર્મદા જિલ્લાનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં 62.78% (92.88%) વર્ષ 2000-2001 માં 70.03% (93.78%) વર્ષ 2001-2002 માં 70.13% (94.3%) વર્ષ 2002-2003 માં 58.17% (88.47%) વર્ષ 2003-2004 માં 55.76% (86.66%) વર્ષ 2004-2005 માં 54.68% (92.13%) વર્ષ 2005-2006 માં 66.46% (94.31%) વર્ષ 2006-2007 માં 73.34% (96.17%) વર્ષ 2007-2008 માં 72.03% (96.11%) વર્ષ 2008-2009 માં 64.93% (96.05%) હતી.

આમ, નર્મદા જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ- 10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ પ્રમાણમાં ઘણી સારી કહી શકાય.

ઉપર્યુક્ત સારણી 5.88 માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે નવસારી જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામો (કૌંસની બહાર દર્શાવેલ) અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો (કૌંસની અંદર દર્શાવેલ) ની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં ગણદેવી તાલુકામાં 58.77% (96.00%) ચીખલી તાલુકામાં 58.31% (92.22%) જલાલપોર તાલુકામાં 54.19% (95.26%) નવસારી શહેરમાં 62.24% (97.37%) વાંસદા તાલુકામાં 60.25% (92.95%) હતી. વર્ષ 2000-2001 માં ગણદેવી તાલુકામાં 66.12% (94.16%) ચીખલી તાલુકામાં 60.75% (93.23%) જલાલપોર તાલુકામાં 63.43% (95.56%) નવસારી શહેરમાં 65.53% (97.57%) વાંસદા તાલુકામાં 63.63% (96.72%) હતી. વર્ષ 2001-2002 માં ગણદેવી તાલુકામાં 49.64% (95.52%) ચીખલી તાલુકામાં 53.81% (88.87%) જલાલપોર તાલુકામાં 54.84% (96.12%) નવસારી શહેરમાં 69.88% (97.50%) વાંસદા તાલુકામાં 56.16% (95.34%) હતી. વર્ષ 2002-2003 માં ગણદેવી તાલુકામાં 55.09% (89.26%) ચીખલી તાલુકામાં 51.30% (93.06%) જલાલપોર તાલુકામાં 55.14% (93.17%) નવસારી શહેરમાં 68.47% (97.37%) વાંસદા તાલુકામાં 44.61% (90.95%) હતી. વર્ષ 2003-2004 માં ગણદેવી તાલુકામાં 61.04% (95.36%) ચીખલી તાલુકામાં 52.88% (93.45%) જલાલપોર તાલુકામાં 66.53% (94.89%) નવસારી શહેરમાં 63.64% (94.40%) વાંસદા તાલુકામાં 57.46% (98.33%) હતી. વર્ષ 2004-2005 માં ગણદેવી તાલુકામાં 63.17% (97.90%) ચીખલી તાલુકામાં 52.32% (93.77%) જલાલપોર તાલુકામાં 67.59% (89.94%) નવસારી શહેરમાં 66.08% (95.23%) વાંસદા તાલુકામાં 55.64% (98.51%) હતી. વર્ષ 2005-2006 માં ગણદેવી તાલુકામાં 64.20% (96.06%) ચીખલી તાલુકામાં 68.49% (95.57%) જલાલપોર તાલુકામાં 63.42% (97.12%) નવસારી શહેરમાં 65.18% (97.97%) વાંસદા તાલુકામાં 62.21% (99.14%) હતી. વર્ષ 2006-2007 માં ગણદેવી તાલુકામાં 74.47% (97.79%) ચીખલી તાલુકામાં 78.07% (97.58%) જલાલપોર તાલુકામાં 70.40% (99.82%) નવસારી શહેરમાં 64.56% (97.52%) વાંસદા તાલુકામાં 79.57% (99.36%) હતી. વર્ષ 2007-2008 માં ગણદેવી તાલુકામાં 70.09% (97.34%) ચીખલી તાલુકામાં 76.73% (96.31%) જલાલપોર તાલુકામાં 74.74% (99.13%) નવસારી શહેરમાં 71.62% (97.96%) વાંસદા તાલુકામાં 77.12% (98.21%) હતી. વર્ષ 2008-2009 માં ગણદેવી તાલુકામાં 65.93% (97.32%) ચીખલી તાલુકામાં 67.84% (94.43%) જલાલપોર તાલુકામાં 64.55% (98.99%) નવસારી શહેરમાં 67.28% (99.29%) વાંસદા તાલુકામાં 71.54% (99.10%) હતી.

ઉપરોક્ત નવસારી જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના નવસારી શહેર તથા 4 તાલુકામાં વિભાજિત શાળાઓનાં સમગ્ર અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો આધારિત નવસારી જિલ્લાનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં 58.75% (94.76%) વર્ષ 2000-2001 માં 63.89% (95.45%) વર્ષ 2001-2002 માં 56.87% (94.67%) વર્ષ 2002-2003 માં 54.92% (92.76%) વર્ષ 2003-2004 માં 60.31% (95.29%) વર્ષ 2004-2005 માં 60.96% (95.07%) વર્ષ 2005-2006 માં 64.7% (97.17%) વર્ષ 2006-2007 માં 73.41% (98.41%) વર્ષ 2007-2008 માં 74.06% (97.79%) વર્ષ 2008-2009 માં 67.43% (97.83%) હતી.

આમ, નવસારી જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ પ્રમાણમાં ઘણી સારી કહી શકાય.

ઉપર્યુક્ત સારણી 5.89 માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે ભરૂચ જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામો (કૌંસની બહાર દર્શાવેલ) અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો (કૌંસની અંદર દર્શાવેલ) ની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં જંબુસર તાલુકામાં 53.29% (96.24%) ઝઘડીયા તાલુકામાં 64.68% (90.7%) ભરૂચ શહેરમાં 52.54% (91.57%) વાગરા તાલુકામાં 45.06% (94.25%) વાલીયા તાલુકામાં 56.23% (98.30%) હાંસોટ તાલુકામાં 52.83% (96.64%) અંકલેશ્વર તાલુકામાં 58.35% (98.27%) આમોદ તાલુકામાં 41.06% (88.16%) હતી. વર્ષ 2000-2001 માં જંબુસર તાલુકામાં 64.30% (94.67%) ઝઘડીયા તાલુકામાં 61.33% (93.57%) ભરૂચ શહેરમાં 58.97% (94.92%) વાગરા તાલુકામાં 59.93% (95%) વાલીયા તાલુકામાં 74.78% (95.98%) હાંસોટ તાલુકામાં 42.22% (85.37%) અંકલેશ્વર તાલુકામાં 66.99% (93.39%) આમોદ તાલુકામાં 51.42% (89.90%) હતી. વર્ષ 2001-2002 માં જંબુસર તાલુકામાં 59.45% (93.90%) ઝઘડીયા તાલુકામાં 60.66% (94.86%) ભરૂચ શહેરમાં 51.51% (92.92%) વાગરા તાલુકામાં 47.54% (97.5%) વાલીયા તાલુકામાં 68.47% (96.21%) હાંસોટ તાલુકામાં 31.15% (92.22%) અંકલેશ્વર તાલુકામાં 61.74% (94.73%) આમોદ તાલુકામાં 55.82% (93.62%) હતી. વર્ષ 2002-2003 માં જંબુસર તાલુકામાં 55.85% (87.47%) ઝઘડીયા તાલુકામાં 41.26% (93.37%) ભરૂચ શહેરમાં 56.32% (89.47%) વાગરા તાલુકામાં 66.92% (90.48%) વાલીયા તાલુકામાં 44.50% (89.61%) હાંસોટ તાલુકામાં 31.66% (90.14%) અંકલેશ્વર તાલુકામાં 66.15% (91.75%) આમોદ તાલુકામાં 33.85% (80.02%) હતી. વર્ષ 2003-2004 માં જંબુસર તાલુકામાં 53.85% (88.49%) ઝઘડીયા તાલુકામાં 46.84% (91.66%) ભરૂચ શહેરમાં 57.45% (90.03%) વાગરા તાલુકામાં 42.61% (93.43%) વાલીયા તાલુકામાં 28.02% (83.23%) હાંસોટ તાલુકામાં 50.87% (85.43%) અંકલેશ્વર તાલુકામાં 66.15% (93.09%) આમોદ તાલુકામાં 37.51% (73.61%) હતી. વર્ષ 2004-2005 માં જંબુસર તાલુકામાં 68.62% (96.39%) ઝઘડીયા તાલુકામાં 45.60% (94.38%) ભરૂચ શહેરમાં 60.20% (91.99%) વાગરા તાલુકામાં 51.09% (90.94%) વાલીયા તાલુકામાં 57.87% (97.62%) હાંસોટ તાલુકામાં 70.94% (96.14%) અંકલેશ્વર તાલુકામાં 72.39% (95.69%) આમોદ તાલુકામાં 47.58% (95.51%) હતી. વર્ષ 2005-2006 માં જંબુસર તાલુકામાં 80.93% (97.76%) ઝઘડીયા તાલુકામાં

58.51% (98.26%) ભરૂચ શહેરમાં 62.65% (96.11%) વાગરા તાલુકામાં 73.53% (98.97%) વાલીયા તાલુકામાં 82.83% (99.84%) હાંસોટ તાલુકામાં 60.56% (98.49%) અંકલેશ્વર તાલુકામાં 62.65% (93.41%) આમોદ તાલુકામાં 66.74% (94.77%) હતી. વર્ષ 2006-2007 માં જંબુસર તાલુકામાં 73.16% (93.92%) ઝઘડીયા તાલુકામાં 52.92% (90.91%) ભરૂચ શહેરમાં 63.22% (93.21%) વાગરા તાલુકામાં 82.37% (96.55%) વાલીયા તાલુકામાં 62.03% (100%) હાંસોટ તાલુકામાં 73.23% (95.10%) અંકલેશ્વર તાલુકામાં 74.18% (98.87%) આમોદ તાલુકામાં 64.74% (96.11%) હતી. વર્ષ 2007-2008 માં જંબુસર તાલુકામાં 78.27% (96.75%) ઝઘડીયા તાલુકામાં 62.72% (97.31%) ભરૂચ શહેરમાં 62.72% (96.12%) વાગરા તાલુકામાં 79.46% (97.91%) વાલીયા તાલુકામાં 84.13% (98.87%) હાંસોટ તાલુકામાં 81.48% (97.42%) અંકલેશ્વર તાલુકામાં 77.83% (98.48%) આમોદ તાલુકામાં 73.36% (99.83%) હતી. વર્ષ 2008-2009 માં જંબુસર તાલુકામાં 69.47% (97.25%) ઝઘડીયા તાલુકામાં 55.92% (97.16%) ભરૂચ શહેરમાં 64.8% (95.41%) વાગરા તાલુકામાં 77.13% (98.70%) વાલીયા તાલુકામાં 45.29% (97.05%) હાંસોટ તાલુકામાં 70.08% (97.44%) અંકલેશ્વર તાલુકામાં 72.54% (99.11%) આમોદ તાલુકામાં 54.75% (92.90%) હતી.

ઉપરોક્ત ભરૂચ જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ- 10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના ભરૂચ શહેર તથા 7 તાલુકામાં વિભાજિત શાળાઓનાં સમગ્ર અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો આધારિત ભરૂચ જિલ્લાનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં 53.01% (94.27%) વર્ષ 2000-2001 માં 59.99% (92.85%) વર્ષ 2001-2002 માં 54.54% (94.50%) વર્ષ 2002-2003 માં 49.56% (89.04%) વર્ષ 2003-2004 માં 47.91% (87.37%) વર્ષ 2004-2005 માં 59.29% (94.83%) વર્ષ 2005-2006 માં 68.55% (97.20%) વર્ષ 2006-2007 માં 68.23% (95.58%) વર્ષ 2007-2008 માં 75% (97.84%) વર્ષ 2008-2009 માં 63.75% (96.88%) હતી.

આમ, ભરૂચ જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ- 10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ પ્રમાણમાં ઘણી સારી કહી શકાય.

ઉપર્યુક્ત સારણી 5.90 માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે વલસાડ જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામો (કૌંસની બહાર દર્શાવેલ) અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો (કૌંસની અંદર દર્શાવેલ) ની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં કપરાડા તાલુકામાં 68.23% (95%) ધરમપુર તાલુકામાં 46.52% (91.76%) પારડી તાલુકામાં 64.48% (98.60%) વલસાડ શહેરમાં 70.40% (95.57%) ઉંમરગામ તાલુકામાં 66.16% (97.28%) હતી. વર્ષ 2000-2001 માં કપરાડા તાલુકામાં 77.41% (96%) ધરમપુર તાલુકામાં 47.57% (92.39%) પારડી તાલુકામાં 71.37% (98.68%) વલસાડ શહેરમાં 77.14% (97.50%) ઉંમરગામ તાલુકામાં 63.95% (95.27%) હતી. વર્ષ 2001-2002 માં કપરાડા તાલુકામાં 72.39% (98%) ધરમપુર તાલુકામાં 49.32% (94.55%) પારડી તાલુકામાં 62.71% (98.95%) વલસાડ શહેરમાં 75.77% (98.01%) ઉંમરગામ તાલુકામાં 61.87% (97.74%) હતી. વર્ષ 2002-2003 માં કપરાડા તાલુકામાં 78.96% (97.49%) ધરમપુર તાલુકામાં 51.09% (93.10%) પારડી તાલુકામાં 57.25% (91.62%) વલસાડ શહેરમાં 75.55% (94.93%) ઉંમરગામ તાલુકામાં 68.10% (95.75%) હતી. વર્ષ 2003-2004 માં કપરાડા તાલુકામાં 77.97% (98.79%) ધરમપુર તાલુકામાં 47.62% (93.08%) પારડી તાલુકામાં 63.66% (97.36%) વલસાડ શહેરમાં 72.98% (93.90%) ઉંમરગામ તાલુકામાં 59.73% (92.19%) હતી. વર્ષ 2004-2005 માં કપરાડા તાલુકામાં 89.05% (98.63%) ધરમપુર તાલુકામાં 67.51% (96.17%) પારડી તાલુકામાં 70.81% (96.88%) વલસાડ શહેરમાં 75.42% (97.74%) ઉંમરગામ તાલુકામાં 60.21% (96.20%) હતી. વર્ષ 2005-2006 માં કપરાડા તાલુકામાં 93% (100%) ધરમપુર તાલુકામાં 79.50% (98.46%) પારડી તાલુકામાં 73.23% (98.96%) વલસાડ શહેરમાં 82.89% (98.51%) ઉંમરગામ તાલુકામાં 70.76% (98.04%) હતી. વર્ષ 2006-2007 માં કપરાડા તાલુકામાં 90.14% (100%) ધરમપુર તાલુકામાં 78.57% (99.23%) પારડી તાલુકામાં 77.29% (99.13%) વલસાડ શહેરમાં 84.78% (97.84%) ઉંમરગામ તાલુકામાં 84.56% (99.09%) હતી. વર્ષ 2007-2008 માં કપરાડા તાલુકામાં 86.70% (99.75%) ધરમપુર તાલુકામાં 74.56% (98.58%) પારડી તાલુકામાં 77.71% (98.68%) વલસાડ શહેરમાં 81.46% (97.54%) ઉંમરગામ તાલુકામાં 85.06% (98.78%) હતી. વર્ષ 2008-2009 માં કપરાડા તાલુકામાં 81.15% (98.68%) ધરમપુર તાલુકામાં 47.65% (99.16%) પારડી તાલુકામાં 67.15% (95.99%) વલસાડ શહેરમાં 59.88% (95.15%) ઉંમરગામ તાલુકામાં 75.90% (98.23%) હતી.

ઉપરોક્ત વલસાડ જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ- 10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના વલસાડ શહેર તથા 4 તાલુકામાં વિભાજિત શાળાઓનાં સમગ્ર અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો આધારિત વલસાડ જિલ્લાનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં 63.16% (95.64%) વર્ષ 2000-2001 માં 67.49% (95.97%) વર્ષ 2001-2002 માં 64.41% (97.45%) વર્ષ 2002-2003 માં 66.19% (94.58%) વર્ષ 2003-2004 માં 64.39% (95.06%) વર્ષ 2004-2005 માં 72.6% (97.12%) વર્ષ 2005-2006 માં 79.88% (98.79%) વર્ષ 2006-2007 માં 83.07% (99.06%) વર્ષ 2007-2008 માં 81.00% (98.67%) વર્ષ 2008-2009 માં 52.35% (97.44%) હતી.

આમ, વલસાડ જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ- 10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ પ્રમાણમાં ઘણી સારી કહી શકાય.

ઉપર્યુક્ત સારણી 5.91 માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે સુરત જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામો (કૌંસની બહાર દર્શાવેલ) અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો (કૌંસની અંદર દર્શાવેલ) ની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં કામરેજ તાલુકામાં 59.57% (97.07%) ચોર્યાસી તાલુકામાં 59.84% (99.31%) પલસાણા તાલુકામાં 82.93% (99.66%) ખારડોલી તાલુકામાં 64.63% (97.71%) માંગરોળ તાલુકામાં 67.75% (99.69%) માંડવી તાલુકામાં 59.84% (92.28%) મહુવા તાલુકામાં 78.62% (97.42%) સુરત શહેરમાં 72.55% (95.16%) ઓલપાડ તાલુકામાં 69.75% (98.86%) ઉમરપાડા તાલુકામાં 69.38% (87.81%) હતી. વર્ષ 2000-2001 માં કામરેજ તાલુકામાં 65.33% (95.56%) ચોર્યાસી તાલુકામાં 68.27% (98.59%) પલસાણા તાલુકામાં 81.47% (99.16%) ખારડોલી તાલુકામાં 70.38% (97.85%) માંગરોળ તાલુકામાં 71.93% (99.41%) માંડવી તાલુકામાં 60.85% (96.81%) મહુવા તાલુકામાં 82.40% (98.02%) સુરત શહેરમાં 77.89% (93.10%) ઓલપાડ તાલુકામાં 67.89% (99.06%) ઉમરપાડા તાલુકામાં 70% (89.17%) હતી. વર્ષ 2001-2002 માં કામરેજ તાલુકામાં 71.64% (97.32%) ચોર્યાસી તાલુકામાં 53.89% (98.63%) પલસાણા તાલુકામાં 74.05% (99.58%) ખારડોલી તાલુકામાં 63.62% (96.04%) માંગરોળ તાલુકામાં 44.02% (99.04%) માંડવી તાલુકામાં 52.52% (96.41%) મહુવા તાલુકામાં 73.41% (98.24%) સુરત શહેરમાં 74.13% (91.99%) ઓલપાડ તાલુકામાં 59.41% (96.40%) ઉમરપાડા તાલુકામાં 20.51% (77.65%) હતી. વર્ષ 2002-2003 માં કામરેજ તાલુકામાં 55.77% (94.79%) ચોર્યાસી તાલુકામાં 46.18% (84.33%) પલસાણા તાલુકામાં 60.31% (99.85%) ખારડોલી તાલુકામાં 66.59% (96.26%) માંગરોળ તાલુકામાં 37.16% (94.23%) માંડવી તાલુકામાં 48.50% (97.15%) મહુવા તાલુકામાં 68.34% (98.51%) સુરત શહેરમાં 77.30% (91.37%) ઓલપાડ તાલુકામાં 55.58% (93.68%) ઉમરપાડા તાલુકામાં 61.76% (86.27%) હતી. વર્ષ 2003-2004 માં કામરેજ તાલુકામાં 61.34% (94.32%) ચોર્યાસી તાલુકામાં 64.73% (92.94%) પલસાણા તાલુકામાં 72.53% (100%) ખારડોલી તાલુકામાં 73.54% (98.20%) માંગરોળ તાલુકામાં 62.66% (99.66%) માંડવી તાલુકામાં 50.19% (96.72%) મહુવા તાલુકામાં 73.57% (97.42%) સુરત શહેરમાં 79.02% (91.60%) ઓલપાડ તાલુકામાં 66.13% (94.26%) ઉમરપાડા તાલુકામાં 40% (85.87%) હતી. વર્ષ 2004-2005 માં કામરેજ તાલુકામાં 63.53% (98.04%) ચોર્યાસી તાલુકામાં 56.64% (95.50%) પલસાણા તાલુકામાં 70.01% (100%) ખારડોલી તાલુકામાં 73.04% (98.38%) માંગરોળ તાલુકામાં 69.61% (96.08%) માંડવી તાલુકામાં 57.79% (97.98%)

મહુવા તાલુકામાં 75.3% (98.29%) સુરત શહેરમાં 76.26% (90.55%) ઓલપાડ તાલુકામાં 61.57% (90.23%) ઉમરપાડા તાલુકામાં 43.24% (88.88%) હતી. વર્ષ 2005-2006 માં કામરેજ તાલુકામાં 68.07% (97.90%) ચોર્યાસી તાલુકામાં 69.59% (95.44%) પલસાણા તાલુકામાં 78.71% (99.69%) ખારડોલી તાલુકામાં 70.59% (98.76%) માંગરોળ તાલુકામાં 50.13% (93.21%) માંડવી તાલુકામાં 66.90% (97.29%) મહુવા તાલુકામાં 79.67% (98.13%) સુરત શહેરમાં 78.00% (91.21%) ઓલપાડ તાલુકામાં 59.91% (94.93%) ઉમરપાડા તાલુકામાં 38.63% (90.33%) હતી. વર્ષ 2006-2007 માં કામરેજ તાલુકામાં 73.39% (98.79%) ચોર્યાસી તાલુકામાં 81.93% (97.75%) પલસાણા તાલુકામાં 84.45% (98.68%) ખારડોલી તાલુકામાં 76.45% (98.32%) માંગરોળ તાલુકામાં 82.31% (98.25%) માંડવી તાલુકામાં 81.28% (98.02%) મહુવા તાલુકામાં 81.30% (98.96%) સુરત શહેરમાં 77.66% (93.88%) ઓલપાડ તાલુકામાં 65.83% (97.22%) ઉમરપાડા તાલુકામાં 32.43% (91.43%) હતી. વર્ષ 2007-2008 માં કામરેજ તાલુકામાં 70.52% (97.37%) ચોર્યાસી તાલુકામાં 73.47% (98.61%) પલસાણા તાલુકામાં 92.95% (99.46%) ખારડોલી તાલુકામાં 75.70% (98.35%) માંગરોળ તાલુકામાં 88.38% (99%) માંડવી તાલુકામાં 69.07% (99.42%) મહુવા તાલુકામાં 86.96% (98.34%) સુરત શહેરમાં 76.89% (95.52%) ઓલપાડ તાલુકામાં 63.76% (98.26%) ઉમરપાડા તાલુકામાં 75.06% (95.04%) હતી. વર્ષ 2008-2009 માં કામરેજ તાલુકામાં 71.2% (98.35%) ચોર્યાસી તાલુકામાં 69.81% (99.10%) પલસાણા તાલુકામાં 84.93% (99.67%) ખારડોલી તાલુકામાં 67.36% (98.20%) માંગરોળ તાલુકામાં 89.31% (100%) માંડવી તાલુકામાં 64.94% (97.31%) મહુવા તાલુકામાં 81.79% (98.84%) સુરત શહેરમાં 80.26% (95.77%) ઓલપાડ તાલુકામાં 60.38% (96.51%) ઉમરપાડા તાલુકામાં 33.33% (87.1%) હતી.

ઉપરોક્ત સુરત જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ- 10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના 5 તાલુકામાં વિભાજિત શાળાઓનાં સમગ્ર અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો આધારિત સુરત જિલ્લાના સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં 68.49% (96.50%) વર્ષ 2000-2001 માં 71.64% (96.67%) વર્ષ 2001-2002 માં 58.72% (95.13%) વર્ષ 2002-2003 માં 57.75% (93.64%) વર્ષ 2003-2004 માં 64.37% (95.10%) વર્ષ 2004-2005 માં 64.70% (95.39%) વર્ષ 2005-2006 માં 66.02% (95.69%) વર્ષ 2006-2007 માં 73.70% (97.13%) વર્ષ 2007-2008 માં 77.28% (97.94%) વર્ષ 2008-2009 માં 70.33% (97.09%) હતી.

આમ, સુરત જિલ્લાનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ પ્રમાણમાં ઘણી સારી કહી શકાય.

ઉપર્યુક્ત સારણી 5.92 માં દર્શાવ્યા પ્રમાણે દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામો (કૌંસની બહાર દર્શાવેલ) અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો (કૌંસની અંદર દર્શાવેલ) ની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં ડાંગ જિલ્લામાં 42.18% (97.85%) તાપી જિલ્લામાં 52.17% (93.21%) નર્મદા જિલ્લામાં 62.78% (92.88%) નવસારી જિલ્લામાં 58.75% (94.76%) ભરૂચ જિલ્લામાં 53.01% (94.27%) વલસાડ જિલ્લામાં 63.16% (55.64%) સુરત જિલ્લામાં 68.49% (96.50%) હતી. વર્ષ 2000-2001 માં ડાંગ જિલ્લામાં 48.58% (93.84%) તાપી જિલ્લામાં 57.35% (94.84%) નર્મદા જિલ્લામાં 70.03% (93.78%) નવસારી જિલ્લામાં 63.89% (95.45%) ભરૂચ જિલ્લામાં 59.99% (92.85%) વલસાડ જિલ્લામાં 67.49% (95.97%) સુરત જિલ્લામાં 71.64% (96.67%) હતી. વર્ષ 2001-2002 માં ડાંગ જિલ્લામાં 36.13% (92.10%) તાપી જિલ્લામાં 51.57% (94.51%) નર્મદા જિલ્લામાં 70.13% (94.3%) નવસારી જિલ્લામાં 56.87% (94.67%) ભરૂચ જિલ્લામાં 54.54% (94.50%) વલસાડ જિલ્લામાં 64.41% (97.45%) સુરત જિલ્લામાં 58.72% (95.13%) હતી. વર્ષ 2002-2003 માં ડાંગ જિલ્લામાં 30.46% (89.78%) તાપી જિલ્લામાં 54.89% (93.50%) નર્મદા જિલ્લામાં 58.17% (88.47%) નવસારી જિલ્લામાં 54.92% (92.76%) ભરૂચ જિલ્લામાં 49.56% (89.04%) વલસાડ જિલ્લામાં 66.19% (94.58%) સુરત જિલ્લામાં 57.75% (93.64%) હતી. વર્ષ 2003-2004 માં ડાંગ જિલ્લામાં 53.15% (91.57%) તાપી જિલ્લામાં 61.72% (92.75%) નર્મદા જિલ્લામાં 55.76% (86.66%) નવસારી જિલ્લામાં 60.31% (95.29%) ભરૂચ જિલ્લામાં 47.91% (87.37%) વલસાડ જિલ્લામાં 64.39% (95.06%) સુરત જિલ્લામાં 64.37% (95.10%) હતી. વર્ષ 2004-2005 માં ડાંગ જિલ્લામાં 52.77% (95.87%) તાપી જિલ્લામાં 57.26% (93.77%) નર્મદા જિલ્લામાં 54.68% (92.13%) નવસારી જિલ્લામાં 60.96% (95.07%) ભરૂચ જિલ્લામાં 59.29% (94.83%) વલસાડ જિલ્લામાં 72.6% (97.12%) સુરત જિલ્લામાં 64.70% (95.39%) હતી. વર્ષ 2005-2006 માં ડાંગ જિલ્લામાં 25.76% (93.72%) તાપી જિલ્લામાં 58.34% (94.76%) નર્મદા જિલ્લામાં 66.46% (94.31%) નવસારી જિલ્લામાં 64.7% (97.17%) ભરૂચ જિલ્લામાં 68.55% (17.20%) વલસાડ જિલ્લામાં 79.88% (98.79%) સુરત જિલ્લામાં 66.02% (95.69%) હતી. વર્ષ 2006-2007 માં ડાંગ જિલ્લામાં 63.28% (97.23%) તાપી જિલ્લામાં 66.05% (96.89%) નર્મદા જિલ્લામાં 73.34% (96.17%)

નવસારી જિલ્લામાં 73.41% (98.41%) ભરૂચ જિલ્લામાં 68.23% (95.58%) વલસાડ જિલ્લામાં 83.07% (99.06%) સુરત જિલ્લામાં 73.70% (97.13%) હતી. વર્ષ 2007-2008 માં ડાંગ જિલ્લામાં 70.47% (97.15%) તાપી જિલ્લામાં 62.74% (96.76%) નર્મદા જિલ્લામાં 72.03% (96.11%) નવસારી જિલ્લામાં 74.06% (97.79%) ભરૂચ જિલ્લામાં 75% (97.84%) વલસાડ જિલ્લામાં 81.00% (98.67%) સુરત જિલ્લામાં 77.28% (97.94%) હતી. વર્ષ 2008-2009 માં ડાંગ જિલ્લામાં 51.81% (93.88%) તાપી જિલ્લામાં 60.97% (97.84%) નર્મદા જિલ્લામાં 64.93% (96.05%) નવસારી જિલ્લામાં 67.43% (97.83%) ભરૂચ જિલ્લામાં 63.75% (96.88%) વલસાડ જિલ્લામાં 52.35% (97.44%) સુરત જિલ્લામાં 70.33% (97.09%) હતી.

ઉપરોક્ત દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના 7 જિલ્લામાં વિભાજિત શાળાઓનાં સમગ્ર અને સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામો આધારિત નર્મદા જિલ્લાનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ વર્ષ 1999-2000 માં 57.22% (95.02%) વર્ષ 2000-2001 માં 62.71% (94.77%) વર્ષ 2001-2002 માં 56.05% (94.67%) વર્ષ 2002-2003 માં 53.13% (91.68%) વર્ષ 2003-2004 માં 58.23% (91.97%) વર્ષ 2004-2005 માં 60.32% (94.88%) વર્ષ 2005-2006 માં 61.39% (95.95%) વર્ષ 2006-2007 માં 71.58% (97.21%) વર્ષ 2007-2008 માં 73.23% (97.21%) વર્ષ 2008-2009 માં 61.65% (96.72%) હતી.

આમ, દક્ષિણ ગુજરાતનાં માધ્યમિક વિદ્યાલયોના ધોરણ-10 ના છેલ્લાં દશ વર્ષના શાળાઓનાં સમગ્ર સરાસરી પરિણામોની તુલનામાં સંસ્કૃત વિષયનાં સરાસરી પરિણામોની પરિસ્થિતિ પ્રમાણમાં ઘણી સારી કહી શકાય.

પ્રસ્તુત સંશોધનમાં સ્વચ્છ ઉપકરણો તથા દસ્તાવેજ સાહિત્યને આધારે પ્રાપ્ત માહિતીનું વર્ણનાત્મક અને અંકશાસ્ત્રીય પૃથક્કરણ અને અર્થઘટન કરવામાં આવ્યું. હવે પછીના આગામી પ્રકરણમાં પ્રસ્તુત સંશોધનનો સારાંશ, તારણો, સૂચિતાર્થો અને ભાવિ સંશોધન માટેના ક્ષેત્રોનો સમાવેશ કરવામાં આવશે.